

**KÜLTÜREL MİRASIN AKTARIMINDA BİR ARAÇ
OLARAK KİTAP RESİMLERİ**

**2021
YÜKSEK LİSANS TEZİ
KÜLTÜREL MİRAS VE MİRAS ALAN YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI**

Enis DUMRUL

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Evrim ÇAĞLAYAN**

**KÜLTÜREL MİRASIN AKTARIMINDA BİR ARAÇ OLARAK KİTAP
RESİMLERİ**

Enis DUMRUL

Dr. Öğr. Üyesi Evrim ÇAĞLAYAN

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Ağustos 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	3
DOĞRULUK BEYANI.....	4
ÖNSÖZ.....	5
ÖZ.....	6
ABSTRACT.....	7
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ	8
ARCHIVE RECORD INFORMATION	9
KISALTMALAR.....	10
ARAŞTIRMANIN KONUSU	11
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	11
KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	12
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	13
1.1. Kültür ve Kültürü Oluşturan Temel Unsurlar	13
1.2. Kültürel Miras	16
1.2.1. Somut ve Somut Olmayan Kültürel Miras	16
1.2.2. Kültürel Mirasın Önemi.....	19
1.2.3. Kültürel Mirasın Aktarılması.....	20
1.3. Bir Aktarım Aracı Olarak Sanat	21
1.4. Kitap Resimleri	25
1.4.1. Tarihsel Süreç İçinde Kitap Resimleri.....	26
1.4.2. Kitap Resimlerinde Kullanılan Teknikler.....	29
1.4.3. Kültürün Kitap Resimleri Üzerindeki Etkileri.....	29
1.4.4. Kitap Resimlerinin Kültür Üzerindeki Etkileri.....	35
1.4.5. Kitap Resimlerinin Günümüzdeki İşlevine Yönelik Düşünceler	39
1.5. İlgili Araştırmalar	41
2. YÖNTEM.....	43
2.1. Araştırmanın Modeli.....	43
2.2. Çalışma Grubu	43
2.3. Verilerin Toplanması	44

2.3.1.	Görüşme Formunun Hazırlanması	44
2.3.2.	Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması	45
2.3.3.	Görüşmelerin Yapılması	46
2.4.	Verilerin Analizi	46
3.	BULGULAR VE YORUMLAR	48
3.1.	Kültürel Miras Kavramına İlişkin Görüşler	48
3.2.	Kültürel Miras Aktarımında Görsel Sanatlar ve Tasarımın Rolüne İlişkin Görüşler	55
3.3.	Kitap Resimleriyle Kültür İlişkisine Yönelik Görüşler	61
3.4.	İçinde Yaşanılan Toplumun ve Kültürün Çizerlerin Çalışmalarına Olan Etkilerine Yönelik Görüşler	69
3.5.	Yorumlar	79
4.	SONUÇ VE ÖNERİLER	82
4.1.	Sonuç	82
4.2.	Öneriler	83
4.2.1.	Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	83
4.2.2.	Araştırmacılara Yönelik Öneriler	83
	KAYNAKÇA	84
	TABLolar LİSTESİ	97
	EKLER	98
	ÖZGEÇMİŞ	102

TEZ ONAY SAYFASI

Enis DUMRUL tarafından hazırlanan “KÜLTÜREL MİRASIN AKTARIMINDA BİR ARAÇ OLARAK KİTAP RESİMLERİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Evrim ÇAĞLAYAN

Tez Danışmanı, Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.
20/08/2021

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Doç. Dr. Taşkın DENİZ (KBÜ)

Dr. Öğr. Üyesi Evrim ÇAĞLAYAN (KBÜ)

Dr. Öğr. Üyesi Şemsi ALTAŞ (OHÜ)

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans/Doktora tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Enis DUMRUL

İmza :

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimimin son aşaması olan ve içinde bulunduğumuz küresel salgın (Covid-19) şartlarında yürüttüğüm “Kültürel Mirasın Aktarımında Bir Araç Olarak Kitap Resimleri” başlıklı tez sürecimin her aşamasında bana her konuda destek olan ve bu desteği benden hiç esirgemeyen, bu uzun yolculukta beni hep yönlendiren ve hep arkamda duran değerli hocam ve aynı zamanda tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Evrim Çağlayan’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Çıktığım bu yolculuğun son aşaması olan tez savunmamda görev alan değerli hocalarım Doç. Dr. Taşkın Deniz’e ve Dr. Öğr. Üyesi Şemsi Altaş’a verdikleri emeklerden dolayı teşekkürlerimi sunarım. Araştırmanın veri toplama sürecinde yardım ve desteklerini esirgemeyen ve araştırmaya artı değer katan Doç. Dr. Elif Avcı ve Dr. Öğr. Üyesi Öznur Işır’a teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimimin ders döneminde bana zaman ayıran ve değerli bilgileriyle yoluma ışık tutan Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi bölümünün değerli hocalarına teşekkür ederim.

Veri toplama sürecinde bana görüşleriyle destek olan ülkemizin değerli çizerlerinden; Ayşe İnan’a, Behiç Ak’a, Elif Yemenici’ye, Mavisu Demirağ’a, Mert Tügen’e, Mustafa Delioğlu’na ve Yusuf Tansu Özel’e ayrı ayrı çok teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca bana maddi ve manevi olarak destek olan, her kararında arkamda duran, görüşlerime önem veren ve bana yol çizen değerli annem Arzu Dumrul’a, değerli babam Tacettin Dumrul’a ve değerli kardeşim Simge Dumrul’a sonsuz teşekkür ederim.

Enis Dumrul

Karabük, 2021

ÖZ

Yüzlerce tanıma sahip olan kültür en kısa tanımıyla bir ülkenin kimliğini oluşturan öğelerin tamamıdır. Bu öğeler geçmiş ile gelecek kuşaklar arasında birer köprü görevi üstlenir. Geçmiş kuşaklardan miras olarak kalan tüm bu kültürel öğeler çeşitli yollarla gelecek kuşaklara aktarılmaktadır. Bu sayede ülkeler ve milletler kimliklerini korur ve yok olmaktan kurtulurlar.

Araştırma kapsamında kültürel mirasın aktarılması ve bu aktarım yollarından biri olan kitap resimlerinin rolü incelenmiştir. Bir yüzey sanatı olan resim ve onun tarihi ele alınmış, tarihsel süreç içerisinde yaşadığı yolculuk incelenmiş ve kitap resimleri kapsamında konu özel olarak araştırılmıştır. Nitel yöntem kullanılarak yapılan araştırmada literatür taranmış, incelenmiş ve araştırma kapsamında bu incelemelere yer verilmiştir. Aynı zamanda bir çalışma grubu belirlenerek yarı-yapılandırılmış görüşme yöntemiyle görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bu görüşmelerden elde edilen sonuçlara tez çalışması kapsamında yer verilmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda somut ve somut olmayan kültürel mirasın kitap resimleriyle aktarılabilceği, özellikle somut olmayan kültürel miras öğelerinin bu yöntem ile daha kalıcı hale geleceği sonuçlarına ulaşılmıştır. Kitap resimlerinin kültürel miras aktarımında önemli bir rol oynadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: kültür; kültürel miras; kitap resimleri; kültürel miras aktarımı; illüstrasyon; resim

ABSTRACT

Culture, which has hundreds of definitions, is the whole of the elements that make up the identity of a country in its shortest definition. These elements act as a bridge between the past and future generations. All these cultural elements inherited from past generations are transferred to future generations in various ways. In this way, countries and nations preserve their identities and avoid extinction.

Within the scope of the research, the transfer of cultural heritage and the role of book pictures, which is one of the ways of this transfer, were examined. Painting, which is a surface art, and its history were discussed, the journey he lived through in the historical process was examined, and the subject was specifically researched within the scope of book illustrations. In the research conducted using the qualitative method, the literature was scanned, examined and these studies were included in the research. At the same time, a working group was determined and interviews were conducted with semi-structured interview method and the results obtained from these interviews were included in the thesis study. As a result of the findings, it has been concluded that tangible and intangible cultural heritage can be transferred with book illustrations, especially intangible cultural heritage items will become more permanent with this method. It has been determined that book illustrations play an important role in the transfer of cultural heritage.

Keywords: culture; cultural heritage; book illustrations; cultural heritage transfer; illustration; picture

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Kültürel Mirasın Aktarımında Bir Araç Olarak Kitap Resimleri
Tezin Yazarı	Enis DUMRUL
Tezin Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Evrim ÇAĞLAYAN
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	20/08/2021
Tezin Alanı	Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	104
Anahtar Kelimeler	Kültür; kültürel miras; kitap resimleri; aktarım; illüstrasyon; resim

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Book Illustrations as a Tool in the Transfer of Cultural Heritage
Author of the Thesis	Enis DUMRUL
Advisor of the Thesis	Assist. Prof. Dr. Evrim ÇAĞLAYAN
Status of the Thesis	Master's Degrees
Date of the Thesis	20/08/2021
Field of the Thesis	Cultural Heritage and Heritage Management
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	104
Keywords	culture; cultural heritage; book illustrations; cultural heritage transfer; illustration; picture

KISALTMALAR

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

TDK: Türk Dil Kurumu

Y.Y.: Yüzyıl

M.Ö.: Milattan Önce

M.S.: Milattan Sonra

İSMEP: İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi

NSDAP: Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Yüzlerce tanıma sahip olan kültür en kısa tanımıyla bir ülkenin kimliğini oluşturan öğelerin tamamıdır. Bu öğeler geçmiş ile gelecek kuşaklar arasında birer köprü görevi üstlenir. Geçmiş kuşaklardan miras olarak kalan tüm bu kültürel öğeler çeşitli yollarla gelecek kuşaklara aktarılmaktadır. Bu sayede ülkeler ve milletler kimliklerini korur ve yok olmaktan kurtulurlar.

Kültürel mirasın aktarılması bir ulusun kimliğini kaybetmemesi açısından oldukça önemlidir. Bu sebepten dolayı kültürel mirasın doğru şekilde aktarılması için çalışılmalı ve kültürel miras korunmalıdır.

Bu araştırma kültürel mirasın aktarımını ve bu aktarım sırasında kullanılan araçlardan biri olan kitap resimlerinin incelenmesini kapsamaktadır. Kitap resimleri ve kültürel miras arasındaki ilişki incelenmiş ve konu kapsamında bulgular elde edilmiştir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Küresel bir köy halini alan ve tek tipleşen dünyamızda kültürel geçmişin önemi oldukça artmaktadır. Fakat her şeyin bu kadar hızlı gerçekleştiği bir ortamda bu kültürel değerlerin korunmaması durumunda yok olması kaçınılmazdır. Kültürel değerlerin yok olması ise milletlerin benliklerini yitirmelerine ve asimile olmalarına sebep olur. Araştırma kapsamında kültürel miras öğelerinin korunmasının doğru şekilde aktarılmasıyla mümkün olacağı konu edilmiştir. Bu konu çevresinde yöntemlerden biri olan kitap resimlerinin kullanılması incelenmiş ve önemine yer verilmiştir.

Bu çalışmanın ana amacı; kültürel mirasın aktarımında kitap resimlerinin yeri ve önemine ilişkin uzman görüşlerini belirlemektir. Bu amaca ulaşmak için aşağıda sıralanan sorulara cevap aranmıştır.

Alan uzmanı çizerlerin;

-Kültürel miras kavramına ilişkin görüşleri nelerdir?

-Kültürel mirasın aktarımında görsel sanatlar ve tasarımın rolüne ilişkin görüşleri nelerdir?

-Kitap resimleriyle kültür ilişkisine yönelik görüşleri nelerdir?

-Kültürel mirasın aktarımında kitap resimlerinin rolüne ilişkin görüşleri nelerdir?

KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Araştırma süreci, küresel salgın (Covid-19) döneminde gerçekleşmiştir. Bu nedenle araştırma kapsamında yapılan görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilememiş, dijital yollar kullanılarak çevrimiçi görüşmeler sağlanmıştır. Aynı zamanda bu dönemde zaman zaman sokağa çıkma kısıtlamaları uygulanmış, kütüphaneler veya kitap temin edilecek diğer alanlar ara ara kapatılmıştır. Bu gibi durumlar da kaynaklara erişmek bakımından güçlük yaratmıştır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

İnsanoğlu edindiği bilgiler ve deneyimlerle yaşamını şekillendirmektedir. En ilkel toplulukların barınma ve beslenme gibi temel yaşamsal ihtiyaçlarından doğan davranışları zaman içinde gelişerek bilgiye ve deneyimlere dönüşmüştür. Bu bilgi ve deneyimler de birbirine yakın bireyler arasında paylaşılarak aktarılmıştır. Benzer özelliklere sahip toplumların etkileşimi sonucu, bireyler arasında gerçekleşen aktarım zamanla topluluklar düzeyine ulaşmıştır. Topluluklar ise sahip oldukları tüm değerleri geleceğe iletmiş ve kuşaklar arası aktarımın oluşmasını sağlamışlardır. En ilkel topluluklardan en gelişmiş medeniyetlere kadar uzanan, insanlığın sözlü ve yazılı biçimde ortaya koyduğu somut ve somut olmayan tüm değerler kültürü oluşturmaktadır.

Araştırmanın bu bölümünde; kültür, kültür aktarımı, kültürel miras ve sanat kavramlarına yer verilmiştir. İzleyen başlıklarda araştırma konusuyla ilişkili görülen kavramların ayrıntılı incelemesi sunulmuştur.

1.1. Kültür ve Kültürü Oluşturan Temel Unsurlar

Kültür kelimesinin çıkış noktası, Latince “Cultura” veya “Colere” fiillerine dayanır. Bu fiiler, “bakmak” veya “yetiştirmek” anlamında, Klasik Latince de yer alır. Tarımsal manada da kullanılan “Cultura” fiili; sürmek, ekip biçmek, ürün yetiştirmek anlamlarına da gelir. Fakat insanın yaşam biçimiyle ve tecrübeleriyle ilişkilendirilmesi ve bu anlamları kazanması, 1750 ve sonrasında Almanya’da gözlemlenen gelişmeleri takiben olmuştur. “Cultura” kökenli fiil, 18. yüzyılın sonlarında Almanca’da yeni bir anlam kazanarak, insanın yaşamsal süreç içerisinde zihninin el verdiği düzeyde oluşturduğu değer anlamında kullanılmaya başlanmıştır (Karaca ve Gümüş, 2018, s.1). Etnolog Gustav Klemm, 1843 yılında yazmaya başladığı ve 1852 yılında tamamladı on ciltlik “İnsanlığın Genel Kültür Tarihi” isimli eserinde “kültür” kelimesini uygarlık ve kültürel evrim anlamında, ağdasız, yalın ve en açık şekilde, bir toplumun elinde bulundurduğu yetenekleriyle, becerileriyle, sanatlarıyla ve gelenekleriyle tamamen bir arada yaşama biçimi olarak kullanmış ve kelimeye böyle bir anlam yüklemiştir. Sözcük buradan İspanyolca, İngilizce ve Slav dillerine geçmiştir (Güvenç, 1993, s. 96). 1871 yılında ise en geniş etnografik tanımı Edward B. Tylor yapmıştır. Tylor’a göre (1920, s.1) kültür veya medeniyet, toplumsal bir varlık olan insanın edindiği bilgi,

inanç, sanat, ahlak, hukuk, gelenek, yetenek ve alışkanlıkların tamamından oluşan karmaşık bir bütünü kapsar. Ülkemizde ise kültürün tanımını yapan önemli düşünürlerimiz arasında Ziya Gökalp yer alır. Gökalp'e göre "hars" yani kültür; "Bir millete ait olan dini, ahlaki, hukuki, muakalevi, bedii, lisani, iktisadi ve fenni yaşayış biçimlerinin bir ahenk içerisinde bütünleşmesidir." Ayrıca Gökalp, kültürün suni olmadığını, bir bitkinin veya bir hayvanın doğal olarak gelişen yaşamsal süreçleri gibi, kendiliğinden oluştuğunu ve geliştiğini söyler (Gökalp, 2019, s.26). Kültürün çok sayıda tanımı olduğu herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Hatta zaman zaman, bu tanımların fazla oluşu, kültür kavramının tanımlanamaz olduğunu kanıtlar nitelikte öne sürülür (Kongar, 2008, s.19). Kroeber ve Kluckhohn (1952), derledikleri "Culture" isimli eserlerinde bu kavramı derinlemesine incelemiş ve 100'ün üzerinde tanıma yine bu eserde yer vermişlerdir. Tarihsel, psikolojik, genetik gibi ana başlıklar altında yapılan, neredeyse tüm tanımları bir araya getirmişlerdir. İlgili eserde yer alan ve araştırma konusu ile ilişkili olan tanımlardan bazıları;

Wissler'in 1920 yılında yaptığı kültür tanımı; "...en geniş anlamda tüm sosyal aktiviteler, dil evlilik, mülkiyet sistemi, görgü kuralları, endüstriler, sanat, vb.",

Simmons'un 1942 yılında yaptığı kültür tanımı; "...yaygın olarak tanınan adetler...",

Lasswell'in 1948 yılında yaptığı kültür tanımı; "Kültür, bir grubun üyelerinin birbirleriyle ve diğer gruplarla ilişkili olarak hareket etme şeklini ifade etmek için kullanılır.",

şeklinde eserde yer alır ve dahası da derinlemesine incelenmiştir (Kroeber ve Kluckhohn, 1952, s.43, 51, 53).

İlgili literatürde yer alan kültür tanımlarına bakıldığında bazı temel hususlar öne çıkmaktadır. Bu temel hususları M. Kemal Atatürk'ün kültür tanımında görmek mümkündür. Atatürk; devlet, fikir (ilim, sosyal ve güzel sanatlar) ve ekonomik (ziraat, sanat, ticaret ve ulaştırma) hayatta yapılan faaliyetlerin tamamına kültür demiştir (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1990, s.12). Aslında bunu açıklarken kültürü oluşturan temel hususlara da bu tanımında yer vermiştir.

İnsana ait bir kavram olan kültür, yine insan tarafından yapılan, gerçekleştirilen, oluşturulan bütün alanları kapsamaktadır. Bu yüzden geniş bir alanı içinde barındırır. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu (1990), Milli Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler isimli eserde tüm bu alanları inceleyerek genel kültürü oluşturan unsurları tespit etmişlerdir. Dil, tarih, din, örf ve adetler gibi unsurlar bu genel kültür unsurlarına örnek olarak gösterilebilir. Yapılan çalışmalarla, bu tespitlere bazı yeni eklemeler yapılabilir veya bazı kavramlar yine bu tespitlerin içerisinden çıkarılabilir.

Kültürü oluşturan unsurlar maddi ve manevi unsurlar olarak ikiye ayrılır. Bu unsurları bütün kültürlerde görmek mümkündür. İnsanlar maddi ve manevi unsurlardan oluşan ortamlarda yaşarlar. İnsanların doğa ile mücadele ederek oluşturduğu fiziksel (teknoloji) faktörler maddi kültür unsurlarını oluştururken, evreni ve insanı anlamak için oluşturduğu veya sahip olduğu; yaşadığı topluma özel olan örfler, adetler, gelenekler, görenekler, dini ve ahlaki normlar, değer yargıları, edebiyat, müzik gibi değerler ise manevi kültür unsurlarını oluşturur. Buradan yola çıkıldığında görülmektedir ki; maddi kültür unsurları evrensel, manevi kültür unsurları ise daha yerel ve ulusaldır (Aktan, 2007, s. 8-9).

Günlük yaşayışın ve toplum yapısının etkilediği birçok konuyu, kültürü oluşturan temel unsurlar başlığı altına dahil etmek bir gerekliliktir. Hiç kimse ve hatta kurumların hiçbiri, içerisinde yetişmiş olduğu çevreden etkilenmeden var olamaz. İnsan, yetiştiği çevreden kendini soyutlayamaz. Bu yüzden kültür şekillenirken; ailenin, yetişilen ortamın, eğitim alınan ortamın, askerlik gibi görevlerin, çalışılan alanların her birinden etkilenir ve hepsinin bu kavram üzerinde ayrı ayrı yeri vardır. Bu reddedilemez bir gerçektir. Bütün bu unsurların kültür bütünü içerisinde kapladığı alan, toplumdan topluma ve farklı zamanlarda değişiklik gösterebilir. Toplum yaşayışında zaman zaman değişimler gözlenmektedir. Bu gibi durumlar kültür unsurlarını da etkilemektedir.

Tüm bu incelemelere bakılarak her toplum için müşterek olan ve genel kültür unsurları olarak benimsenmesi gereken alt birimler, araştırmacılar tarafından belirlenmiştir. Bu unsurların değişmez olmadıklarını belirtmek tekrar tekrar önem kazanmaktadır (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1990, s.12,13).

Gökalp (2019, s.26-27) kültür ve medeniyet kavramlarını birbirlerinden ayırmıştır. “Medeniyet kavramı da kültürde olduğu gibi, yaşayış biçimlerini içerisinde barındırır. Fakat kültür milli iken medeniyet evrenseldir. Medeniyet, birden fazla milletin birlikte hayat sürdürebilmesi için meydana gelmiş olan ortak bir yaşayış şeklidir. Örneğin, Avrupa coğrafyasında, bütün Avrupalı milletler arasında ortak bir yaşam biçimi vardır. Bu yaşam biçiminin yani medeniyetin içerisinde birbirinden ayrı ve düzenli bir şekilde İngiliz kültürü, Fransız kültürü, Alman kültürü gibi kültürlerden parçalar görmek mümkündür.”

1.2. Kültürel Miras

Miras kelimesi “Bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey.” (TDK, 2020) olarak tanımlanmaktadır. Kültürel miras veya kültür mirası kavramı ise, evvel kuşaklarca meydana getirilmiş ve küresel çapta değerli görülen eserleri tanımlamak için kullanılan genel bir isimdir (Tunçer, 2017, s. 4). “Önceki nesiller tarafından oluşturulan maddi ve manevi kültürel ürün ve eserlerin gelecek kuşaklara aktarılmasını tanımlayan bir kavramdır” (Çetin, 2010, s.183).

Önceki kuşakların oluşturduğu eserler bugün bize miras olarak kalan aradaki en önemli köprüdür. Bu köprü sayesinde tecrübe edinen bizler, öğrendiklerimizle hayatlarımıza ışık tutarız. Bizden önceki kuşaklardan aldığımız bilgi ve birikimi ise zamanla zenginleştirerek gelecek kuşaklara taşır ve onların da bu bilgi, birikim ve tecrübelerden faydalanmasını sağlarız. Bu sebepten dolayı kültürel mirasın oluşumunda halk kültürünü oluşturan öğeler önemli bir yere sahiptir (Atak, Tatar ve Tunaseli, 2017, s.1396).

Bu kültürel öğelerin kuşaklar arasında taşınması o kültürün yaşatılması için önemlidir. Eğer bu kültürel öğeler gelecek kuşaklara taşınmazsa kültür olma özelliklerini yitirirler (Türker ve Çelik, 2012, s.87) ve yok olmaya mahkum olurlar. Bu nedenle miras niteliğindeki kültür unsurları korunmalı ve uygun şekilde geleceğe aktarılmalıdır.

1.2.1. Somut ve Somut Olmayan Kültürel Miras

Kültürel miras kavramı ilk tanımlandığı zamanlarda, tarihsel ve sanatsal açıdan değerli görülen yapıtları korumayı içeren bir kavramken, yaşadığımız dönemde, en geniş anlamıyla, toplumlar için anlamı ve kültürel değeri olan her şeyi içerir (Dönmez

ve Yeşilbursa, 2014, s. 427). Burada bahsi geçen her şey kavramı kesinlikle somut bir yapı veya somut bir obje olmak zorunda değildir. Bir el sanatı, bir dans türü veya bir edebi eser de kültürel miras kavramı içerisinde yer alabilir. Kültürel miras, 20. yüzyıl sonlarına gelindiğinde, en genel biçimde, somut ve somut olmayan kültürel miras şeklinde, uluslararası düzeyde kabul görmüştür (Ahmad, 2006, s.298). “Somut olmayan kültürel miras” kavramı, UNESCO tarafından yürütülen “kültür varlıklarının korunması” çalışmaları sırasında, aslında “somut kültürel miras” çalışmalarının doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu kavramın ortaya çıkışında rol oynayan en büyük etmen, 16 Kasım 1972 tarihinde UNESCO Genel Kurulu’na kabul edilen “Doğal ve Kültürel Dünya Mirasının Korunması Sözleşmesi” dir. 1983 yılında ülkemizin de taraf olduğu bu sözleşme, tarihi yapıları, sit alanlarını ve doğal-kültürel çevreyi korumaya yönelik çalışmalar yürütmüş, insanlık tarihi boyunca süregelen somut yapıları ve bu yapıların içerisinde bulunduğu doğal çevreyi, korunması gereken kültürel miras alanları olarak belirlemiştir. Fakat 1972 sözleşmesi, kabul edildiği tarihten itibaren bazı kültür çevreleri tarafından eleştirilmiştir. Eleştiri aldığı sebepler ise bu sözleşmenin “sadece” saymış olduğumuz tarihi yapılar, sit alanları ve doğal-kültürel çevreyi koruması olmuştur. Sözlü kültür çalışmaları yapan çevreler dile getirdikleri bu eleştirilere ek olarak, yaşayan kültürün, insanın ve günümüz insanının atalarından devralarak sürdürdükleri onca mirasın da korunması gerektiğini belirtmişlerdir. UNESCO, bu eleştirileri kısa zamanda dikkate almış ve “somut” kültürel mirasın yanı sıra, kuşaktan kuşağa usta çırak ilişkisiyle, okul dışında, yani geleneksel ortamlarda aktarılan “somut olmayan” kültürel mirasın da korunması gerektiği savını benimsemiş ve yerel, bölgesel ve uluslararası toplantılar düzenleyerek, bu konuya da dikkat çekmiştir (Oğuz, 2008, s.7). Kültürel miras üzerine yapılan çalışmaların sonucunda, somut kültürel mirasın durağan, somut olmayan kültürel mirasın ise dinamik olduğu çıkarılmaktadır (Metin Basat, 2013, s.62).

Somut olmayan kültürel mirasın önemi gün geçtikçe artarken, 2020 yılının sonlarına doğru “minyatür” sanatı da Türkiye’nin başlattığı girişim sonucunda UNESCO tarafından İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsil Listesi’ne alınmıştır. Dönemin Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy “Tarihi ve kültürel mirasımızı yansıtan klasik Türk süsleme sanatlarından Minyatür, bir dünya mirası olarak UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi’ne

kaydedildi. Nakkaşlarımız artık bir dünya mirasını icra edecekler” diyerek müjdeli haberi duyurmuştur (NTV, 2020).

Bir toplumun geçmişine dayanan ve o geçmişe bir anlam kazandıran, süreç içerisinde yok olmadan günümüze taşınmış ulusal ve uluslararası çapta değerli kabul edilen her türlü somut ve somut olmayan ürünlerdir (İSMEP, 2014, s.12). UNESCO, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme’de “kültürel miras”ı kapsayan ürünleri şöyle tanımlar:

“Anıtlar: Tarih, sanat veya bilim açısından istisnaî evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte eleman veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri.

Yapı toplulukları: Mimarileri, uyumlulukları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnaî evrensel değere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları.

Sitler: Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnaî evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik siteleri kapsayan alanlar.” (UNESCO, 2020).

Bu tanıma ek olarak; ilgili literatürde kültürel mirasa yönelik çeşitli tanımları görmek mümkündür.

Aslan ve Ardemagni (2006), soyut ve somut olmayan kültürel mirası Tablo 1’de görüldüğü şekilde sınıflandırmışlardır. Tabloya göre kültürel miras iki ana bölüme ayrılmıştır. Bu bölümler; “somut kültürel miras” ve “somut olmayan kültürel miras” şeklinde sınıflandırılmıştır. Daha sonra somut kültürel miras da kendi içerisinde ikiye ayrılmış ve “taşınmaz kültürel miras” ve “taşınabilir kültürel miras” şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalara göre; mimari işler, anıtlar, arkeolojik alanlar, tarihi merkezler, bina grupları, kültürel manzaralar, tarihi parklar ve bahçeler, botanik bahçeler ve endüstriyel arkeoloji somut kültürel miras kategorisi altında, taşınmaz kültürel miras öğeleri içerisinde yer almaktadır. Aynı kategori altında yer alan taşınabilir kültürel miras öğeleri ise müze koleksiyonları, kitaplıklar ve arşivlerdir. Tabloda yer alan somut olmayan kültürel miras öğeleri ise; müzik, dans, edebiyat,

tiyatro, sözlü gelenekler, geleneksel performanslar, sosyal uygulamalar, el sanatları, kültür alanları, din ve törenler şeklinde sıralanmıştır.

Tablo 1. Kültürel miras sınıflandırması

KÜLTÜREL MİRAS		
SOMUT KÜLTÜREL MİRAS		SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS
TAŞINAMAZ KÜLTÜREL MİRAS	TAŞINABİLİR KÜLTÜREL MİRAS	
Mimari işler	Müze koleksiyonları	Müzik
Anıtlar	Kitaplıklar	Dans
Arkeolojik Alanlar	Arşivler	Edebiyat
Tarihi merkezler		Tiyatro
Bina grupları		Sözlü gelenekler
Kültürel manzaralar		Geleneksel performanslar
Tarihi parklar ve bahçeler		Sosyal uygulamalar
Botanik bahçeler		El sanatları
Endüstriyel arkeoloji		Kültür alanları
		Din
		Törenler vb.

(Kaynak: Aslan ve Ardemagi, 2006, s.9).

1.2.2. Kültürel Mirasın Önemi

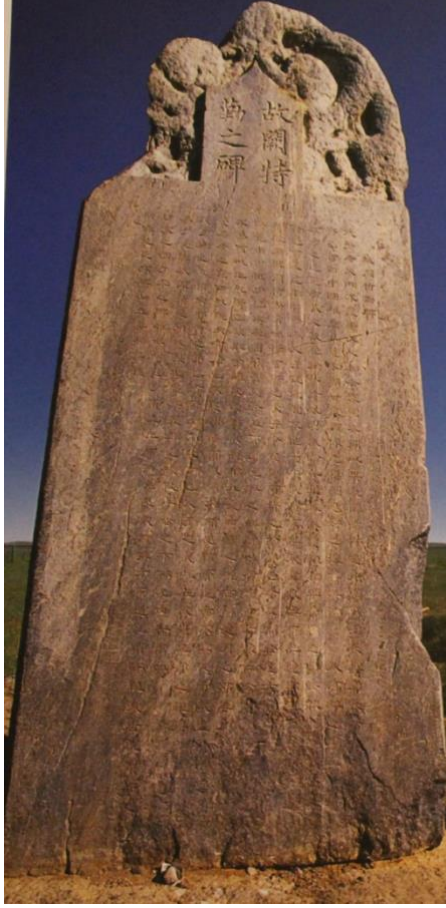
Kültürel miras, bir toplumun geçmişini, toplumun bilgi ve birikimini, belge niteliği ile o toplumun yaşayışını, siyasal hayatını, sosyal hayatını günümüze ve gelecek nesillere aktardığı için önemlidir. Somut veya somut olmayan kültürel miras öğeleri, bir kez yok edildiği takdirde yerlerine yenileri getirilemez. Yenilenemez olmaları sebebiyle korunmaları elzemdir. Tüm bu sebepler doğrultusunda, ulusların kimliğini yansıtan bu değerlerin korunması, bir ulus için önemli bir husus olmalıdır (Negiz, 2017, s.164). Kültürel miras öğelerine bir milletin kimliğidir demek yanlış olmaz. Dünya üzerinde yaşayan tüm milletler, kendilerini bu kimliklerle tanıtır. Bugün dünya üzerinde sömürülen ülkelere bakıldığında ya dillerini ya geleneklerini ya da diğer kültürel miras unsurlarını kaybetmek üzere olduklarını görürüz. Bir ulus

oluşturmuş olduğu kültürle hem maddi hem de manevi unsurlardan meydana gelen bir bütünlük sergiler. Bu bütünlük yoksa ya ulusal toplum yoktur ya da kültürel bir yozlaşma yaşanmaktadır (Ozankaya, 1992, s.218). 2000’li yılların başında kültürel miras, bir kaynak olarak görülmeye başlamıştır. Kültürel çeşitliliğin ve kültürlerarası diyalogun arttırılması adına bir kaynak olarak önem kazanmıştır (İSMEP, 2014, s.15). UNESCO (2001), “UNESCO Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi” isimli bildirmede, kültürel mirası yaratıcılığın bir kaynağı olarak görmüş ve yaratım sürecinin kültürden gelen bilgi ve birikimle devam ettiğini, diğer kültürlerle temas içinde geliştiğini ifade etmiştir. Bu sebepten dolayı kültürel mirasın, “her haliyle korunması, insanın tecrübe ve özlemlerinin bir belgesi olarak geliştirilip gelecek olan yeni nesillere aktarılması ve bu sayede yaratıcılık sürecinin tamamen teşvik edilerek kültürler arası bir diyalog haline getirilmesi” gerektiğini söylemiştir (UNESCO, 2001, s.1). Kültürel mirasın korunması, bu sebeplerden dolayı, dünya üzerindeki insan hakları gibi diğer önemli ortak değerler kadar önemlidir (İSMEP, 2014, s.16).

1.2.3. Kültürel Mirasın Aktarılması

Kültür, toplumu oluşturan tüm insanları ilgilendirir ve o toplumun bir bütün halinde kalmasını sağlar. Bu nedenle toplumlar hem içinde buldukları kültürü korumak hem de o kültürü gelecek nesillere aktarmak isterler. Bir insanın yaşadığı toplumdaki en büyük görevlerinden biri, o toplumun kültürünü tanımak ve aktarımını yaparak devamlılığını sağlamaktır. Bunu yapabilmeyenin yolu ise toplumun kültürel birikimini görmek, duymak ve yaşamaktır. Bu sayede yeni gelen her kuşak, kendisinden önce yaşamış olan kuşağın deneyimlerinden faydalanarak hayatı anlamlandırmaya çalışır (Çarkıt, 2020, s.1382).

Dil, iletişimin temelini oluşturduğu kadar (Ayhan, 2015, s.80), kültür aktarımı için de kullanılan en temel araçtır (Çarkıt, 2020, s.1382). Göktürk yazıtları buna verilebilecek en büyük örneklerden biri olabilir. Dil sayesinde büyük bir ulusun kültürel değerleri günümüze kadar taşınmıştır (Ayhan, 2015, s.80). Yine dil sayesinde bir ulusun, yaşam biçimini, kültürünü, dünya görüşünü, tarihsel süreçte yaşamış olduğu çeşitli evreleri ve diğer toplumlarla kurduğu ilişkileri açık bir şekilde görebiliriz (Aksan, 2001, s.14).

Görsel 01: Göktürk Yazıtlarından Bir Örnek (Kültigin Yazıtı)

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi (2003)'nde, dilin yanı sıra; sözlü gelenekler ve anlatımlar, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler, doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar ve el sanatları geleneği de kültürün aktarılmasında kullanılan yöntemler arasında yer almaktadır (UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Aktarılması Sözleşmesi, 2003, s.2). Bu araştırma kapsamında ele alınan kitap resimleri, Türk tarihinde önemli bir yere sahiptir. Günümüzün geleneksel sanatları arasında yer alan minyatür sanatı, ortaya koyduğu eşsiz eserler sayesinde Türk kültürünü kendinden sonraki kuşaklara aktarmıştır.

1.3. Bir Aktarım Aracı Olarak Sanat

İletişimin temelinde; gönderici, alıcı ve mesaj unsurlarını içeren üç ana kavram yatar. Ortada iletilmesi gereken bir mesaj, o mesajı gönderecek bir gönderici ve mesajın iletiildiği bir alıcı var ise sağlıklı bir iletişim süreci gerçekleşir. Bu temel unsurların yanı sıra, mesajın gönderilmesi için kullanılan araçlar gibi yardımcı unsurlar iletişim sürecini destekler. Gönderici, mesajını bu araçlar sayesinde alıcıya iletir. Dil,

bu araçların başında yer alırken; sanat, basılı materyaller, görsel imgeler gibi çeşitli araçlar da iletişim sırasında mesajı iletmek için kullanılır. 19. yy. sonlarında kapitalizmin teknelci aşamaya ulaşmasıyla birlikte bu araçlar radyo, televizyon, sinema, basın, internet gibi araçlarla da çeşitlenerek kitle iletişimi denilen yeni bir iletişim şeklini de ortaya çıkarmıştır (Yaylagül, 2016, s. 15). Kitlelere ulaşılabilirliğin artmasıyla birlikte sanat gibi alanların da yayılması ve güçlenmesi kaçınılmaz olmuştur.

Sanatın yayılmasında, bu araştırmada değinilmesi gereken önemli husus aktarım meselesidir. Altaş (2020); “Tarih boyunca resim sanatı farklı “an’ların” sahnelenmesiyle doludur. Birbirinden farklı konulara sahip olan resimler kendi döneminin “an’ını” gösteren yüzeylerdir.” (Altaş, 2020, s.173) diyerek resim sanatının aktarım açısından önemine vurgu yapmıştır Berna Moran’ın (2002), anlatımcılık kuramı altında incelediği aktarım meselesi sanatın bir duygu işi olduğu temeline dayanmaktadır. Fakat bu noktada önemli olan şey sanatçının yalnızca duygularını dile getirmesinin yeterli olmadığı, ürettiği eserle sanat tüketicisi arasında bir bağ kurmasının gerekliliğidir. Sanat eserinin meydana gelebilmesi için; sanatçının sanat eserini üretirken hissettiği duyguları, o eseri tüketen kişinin de hissedebilmesi gerekir. Aktarımcılara göre sanatın oluşmasının temel koşulu budur (Moran, 2002, s.115). Tolstoy (2011) ise “Sanat Nedir?” isimli eserinde bu fikri destekler nitelikte “Daha önce yaşadığı bir duyguyu yeniden canlandırmak ve bunu yaparken hareketle, çizgiyle, renkle, sesle ya da sözcüklerle dile getirilen imgeler aracılığıyla bu duyguyu başkalarına aktarıp onların da aynı şekilde yaşamalarını sağlamak... sanat denilen şey budur işte.” demiştir (Tolstoy, 2011, s. 58, 59). Duyguların karşıya başarılı şekilde aktarılmasıyla oluşturulan sanat eserleri, insanları etkilemeyi başarmış sayılabilir. Bu ise sanat eserlerinin iletişimi de başarılı şekilde gerçekleştirdiğini göstermektedir.

Sanatın iletişim fonksiyonu bulunmaktadır. Kişiler, sanat yoluyla düşüncelerini aktarabilirler (Bayav, 2009, s.110). Sanat olarak adlandırılan kavramın temel taşlarını ise, kültür denildiğinde akla gelen imgeler oluşturur (Ayhan, 2015, s.80). Bir ülke, kültürünü, sanat eserlerinde somut bir biçimde bulur. Bu bakımdan sanat eserleri bir ülkede yaşayan toplumun varlığının reddedilemez delilleridir (Turani, 2010, s.7). Bu düşünceye dayanarak sanat eserlerinin, kültür öğelerini aktararak vatan ve millet gibi kavramlar oluşturmasında rol oynadığı söylenebilir (Ayhan, 2015, s.80). Bu hususta Atatürk (1923); “Bir milleti yaşatmak için birtakım temeller lâzımdır ve bilirsiniz ki,

bu temellerin en mühimlerinden biri sanattır. Bir millet, sanattan ve sanatkârdan mahrumsa tam bir hayata malik olamaz. Böyle bir millet, bir ayağı total, bir kolu çolak, sakat ve hastalıklı bir kimse gibidir. Hatta kastettiğim manayı bu söz de ifadeye kâfi değildir. Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş olur.” demiştir (Kocatürk, 1999, s.169). İnsanlığın yapmış olduğu eserlerin hiçbirisi, plastik sanatlar kadar kalıcı değildir. Geçmişten günümüze kadar ulaşılmış olan hiçbir şey yine plastik sanatların sunduğu kadar önemli deliller sunmamıştır. Yazılı kaynakların ortaya çıkması, dünya tarihi ele alındığında, sanat eserlerine göre nispeten daha yenidir (Read, 2018, s.6).

Kitle iletişimi ve sanat arasındaki ilişki, aktarım açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Sanat, siyasi iktidarlar tarafından da kitlelere ulaşabilmek için kullanılmıştır. Sanat ve siyasetin ilişkisi genelde propaganda amaçlı olmuştur. Propaganda kavramından bahsederken Adolf Hitler ve onun propaganda bakanı olan Joseph Goebbels’den söz etmek gerekir. Bir devlet tarafından örgütlü bir şekilde ilk kez yapılan propaganda Birinci Dünya Savaşı’nda Britanya Enformasyon Bakanlığı aracılığıyla gerçekleşmiş olsa da (Uçkaç Altun, 2010, s.26) propaganda alanında isminden sıkça söz ettiren kişi Goebbels’dir. Goebbels sıklıkla radyo ve sinemayı kullanarak Nazi rejimini ve nazizmi yüceltmıştır. Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi (NSDAP) döneminde çekilen “İradenin Zaferi” filmi, partiyi destekler nitelikteki bir propaganda filmidir. Yanı sıra aynı dönemde yaptırılan ve yine Nazi rejimini destekleyen afişler de bir propaganda ürünüdür. Bu afişlerde kullanılan propaganda tekniklerini inceleyen Uçkaç Altun (2010), kullanılan teknikler sayesinde NSDAP’ın halkı arkasından sürüklemeye konusundaki başarısına vurgu yapmıştır. Uçkaç Altun’un (2010) araştırması incelendiğinde İradenin Zaferi filminin ve aynı dönemde yapılan afiş çalışmalarının kitle iletişim sağladığı ve aktarım aracı olarak kullanıldığı görülmektedir. Kitle iletişim araçları, Nazi kültürünü ve aynı zamanda Hitler’i halka anlatarak bunu sağlamaktadır. Sinema filmleri ve yapılan afiş çalışmaları, aktarımda sanatın gücünü açıkça ortaya çıkmaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkemizde de İhap Hulusi Görey (Ata Güreşen, 2017, s.iv) imzasıyla Görsel 02’deki gibi propaganda amaçlı yapılmış olan afişler görmek mümkündür. Afişte bir köylünün kitap okuyuşu resmedilmiştir. Yeni harflerin kabulüyle birlikte, Cumhuriyet’in ilk yıllarında halkın okuryazarlığını arttırmak için Millet Mektepleri kurulmuştur. Köy Halk Kıraati- İlk Kıraat Kitabı, Millet Mektepleri

tarafından okutulan kitaplardan biridir (Ata Güreşen, 2017, s.46). Genç cumhuriyeti halka tanıtmak ve güçlendirmek, kültürü korumak ve taşımak, yenilikleri duyurmak amaçlı yapılan afiş çalışmaları gibi sanatsal işlerle hem reklam hem de aktarım amaçları sağlanmıştır. Bu afişler sayesinde kültür gelecek nesillere aktarılmıştır. Günümüzde dahi bu afişlere bakarak dönemin kültürü hakkında bilgi edinmek mümkündür.

Görsel 02: İhap Hulusi Görey'e ait bir afiş çalışması

Güzel sanatlar kavramı Platon'a kadar uzanmaktadır. Mimari, heykel, müzik, resim ve şiir gibi kavramları kapsar (Inwood, 1992, s.40, 41). Bu araştırmada ele alınan sanat dalı, yüzey sanatlarının bir alt türü olan kitap resimleridir. Yüzey, TDK sözlüğünde "Bir cisimi uzaydan ayıran dış ve yaygın bölüm, sathı, yüz" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Yüzey, bir cismin, iki boyutlu bir düzlemde ve belirli bir yöndeki uzantısıdır (Cançat, 2016, s.22). Bu tanımlardan yola çıkıldığında yüzey, bir cismin uzaydan ayrılmasını ve o cismin ön plana çıkmasını, oluşmasını sağlar. Resim ise tuval ve kağıt gibi çeşitli yüzeylere; kalem, fırça, boya gibi malzemeler

kullanılarak oluşturulan bir yüzey sanatıdır. Resim, tarih öncesi çağlardan günümüze kadar uzanmış olan ve insanlık tarihine renk katan bir sanat dalıdır. Bu sanat dalı kendi içerisinde tasvir edici ve betimleyici özellikler barındırır. Barındırdığı bu özellikleri sayesinde bir olayı ya da bir duyguyu anlatabilen bir kültürel miras aktarım aracı olarak da dikkat çeker (Ayhan, 2015, s.80).

1.4. Kitap Resimleri

Resim, tarihsel süreçte, insanlar için iletişimi sağlayan ortak bir dil olarak karşımıza çıkar. Resim sayesinde bir şeyin neyi ifade ettiğini hemen algılayabiliyoruz, bazen onu duymak veya o şeye bakmak bunun için yeterli olmayabilir. Resimler, anlaşılması zor olan ifadeleri çoğunlukla basitleştirebilme yetisine sahiplerdir. Soyut olan bir şeyi somutlaştırabilir ve düşünceleri renk ve çizgiyle aktarabilirler (Şahin, 2014, s. 1311). Bir kitabı elimize aldığımızda istemsiz olarak ilk önce resimlerine bakarız. Çocuklar için de resimle oldukça önem atfeder. Onlar için resimleri anlamak kelimeleri anlamaktan daha kolaydır. Resimli kitaplardaki çizimler şekilleriyle ve düzenlemeleriyle hikaye hakkında da pek çok bilgi sunar (Deretarla Gül, t.y., s.1, 2).

Bu noktada, “illüstrasyon” kavramına değinmekte fayda var. İllüstrasyonların hayatımıza girişi ilk olarak kitap resimleriyle gerçekleşmiştir (Çeken, Çiçekli ve Ersan, 2018, s.169). İllüstrasyonu tanımlarken resim sanatının bir dalı olarak tanımlamak yanlış değildir. Resimle aynı malzemeler ve teknikler kullanılarak yapılır. Bu benzerliklerden dolayıdır ki sık sık resimle karıştırılır. Birbirlerinden farklı sanatlar olmalarına rağmen, aynıymış gibi algılanabilirler. Kelimenin kökeni Latince'dir. Diğer dillerde söylenişleri farklılaşsa dahi kökünü kaybetmeden yer bulmuştur. Dilimizde de kökünü koruyarak kullanılıyor fakat Türkçe karşılığı “resimleme” sözcüğüdür. Türkçede bulunduğu bu karşılıkla da yine resim sanatıyla karıştırılması mümkün olmaktadır. Birbirlerinden farkları ise illüstrasyona yüklenen görevden kaynaklanmaktadır. İllüstrasyonların betimleme ve niteleme gibi görevleri varken, resimler bu görevlerden yoksun da üretilebilir. Bu anlamda her illüstrasyona aynı zamanda bu bir “resimdir” demek yanlış olmaz. Çünkü resim gibi, görsel, biçimsel ve imgesel her özelliğe sahiptir. Fakat her resim bir illüstrasyon değildir. İllüstrasyonlar, tıpkı resimler gibi herhangi bir metin olmadan da sergilenebilirler. Bu durum onun resimle kesiştiği noktalardan biri olsa da her illüstrasyon aslında içsel bir metin

barındırır. Böylece “anlamı kendinde saklı” olma niteliği kazanır ve bir görüntü olarak, her zaman bir metne sahiptir. (Gönüllü, 2017, s.909, 913).

İllüstrasyon, izah edici resimler anlamına gelir. Bir kayıt cihazının bulunmadığı ortamlarda yaşanan olayları anlatmak, tanıtılmak istenilen ürünü tanıtmak gibi amaçlarda kullanıldıkları gibi, çoğunlukla kitap içi metinlerin daha anlaşılır hale gelmesini sağlarlar (Atan, 2013, s.23-25). Bu duruma genelde mahkeme ressamlarının çizdiği duruşma çizimlerinde denk gelmek mümkündür. Mahkeme salonlarında kayıt almak yasak olduğu için mahkeme resimleri duruşma anını resimleyerek o ortamı ve yaşananları anlatmaya çalışırlar. İllüstrasyonun bu açıklayıcı görevini Şahin (2014), Anderson (2010)’dan aktardığı şu cümleyle açıklamıştır:

“Siz hiç resimli bir kitap okurken küçük bir çocuğun çok çabuk sayfayı çevirmesine tanık oldunuz mu? ‘Ben daha bu sayfayı okumayı bitirmemiştım’ dediğinizde, çocuk alaycı bir şekilde bakar ve ‘Ama ben bitirdim’ diye yanıtlayabilir. Çocuklar yazılardan çok resimlerin öyküyü anlattığına inanırlar. Siz onlara kitabı okurken sizin öyküyü resimlerden anlattığınızı düşünürler. Aslında iyi bir resimli kitap, öyküyü resim sanatıyla anlatır.” Şahin (2014).

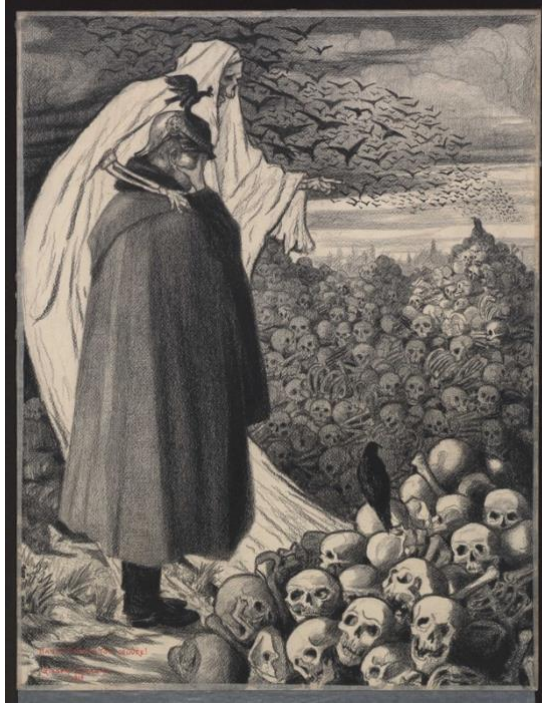
Görsel 03: Bir mahkeme salonunda bulunan sanık ve her iki tarafında duran avukatlarını gösteren bir illüstrasyon

1.4.1. Tarihsel Süreç İçinde Kitap Resimleri

İletişim için bu kadar önem sahibi olan resim, tarihsel olarak da köklü bir geçmişe sahiptir. Günümüze ulaşana kadar çok sayıda alanda kullanılmış ve

kullanıldıkça da değer kazanmıştır. Resimler; bilgisayarlarda, telefonlarda, dergi ve gazetelerde, basılı yayınlarda ve hatta hala duvarlarda, kısacası her yerdedir (Hockney ve Gayford, 2017, s.7). Oyulmuş tahta bloklardan oluşan ham ve ucuz şekilde bulunan resimli gravür kitaplar ve gazeteler, 15. yüzyılda Almanya ve Hollanda'da basıldı. Bu tekniğin öncülüğünü yapan ilk örnekler M.S. 9. yüzyılda, Çin'de görülmüştür. Çin ve Japonya'da, bu teknikle basılmış renkli blok kitapların birçok örneği vardır (Wigan, 2009, s.275). Kitap resimleri, basılı yayınlarda ise ilk olarak el yazmalarının süslenmesi şeklinde karşımıza çıkar. Bu süslü harflerin boyanması, ilk zamanlarda tezhipçilere bırakılmış bir iştir. Bazı basılı kağıtlarda minyatürler ve çerçeveler, 16. yüzyıl başlarına kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. İlk kitap illüstrasyonları, ahşap üzerine çalışmaya alışmış usta kimselerin teknikleriyle ortaya çıkan ürünlerdir (Labarre, 1994, s.58, 59).

Ahşap oyma tekniği ile başlayan kitap resimleme işlemi, Bavyera'lı Alois Senefelder tarafından (Becer, 2011, s.97) litografinin (taş baskı) keşfiyle sanatçılar için özgür bir ortam oluşturmuştur. Ağır emek ve işçilik gerektiren ahşap oyma tekniğinden sonra litografi, sanatçılara esnek ve estetik hareketler yapma olanağı tanımıştır. Bu sayede sanatçılar sanatlarını daha özgür icra ederek özgün eserler üretmeye başlamışlardır (Çakır, 2019, s.5, 7).

Görsel 04: '*Bandit! Voilà ton œuvre!*', Gisbert Combaz. Litografi örneği

İllüstrasyon sanatı ülkemizde ve İslam kültürünün yaşadığı bölgelerde ise kendisini minyatür sanatı olarak göstermiştir (Çakır, 2019, s. 8). Türkler ve Çinlilerden İranlılara ve oradan Avrupa'ya geçerek etkileşime girmiş olan bu sanat dalı, boya ve yaldız kullanılarak icra edilmiştir. Eski el yazması kitaplara, ince ve dikkatli bir işçilikle uygulanmıştır (Atan, 2013, s.28).

Görsel 05: “Sultan II. Süleyman ve Silahdarları”, minyatür örneği

Günümüzde kitaplar artık daha fazla resim ve renge sahip haldedir. Çoğu kitap renkli kapaklarla süslenmektedir. Üzerine geçirilen saydam ve ince bir tabaka kitaplara albeni katar (Labarre, 1994, s.96). Türlü teknikler ve yeni teknolojik gelişmelerle birlikte kitaplarda kullanılan teknikler de gelişmekte ve değişmektedir.

1.4.2. Kitap Resimlerinde Kullanılan Teknikler

Gerek tarihsel süreçte gerekse günümüzde kitap resimlerinde kullanılan çok sayıda teknikten söz edilebilir.

Kitap resimlerinin tarihsel sürecinde bahsedilmiş olan ağaç üstüne gravür tekniğinin sonrasında metal üstüne gravür tekniği de yine kitap resimlemede kullanılan bir tekniktir. Baskı yapan kişiler, üzerleri girintili ve çıkıntılı şekillerde oyulmuş olan metalleri kullanarak, tipografik harflerle bu işi birleştirdiler. Fakat asıl yöntem oymabaskı (çukurbaskı) denilen yöntemdi. Oymabaskıcı, bir kazı kalemi kullanarak, istenilen deseni metal ve genellikle bakır bir levha üstüne işlerdi. Bu yöntem 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren iki yüzyıl kadar kitap illüstrasyonu yapımında kalıcı oldu (Labarre, 1994, s.60).

Labarre (1994)'nin aktardığı gibi gravür tekniğiyle başlayan kitap resimleme işi, günümüzde teknolojinin etkisiyle başka bir boyuta evrilmiştir (Atan, 2013, s. 28). Resim sanatının tüm geleneksel tekniklerinin kullanılabileceği gibi (Gönüllü, 2017, s.909), günümüzde, Adobe Illustrator, Adobe Photoshop, Corel Painter, My Paint, ArtRage, Autodesk Sketchbook, Paint Tool SAI gibi bilgisayar programları yardımıyla dijital şekilde de üretilebilirler (Çeken, Çiçekli ve Ersan, 2018, s.170).

1.4.3. Kültürün Kitap Resimleri Üzerindeki Etkileri

Kültür, hemen her alanda olduğu gibi kitap resimleri üzerinde de etkisini açıkça göstermektedir. Sanatın oluşmasındaki birincil gereklilik insan olduğu için, sanatçının bağlı olduğu ve yetiştiği toplumun etkisiyle oluşan eserler yine o toplumun değerlerini yansıtan işler olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanın kültür ve sanat ile ilişkisini en eski uygarlıklarda görmek mümkündür.

1994 yılında Fransa'daki Chauvet Mağarası'nda, 35.000 yıllık olduğu tahmin edilen ve hayvan figürlerinden oluşan duvar resimleri keşfedildi (Carney ve Levin, 2002, s.5). Resim sanatı için elde edilmiş olan bulgular tarihi açıdan insanlığa bilgi vermektedir. Resim sanatını bir iletişim aracı olarak kabul etmek gerekirse, keşfedilen bu mağara resimleri, dönemin sosyal yaşantısını ve kültürel değerlerini temsil eden bütüncül değerlerdir (Yılmaz, 2019, s.22).

Görsel 06: Paleolitik Dönem Cheuvet ve Altamira Mağarası Resimlemeleri

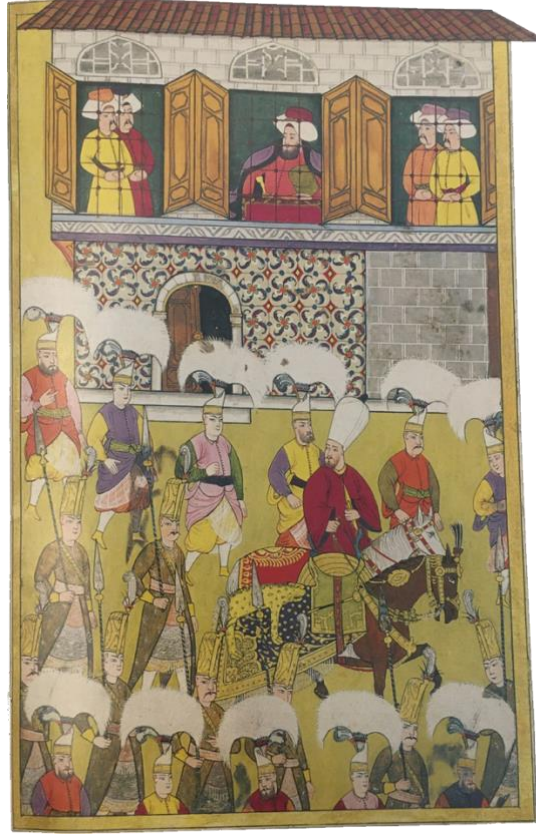
Antik Mısır'da M.Ö. 3250 ile M.S. 394 yılları arasında hiyeroglif denilen yazı sistemi kullanılmıştır. Bu yazı sistemi resimli bir sisteme dayalıdır (Manuelian, 2015, s.120). Eski Mısırlılar, bu resimli yazı sistemini “ilahi söz” olarak adlandırdılar ve bilgelik tanrısı “thoth” tarafından kendileri için gönderildiğine inanırlardı (Konyar, t.y., s.155). Hiyerogliflerde dildeki sesler resimlerle ifade edilirdi. Sözcükler fonetik olarak algısal işaretlere denk gelecek şekilde yazılırdı. Okuyucu, sözcüğü kavramsal olarak anlardı. Örnek vermek gerekirse; henu sözcüğü eş anlamlı bir sözcüktür ve eğer insanlarla birlikte gösteriliyorsa komşu, bir kavanozla birlikte gösteriliyorsa ölçek anlamına gelmektedir (Manuelian, 2015, s.120). Antik Mısır'ın kullandığı bu hiyeroglifler kültürün inanç unsurunun bir karşılığı olarak bize yansımaktadır. İlahi söz adını verdikleri bu yazı sisteminin bilgelik tanrısından geldiğine inanırlar ve kültürlerinde bu şekilde yer eder. Bu durum kültürün kitap resimleri üzerindeki etkisine örnek olarak gösterilebilir. Hiyeroglif okuyucusunun sözcüğü kavramsal olarak algılaması kitap resimlerinin ne denli kuvvette olduğunu da göstermektedir. Çocuk kitaplarındaki resimlerin önemi, Antik Mısır uygarlığındaki hiyerogliflerde de karşımıza çıkar.

Görsel 07: I.Senusret'in Karnak'daki Beyaz Şapel'i üzerindeki hiyeroglif örnekleri.
Şapel Teb'de Orta Krallığa ait en özgün yapıdır.

Kültürün kitap resimlerindeki etkisini incelerken Osmanlı Devleti'nden de örnekler bulmak mümkündür. Antik Mısır'da inanç bağlamı olan bu etki Osmanlı'da siyasi bağlamda karşımıza çıkar. Metin And (2017) minyatür sanatının, tıpkı Osmanlı'da bulunan diğer sanatlar gibi saraya ait bir sanat olduğunu söyler. Sarayın ise "Devletin Evi" olduğunu, Metin Sözen'in saraylar kitabının başlığına gönderme yaparak dile getirir. Minyatür sanatı, padişahın kişiliğinde bir kamu sanatıdır. Sanat, yalnızca Osmanlı veya Doğu saraylarında değil Avrupa saraylarında da desteklenmiş, özendirilmiş ve eğitimi üstlenilmiştir. Sanatın bu denli saray içerisinde tutulması ve padişahın kişiliğinde bir kamusallık kazandırılmasının sebepleri vardır. Bu sebeplerden biri hükümdarın ve devletin saygınlığının sanat yoluyla görkemli şekilde imgenmesidir. Bu durum yalnızca görkemli bir gösterinin nedeni değil, aynı zamanda kalıcılık sağlayarak gelecek kuşaklar tarafından da tanınmayı sağlamaktadır (And, 2017, s.137-138). Minyatür sanatının Osmanlı'da saray tarafından

sahiplenilmesi ve kullanılması da kültürün kitap resimleri üzerindeki etkisine örnek olarak gösterilebilir. Minyatür sayesinde padişah, devletin ve kendisinin gücünü dışarıya yansıtabilmiştir. Yanı sıra Görsel 08’de görüldüğü gibi, saray içerisindeki yaşamın, mimarinin, kılık kıyafetin nasıl olduğuna dair ipuçları da minyatür sanatı sayesinde günümüze kadar ulaşmış ve sanatın aktarım aracı olarak kullanılmasına da güzel bir örnek oluşturmuştur.

Görsel 08: III. Ahmed’in Nakkaşhane’den geçit alayını izlemesi. *Minyatür Örneği.*

Bütün sanat eserleri, üretildikleri toplum hayatının ürünleridir (Soysaldı, 2018, s.305). Deniz ve Yavaş (2020), kültür ve insan arasındaki ilişkiyi “Coğrafya kültürü şekillendirdiği gibi kültür de insanların yaşam biçimini her açıdan (inanç, dil, ahlak, hukuk, beslenme, kılık-kıyafeti sanat gibi) etkilemektedir.” (Deniz ve Yavaş, 2020, s. 681) şeklinde açıklamışlardır. Bu sebepten dolayı sanat eserleri, kültürel ve toplumsal yaşamda oluşan her değişiklikten etkilenirler. Buldukları çağın özelliklerine göre şekil alarak günümüze ulaşırlar. Her toplum, kendilerine ait kültürel değerleri kullanarak, kendilerine özgü olan sanat eseri üretir (Yıldız, 2010 s.21). Sanat bir kültür

unsurudur ve üretildiği toplumun hayat şeklini yansıtır (Polat, 2020, s.1759). Güvenç (1993), kültürü kısaca; bilimsel alanda “uygarlık”, beşeri alanda “eğitim sürecinin ürünü”, estetik alanda “güzel sanatlar” ve maddi (teknolojik) ve biyolojik alanda ise “üretme, tarım, ekin, çoğaltma ve yetiştirme” olarak dört farklı anlamda sınıflandırmıştır (Güvenç, 1993, s.98,99). Bu tanımdan hareketle estetik alandaki kültürün yani güzel sanatların özünde düşünce yer alır. Bu sebeple sanatın oluşmasındaki en temel şart insandır (Mazlum, 2011, s.127). Dolayısıyla sanat eserlerinde sanatçıyı ve içinde bulunduğu toplumu yansıtan öğeler görmek mümkündür. Bir kültür unsuru olan sanat her toplumda ve her dönemde farklılık göstererek dinamik bir yapıda olduğunu kanıtlar. Toplumların gelenek, görenek, töre gibi normlarına dayanır. Somut ve somut olmayan kültürel miras ürünlerini günümüze aktarmayı sağlayan bir araçtır. Kültürle iç içe olan bu unsur, toplumun yaşayış şeklini yansıtır. Üretilen tüm sanat eserleri, yine üretildikleri toplumu temsil niteliğindedir (Soysaldı, 2018, s.306-309).

Bir toplum içerisinde üretilmiş olan ve yine o toplumda gelişen sanat, zaman içerisinde birtakım nedenlerin sonucu olarak evrilir (Polat, 2020, s.1770). Çağımızda kültürel yapı görselliğe dayanır. Bu açıdan bakıldığında “görme” yeni bir kültür şeklidir (Mamur, 2012, s.80). Mamur (2012), görsel kültürü, Barnard (2002)’dan “görsel olan, insanlar tarafından üretilmiş, yorumlanmış ve meydana getirilmiş işlevsel, iletişimsel ve / veya estetik amacı olan her şey” şeklinde aktarmıştır. Bu tanımdan yola çıkılarak, görsel kültür içerisinde yer alan “görsel”in aslında toplum ve birey açısından ne anlatıyor olduğu konusu önem kazanmaktadır denilebilir (Mamur, 2012, s.80).

Kültür, aktarım aşamasında, görsel imgelerin büyük ölçüde yardımını kullanmıştır. Her medeniyet görsel imgeler üretmiş ve bu sayede dünya algısını karşıya yansıtmayı başarmıştır (Ümer, 2017, s.1537). Toplumların ortaya koydukları her imgesel ürün aslında bilinçli ya da istem dışı olarak kültürel bir yansıma içerir. Bir mimari eserden basit bir mutfak aracına kadar kültürün etkisiyle ortaya konulan eserler, aynı zamanda o kültürün taşıyıcı birer unsurudur. Bu noktada görsel imgelerin aslında sözü ve yazıyı geride bırakarak kültürün aktarımında en iyi yol olduğunu söylemek yanlış olmaz. Ellul (2017), Napolyon’un “Bir resim bin kelimeye bedeldir.” sözünü hatırlatarak bu konuda söylediği “...fotoğraflar, reklam panoları, televizyon

görüntüleri, yol işaretleri, filmlerle dolu bir imgeler evreniyle etrafımız sarılı.” cümlesi (Ellul, 2017, s. 172), bu görüşü destekler niteliktedir. Günümüzde bu listeye bir de sosyal medyanın eklenmesiyle görsel imgeler artık her anımızda yanımızdadır. Çoğu zaman gördüğümüz bir fotoğrafın veya resmin herhangi bir açıklamasına ihtiyaç duymadan ne olduğunu anlar, tepki verir ve etkileşime geçeriz. Bugün reklamcılıkta dahi yazı neredeyse ortadan kalkmış ve sadece reklamı yapılan ürünün rengi, ambalaj şekli ya da yalnızca tadıyla marka tanıtılabilecek noktalara gelmiştir.

Tüm bu görsel imgeler doğrultusunda kültür, aktarım aşamasında kendine bir yol bulmuş ve bu yolu hem kullanmış hem de etkisi altına almıştır. Bugün ortaya konulan görsel imgelerde, kültürün etkisi büyüktür. Görsel 09’da İranlı sanatçı Ali Miri’nin bir çizimine yer verilmiştir. İnsanların sosyal hayatları, dini inanışları, ev ortamları, kullanılan eşyalar, giyim kuşam gibi detaylar bizlere İran kültürünü aktarmaktadır. Yer minderleri, oyuncaklar, boya kalemleri gibi detaylar, genelde ev ortamında, yerde oturularak vakit geçirildiğini anlatmaktadır.

Görsel 09: İranlı Sanatçı Ali Miri’ye Ait Bir İllüstrasyon

Görsel 10’da ise Türk sanatçı Elif Yemenici’nin bir çizimi yer almaktadır. Bu çizimde ise mimari yapı özellikleri, yetişen bitkiler, bitkilerin yetiştirildiği kaplar, yerdeki taşlar, kurutulmuş biberler gibi ayrıntılar dikkati çeker. Ege bölgesinde

görebileceğimiz türden beyaz boyalı evler, yine bölgede yetiştirilebilecek olan turuncğiller, kız çocuğunun üzerindeki elbise işlemleri ve resmin tamamına hakim olan renk tonları gibi detaylar kültürel birçok ögeyi yansıtmaktadır. Kurutulmuş biberler, yöresel mutfağa dair ipuçlarını bize sunar.

Görsel 10: Türk Sanatçı Elif Yemenici' ye Ait Bir İllüstrasyon

Ortaya çıkarılan eserler, oluştuğu çağın özelliklerine göre biçimlenir ve günümüze ulaşır. Bugün oluşturulan eserler de günümüze kadar gelen diğer eserler gibi geleceğe aktarılacaktır ve kültürü taşımaya devam edecektir.

1.4.4. Kitap Resimlerinin Kültür Üzerindeki Etkileri

Kültürel yaşam, zaman içerisinde değişiklik gösterir. Bu değişim genelde o kültürde yaşayan insanlar sayesinde olur. Küresel bir köy haline dönüşmüş olan dünyada yoğun bir biçimde kültürel etkileşim olmaktadır. Sosyal medyanın da hayatımıza girmesiyle artık dünyanın öbür ucunda yaşayan birinin yaşam şekline tanıklık etmemiz sadece birkaç saniye sürer. Böylesi bir süreçte ise kültürler birbirlerinden hızlıca etkilenip değişime uğrayabilirler.

Kültür, bulunduğu ortama ve zamana göre değişim gösteren bir kavramdır (Polat, 2020, s. 1763). Bu değişim süreci karşılıklı etkileşim içerisinde gerçekleşir. İnsanın sosyal hayatını, sanatını, yaşayış biçimini etkiler ve aynı zamanda da bunlardan etkilenerek şekil alır. Bu karşılıklı etkileşim sürecinden kitap resimleri de payına düşeni almıştır. Kitap resimlerinin tarihinden bahsederken değindiğimiz süreç bu duruma örnek olarak gösterilebilir. İlk başlarda el emeğiyle yapılan resimler zaman

içinde gelişen teknoloji ile bugün ulaştığımız noktaya gelmiştir. Bu süre zarfında toplumların kültürlerine göre kitap resimlerinin işleniş biçimleri değişiklik gösterirken, diğer taraftan teknolojiyle birlikte gelen gelişmelerle bu kültürel farklar ortadan kalkmıştır.

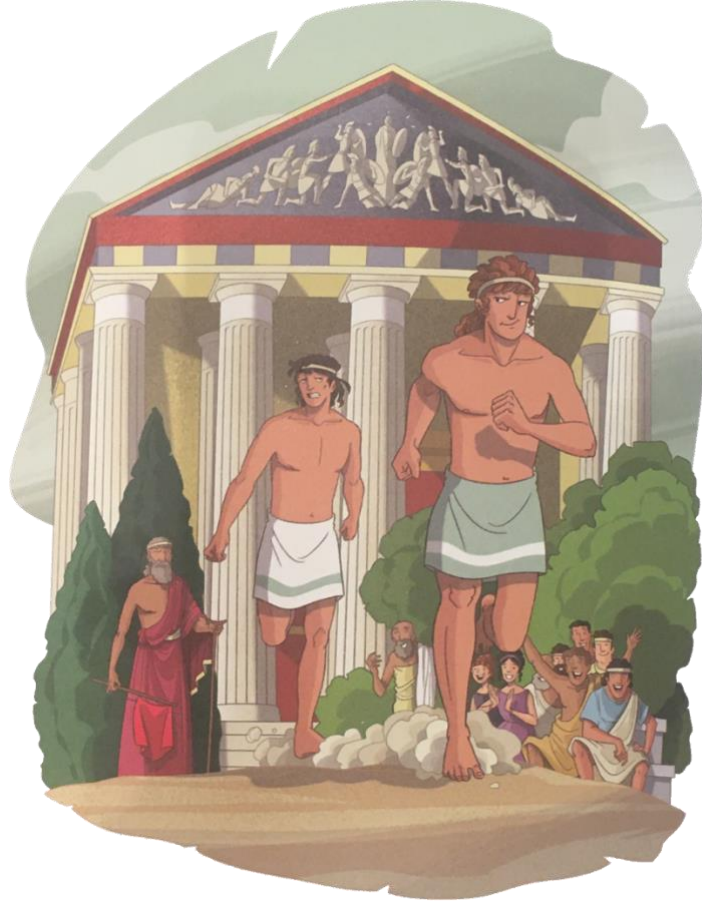
Değişen ve gelişen teknoloji kitap çizerlerinin üretkenlikleri üzerinde olumlu etkiler yapmış ve daha kısa sürede daha çok sayıda nitelikli eserin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu sayede istenilen her kitap artık resimlenebilir ve kolayca okuyucuya ulaştırılabilir. İnsan, yaşı ne olursa olsun; her zaman ve her yerde kitap okuyabilir. Kitap okumak en kolay ve en eğlenceli aktivitedir. Bebekler dahi kendilerine gösterilen kitapların resimlerine bakar, okunurken duydukları seslerin ritmini yakalar ve hatta hoşlarına giden sesleri taklit edebilirler (Tanju, 2010, s. 31). Kitapların ve özellikle resimli kitapların insanlar üzerinde etkisi yadsınamaz derecede büyüktür. Bu etkili yöntemi çoğunlukla iktidarlar kullanır. Chevalier Jaucourt, iktidarların tarihsel süreç içerisinde, resim ve heykelleri kullanarak halka vermek istenilen mesajları en iyi şekilde aktardıklarını söyler (Özsezer ve Özkul, 2019, s. 149). Sadece iktidarlar değil, sanatçılar da sıkıntılı süreçlere kayıtsız kalmamış ve politik konulara yer veren eserler ortaya sunmuşlardır (Korkmaz ve Arıkan, 2018, s. 27). Picasso tarafından resmedilen “Guernica” isimli eser bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Resme adını veren Guernica, Bask bölgesindeki bir kasabadır. 1936-1939 yılları arasında İspanya’da iç savaş yaşanmaktadır (Antakyalıoğlu, 2012, s. 2) ve “Rögen Operasyonu” kapsamında bu bölge bombalanmıştır. Bombardıman sonrasında yüzlerce -kimi kaynaklara göre binlerce- sivil hayatını kaybetmiştir (Bolat, 2013, s. 3, 4).

Görsel 11: Guernica Bombardımanı'nı anlatan “Guernica” isimli Pablo Picasso eseri

İktidarlar ve iktidar olma mücadelesi verenler, bastırdıkları ve halka dağıttıkları kitaplarda kendi ideolojilerini ve hayat görüşlerini yansıtarak okuyucu kitlesini kendi lehlerinde düşünsel olarak etkilerler. Bunun yanında kitap resimlerinde kendi kültürümüzü yansıtan yemekler, enstrümanlar, kılık kıyafet, araç gereç gibi geleneksel öğelerin kullanılması da kültürün hatırdan kalmasını sağlar ve yok olmasını engeller. Bu sayede kitap resimleri de kültürün sürekliliğini sağlayarak ona hizmet etmiş olur.

Görsel 12’de Christian Hill tarafından yazılmış ve Fabiano Fiorin tarafından resimlenmiş olan “Geçmişin Büyük Halkları: Yunanlılar” isimli kitaptan bir çizim örneği verilmiştir. Görsel incelendiğinde Antik Yunan halkının giyim ve kuşamı, yine aynı medeniyetin mimarisi açıkça görülmektedir. Bu sayede tarihten günümüze taşınan Antik Yunan mimarisi ve kıyafetleri hakkında bilgi edinmek ve o dönemin yaşantısına tanıklık etmek mümkün olur.

Görsel 12: “Geçmişin Büyük Halkları: Yunanlılar” isimli çocuk kitabından bir çizim örneği

Görsel 13’de ise Minna Lacey tarafından yazılmış ve Gabriele Antonini tarafından resimlenmiş olan “Harika Makineler Serisi – Keşfedin: Büyük Makineler ve Diğer Teknoloji Harikaları” isimli kitaptan bir sayfa örnek olarak verilmiştir. Kitap genelinde ve örnek sayfada büyük iş makineleri ele alınmış ve görsellerle sunulmuştur. Kültürü oluşturan maddi unsurlar açısından önemli olan bu teknolojik makineler çocuklara öğretilerek kültür aktarımı sağlanmaktadır. Yanı sıra gelişen ve hızla değişen teknoloji ile bu araçların bazıları veya tamamı zaman içerisinde eskিয়েcek veya yenileri ve daha gelişmiş modelleri üretilecektir. Karasabandan günümüze olduğu gibi, bugünden geleceğe de değişim gösterecek bu makineler, kitap resimleri sayesinde kuşaklar arasında aktarılacak ve gelecek kuşakların tarihi süreçleri görmesine de yarayacaktır. Böylece kültürel anlamda süreklilik sağlanacak ve kitap resimleri de bunun bir parçası olacaktır.

Görsel 13: “Büyük Makineler” isimli çocuk kitabından çizim örnekleri

1.4.5. Kitap Resimlerinin Günümüzdeki İşlevine Yönelik Düşünceler

Çocuk gelişimde çevresel uyaranlar etkilidir. Sağlıklı gelişim için işitsel, görsel ve dilsel uyaranlarla gelişimin desteklenmesi gerekir. Çocuğun yaşına ve gelişimine göre bu uyaranlar değiştirilmeli ve çeşitlendirilmelidir (Bolat Aydoğan, 2020, s. 765). Günümüzde bunun için çok sayıda ulaşılabilir yol karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel yöntemlerin yanı sıra bugün teknolojik gelişmeler sayesinde dijital içeriklere erişim görece daha kolaydır. Çocuklar için oluşturulmuş çizgi diziler, videolar, animasyonlar, oyunlar, şarkılar, teknolojiyle birlikte evrilen çok sayıdaki elektronik kitap ve sayamadığımız çeşitlilikte yöntem, uyaran açısından türlü şekilde zemin hazırlar. Kitaplar uyaranlar açısından hala iyi yollardan biridir. Okuma eylemi ile çocuğun sosyal ve kişisel gelişimi de ileri yönde etkilenmektedir. Bu doğrultuda hazırlanmış olan nitelikli kitaplar, ileri yöndeki bu etkiyi destekler mahiyettedir (Bolat Aydoğan, 2020, s.765). Kitapların nitelikli olması ve hazırlanırken en ince ayrıntısına kadar dikkat edilmiş olması önemlidir. Çünkü çocuk dünyasında her şey bir anlam ifade edebilir ve “*Ağaç yaşken eğilir.*” atasözü de bunun en büyük destekleyicisidir. Çocuk kitapları, çocuğu yaşama hazırlamalı ve hayatında yanıt bulamadığı sorulara gerçekçi yanıtlar vererek çocuğun gerçeklik algısının dışında yetişmesini engellemelidir (Gönen, Aydos vd., 2013, s. 2). Burada kullanılan gerçeklik algısı, hayal gücünü köreltmek anlamında olmayıp, dünya gerçekliğini kapsamalıdır. Somut gerçekliğin yine çocukların anlayacağı dilde onlara sunulması, yetişme sürecinde çocuğa olumlu değer katar.

Çocuk kitapları, özenli ve iyi şekilde hazırlanmalı ve çocuğa doğru mesajı doğru şekilde vermelidir. Resimli çocuk kitaplarında seçilen resimler, metni desteklemeli ve hatta bazen metin olmadan dahi mesaj verici öge olabilmelidir. Önceki bölümlerde değindiğimiz gibi görsel öğeler güçlü mesaj verici unsurlardır. Bu yüzden titizlikle seçilmeli ve çocuklara sunulmalıdır. Bu sebeplerden dolayı iyi yazılmış ve iyi resmedilmiş çocuk kitapları, büyük özverilerin sonuçlarıdır. Okul öncesi eğitimi alanında uzman kişiler, edebiyat alanında uzman kişiler ve resim alanında uzman kişiler birlikte çalışarak çocukları olumlu yönde etkileyecek kitapları ortaya çıkarmalıdır. Bu kitapların çocuk gelişimindeki önemi asla göz ardı edilmemelidir (Gönen, Aydos vd., 2013, s.3).

Görsel 14: Thibault Prugne tarafından yazılıp çizilmiş olan “*Maestro*” isimli kitaptan bir çizim

Resimli kitaplar karşımıza yalnızca okul öncesi dönemde çıkmaz. Okul çağına gelmiş çocuklar için de resimli kitaplar mevcuttur. Bu sayede resimli kitapların sağladıkları gelişim, ilerleyen yaşlarda da devam eder. Resimli kitaplar, farklı kültürlerdeki insanlarla karşılaşma ihtimali olmayan öğrencilerin, o insanlarla buluşmasına imkan sağlayarak milli ve kültürel farklılıkların öğretilmesini sağlar (Lysaker ve Sedberry, 2015, s. 105). Bu durum, çocuğun dünyayı algılamasına yardımcı olur. Dünya üzerinde yaşayan farklı insanların da var olduğunu öğrenen çocuk, dolaylı olarak empati kurmayı da öğrenir. Bu sayede bencillik gibi duygularından da büyük ölçüde sıyrılmayı başarır. Özellikle çok kültürlü karakterlerin ve unsurların içinde barındırıldığı kitaplar, çocukların kendilerine karşı olan olumlu tutumlarının yanı sıra başkalarına karşı da aynı olumlu tutumları geliştirmelerine yardımcı olur. Birçok bilim insanı, çok kültürlü konuları içerisinde barındıran kaliteli edebiyatın erken deneyimlenmesinin, çocukların çeşitlilikle ilgili konularda farkındalıklarını ve duyarlılıklarını arttırdığı konusunda aynı fikirdedirler (Wee, Park ve Choi, 2015, s.71).

Bütün bu sebepler göz önüne alındığında resimli kitaplar, çocukların gelişiminde oldukça etkilidir. Nitelikli olma gerekliliklerinin yanında, bir oyuncak gibi

çocukların dikkatlerini çekmeyi de başarmaları gerekir. Edebi açıdan dolu, çocuk dünyasından anlayan ve çocuklar için en uygun şekilde resmedilmeyi başarmış kitaplar, çocuğun da dikkatini çekerek kitap okuma sevgisini küçük yaşta aşılama başlar. Bu sayede kitaplara yabancı büyüyen çocuk, okul yıllarında da kitaplarla ilgili bir sorun yaşamayacaktır. Günümüzde resimli çocuk kitapları çeşitli şekillerde karşımıza çıkar. Yırtılmaz kitaplar, üç boyutlu kitaplar, sesli kitaplar, hareketli kitaplar gibi farklı türlerde mevcuttur. Çocuklar için tüm bu kitapların cezbedici tarafları, ortak yönleri olan resimleridir. Bazı kitaplar öyle nitelikli resimlenmiştir ki yetişkinlerin dahi dikkatini çekmeyi başarırlar. Okuma yazma bilmeyen çocuklar bile kitap resimleri sayesinde hikayeyi anlamayı başarırlar. Bu da çocukların hayal gücüne katkı sağlar ve düşünme becerisini olumlu yönde etkiler. Bu kitaplarda kendileri dışında var olan dünyayı da keşfeden çocuklar, dış dünyaya karşı duyarlı olmayı ve saygı duymayı öğrenirler. Hatta sadece insanlara karşı değil, hayvanları tanıyarak onlara karşı da duyarlı davranışlar geliştirirler.

Görsel 15: Anastasia Vodotynskaya'ya Ait Üç Boyutlu Kitap Örneği

1.5. İlgili Araştırmalar

Araştırma konusu kapsamında literatür incelendiğinde 2000'li yıllarla birlikte konu üzerindeki çalışmaların yoğunlaştığı görülmektedir. Çalışmanın kültür çerçevesindeki kapsamı 18. yüzyıla kadar dayanıyor olsa da kültürel aktarım ve kitap

resimleri üzerine yapılan ve yapılmakta olan çalışmalar günümüze daha yakın tarihlerde gerçekleşmeye başlanmıştır.

Kültürel miras aktarımının disiplinlerarası bir konu olması, araştırma sahasını genişletmekte ve süreci etkilemektedir. Bu durum da araştırmaların kısıtlı olmasının sebeplerinden biri olarak gösterilebilir. Çeşitli araştırmalar başlamış bile olsa, henüz neticelendirilmemiş çok sayıda araştırma olması ve araştırma süreçlerinde araştırmaları etkileyebilecek yeniliklerin yaşanması da yapılmakta olan çalışmaları etkilemektedir. Konu kapsamında benzer şekilde yapılmış olan araştırmalar aşağıda yer almaktadır.

Polat S. (2020), “Kültürün Dinamik Öğeleri Olarak Sanat ve Müzik” başlıklı makalesinde, sanatın ve müziğin, kültürün dinamik öğeleri olduğunu söylemektedir. Araştırma bağlamında ağırlıklı olarak kültürün, sanata ve müziğe olan etkisine değinilmiştir. Araştırmacı sanatın ve müziğin, günümüzde gelişen teknolojiler sayesinde farklı topluluklar arasındaki iletişim ve etkileşim aracı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Yılmaz (2019), “Kültürel Mirasın Aktarımında İllüstrasyon: “Dilrüküş Hanım” İsimli Türk Halk Hikayesinde Karakter İllüstrasyonları” başlıklı yüksek lisans tezinde bir halk hikayesini ve o hikaye içerisindeki illüstrasyonları incelemiştir. Sözlü geleneğin ürünü olan Dilrüküş Hanım isimli halk hikayesinin yöntem uygulamasında dijital olarak karakterler yeniden tasarlanmış ve araştırma kapsamında sunulmuştur. Bu sayede somut olmayan kültürel miras ürünlerinden olan bir halk hikayesinin yazılı hale getirilerek korunması sağlanmıştır.

Dönmez C. Ve Yeşilbursa C.C. (2014), “Kültürel Miras Eğitiminin Öğrencilerin Somut Kültürel Mirasa Yönelik Tutumlarına Etkisi” isimli makalelerinde, 6. sınıf öğrencilerine sosyal bilgiler dersinde verilen miras eğitiminin, öğrencilerin somut kültürel mirasa karşı tutumlarına olan etkisini incelemişlerdir. Çalışma grubunda toplam 76 öğrenci yer almıştır. 11 hafta süren çeşitli sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklerle (gazete ve fotoğraf sarartmak, nesne incelemek, fotoğraf incelemek, afiş hazırlamak...) öğrenciler gözlemlenmiştir. Yapılan etkinliklerin analizinden sonra bu tarz etkinliklerin öğrencilerin kültürel mirası korumasında etkili olduğu ve bunlar gibi etkinlikler yaptırılarak öğrencilere bilinç kazandırılması gerektiği savunulmuştur. Aynı zamanda öğrenciler bu etkinlikler sayesinde çeşitli becerileri de kazanmışlardır.

Tokay Arğan, Arğan ve Kurulgan (2008), “Kitaplara İlişkin Biçimsel Özelliklerin Okuyucu Tutumları Üzerine Etkisi” konulu makalelerinde, kitap

seçimlerindeki biçimsel özellikleri ve bu özelliklerin tutumlar üzerindeki davranışlarını incelemiştirlerdir. Anadolu Üniversitesi'ndeki 353 öğrenci üzerinde anket uygulanmış ve kitap okumada etkili olan beş biçimsel faktör ve kitap okumayı etkileyen dört tutum faktörü ortaya koymuşlardır. Bu faktörler arasında resim ve şekiller de yer almaktadır. Biçimsel özelliklerin kitap okuyucusu üzerinde etkili olduğuna değinilen araştırmada kitapların bu özelliklere dikkat edilecek şekilde basılmasının daha yararlı olacağı savunulmuştur.

Creany (1993), "Representation of Culture in Children's Picture Books" isimli makalesinde, resimli çocuk kitaplarında azınlık kültürlerin tasvirini incelemiştir. Çocukların diğer kültürlere bakışında resimlerin önemine değinen yazar azınlık kültürlerin tüm resimli kitapların sadece yüzde üçüne denk geldiğini de söylemiştir. Bunun artması gerektiğini savunan yazar aynı zamanda kitap resimlerinin çocukların gelişimindeki önemine de değinmiştir.

2. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analizi ile araştırma sürecinde uyulan etik kurallar ilgili bilgiler sunulmuştur.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma; nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır. Yıldırım (1999, s.11) nitel araştırmaların; doğal ortama duyarlılık, araştırmacının katılımcı rolü, bütüncül yaklaşım, alguların ortaya konması, araştırma deseninde esneklik ve tümevarıma dayalı analiz özelliklerinden söz etmektedir. İlgili literatürde ifade edilen söz konusu özellikler bu araştırmanın amaçları doğrultusunda incelenmiş ve araştırmanın nitel araştırma yöntemleriyle gerçekleştirilmesinin uygun olacağı düşünülmüştür.

2.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemleri arasında yer alan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. "Amaçlı örneklemede araştırmacı kimlerin seçileceği konusunda kendi yargısını kullanır ve araştırma amacına en uygun olanları örnekleme alır" (Balcı, 2007, s.90). "Ölçüt örnekleme yöntemindeki temel

anlayış, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Burada sözü edilen ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.112). Araştırma amaçlarına göre belirlenen ölçütler şu şekilde belirtilmiştir;

- Türkiye Cumhuriyeti’nde faaliyet gösteren yayınevleriyle çalışan/çalışmış çizerlerin seçilmesi
- 50 yaş ve üzerinde iki, 40-49 yaş arası iki, 30-39 yaş arası iki ve 20-29 yaş arası iki çizerin seçilmesi.
- Yaş gruplarındaki en üretken çizerlerin seçilmesi (yayınlanan eser sayısına göre)
- Çizerlerin çalışmalarında kültürel miras ile ilişkili unsurların yer alması.

Yukarıda ifade edilen ölçütlere bağlı olarak yapılan değerlendirme sonucunda; Behiç Ak, Mustafa Delioğlu, Mavisu Demirağ, Ayşe İnan, Yusuf Tansu Özel, Mert Tügen, Elif Yemenici çalışma grubuna dahil edilmiştir. Görüşme süreci başladıktan sonra çalışma grubuna eklenen bir çizere ulaşılamamış ve gruptan çıkarılmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri araştırma amaçlarına bağlı olarak; doküman incelemesi ve görüşme olmak üzere iki farklı şekilde toplanmıştır. Bu doğrultuda; kültürel miras ve miras aktarımı konularında elde edilen dokümanlar incelenmiş ve araştırma konusu ile ilişkili verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. “Geçmişe dönük tutulan her türlü yazılı ve sözlü kayıtlar, arşiv ve doküman taramasından oluşmaktadır. Bunlar, yazılı kaynaklar, gazete, dergi, kitap, ansiklopedi, rapor, mektup vb. yayınlardır” (Kozak, 2018, s.88). Veri toplama sürecinde eş zamanlı olarak araştırmacı tarafından yarı-yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış ve araştırma sorularına cevap aranmıştır.

2.3.1. Görüşme Formunun Hazırlanması

Araştırmanın belirlenen amaçlarına ulaşmak için kitap resimleyen çizerler ile görüşme yapılması planlanmıştır. Bu doğrultuda yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğine göre araştırmacı tarafından hazırlanan ve Ek:1’de sunulan görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sorularına yönelik farklı bakış açılarını belirlemek ve katılımcıların kendilerini daha rahat ifade etmelerini sağlamak için yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği uygun görülmüştür.

Görüşme formunun hazırlanması aşamasında ilk olarak araştırma amaçlarıyla ilgili olabilecek ana ve alt temalar belirlenmiştir. Belirlenen temalar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Ana ve alt temalar

Ana Temalar	Alt Temalar
Kültürel Miras	Kültürel Mirasın Kapsamı Kültürel Mirasın Önemi
Kültür Aktarımı	Kültür Aktarımında Kullanılan Araçlar Kültür Aktarımı, Görsel Sanatlar ve Tasarım İlişkisi
Kitap Resimleri	Kitap Resimleri ve Kültür Arasındaki İlişki Kültürel Miras Aktarımında Kitap Resimlerinin Rolü

Formda yer alması öngörülen sorular literatürde yer alan tanım ve görüşlere bağlı olarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Araştırma amaçlarına paralel olarak belirlenen temalar ile ilişkilendirilen olası sorular bir taslak formda bir araya getirilmiştir. Olası 10 görüşme sorusunu içeren taslak görüşme formu alan uzmanı üç akademisyenin incelemesine sunulmuştur. Gelen dönütler doğrultusunda kapsamı uygun olmayan ve içeriği aynı olan sorular belirlenmiş ve bu sorular taslak formdan çıkarılmıştır. Uzmanlardan gelen dönütler doğrultusunda taslak formda yer alan sorular güncellenmiş ve yeni soru maddeleri forma eklenmiştir. Bu çalışma sonucunda çizerlere yöneltilecek sorular belirlenmiştir.

2.3.2. Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması

Araştırma ile elde edilen verilerin güvenirliliğini sağlamak için, görüşme formunun hazırlanmasından, görüşme dökümlerinin incelenmesi aşamasında kadar tüm süreçler alan uzmanlarıyla birlikte yürütülmüştür. Tüm bu aşamalarda alan uzmanlarının görüş birliği içinde olduğu veriler analiz sürecine dahil edilmiştir. Araştırma ile elde edilen verilerin geçerliğini sağlamak için de alan uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. “Nitel araştırmalarda geçerlik ölçme ölçmeyi amaçladığı olguyu doğru ölçmesi” olarak ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.255). Hazırlanan görüşme formu geçerlik çalışması kapsamında alan uzmanı 3

akademisyenin incelemesine sunulmuş ve gelen dönütler doğrultusunda görüşme formunun amaçlanan olguları ölçme açısından geçerli olduğu sonucuna varılmıştır.

2.3.3. Görüşmelerin Yapılması

Yapılan hazırlıkların ardından nihai görüşmelerin gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Bu kapsamda görüşmelere başlamadan önce kesinleşen görüşme formu, araştırma ile ilgili diğer bilgilerle birlikte Etik Kurul onayına sunulmuştur. Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu 08/06/2021 tarih ve 2021/06-02 sayılı kararı ile sunulan çalışmanın etik kurallara uygun olduğunu kabul etmiştir.

Görüşmelere başlamadan önce çizerler ile iletişime geçilmiş, yapılacak görüşmelerin ayrıntıları sunulmuş ve kendilerine ait özel programlara uygun olarak görüşme tarihleri belirlenmiştir. Tüm çizerler için ayrı ayrı yürütülen bu planlama sürecinde bir çizer araştırmacının görüşme talebini cevapsız bırakmış ve görüşmeye katılmamıştır. Görüşmeler belirlenen 7 çizer ile planlandığı şekilde yapılmıştır. Araştırma sürecinde devam eden küresel virüs salgını (Kovid-19) sebebiyle tüm görüşmeler dijital kanallar üzerinden uzaktan görüşme yoluyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin güvenilirliğini artırmak ve olası veri kayıplarını önlemek için onay veren çizerlerin görüşmeleri kayıt altına alınmıştır. Planlanan tüm görüşmeler bir aylık süre içinde tamamlanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Veri toplama araçlarıyla elde edilen veriler tematik içeriklerine bağlı olarak analiz edilmiştir. “Tematik analiz (TA), verilerden anlam ve kavramları çıkarma ve kalıpları veya temaları saptamayı, incelemeyi ve kaydetmeyi içeren bir yaklaşımdır” (Braun ve Clarke’den akt. Javadi ve Zarea, 2016, s.34). Çizerler ile yapılan görüşmelerdeki temaların ortaya çıkarılarak analiz edilmesinde çeşitli basamaklar takip edilmiştir. Bu doğrultuda, ilk olarak dijital olarak kayıt altına alınan görüşmeler birden çok kez dinlenmiş ve yazılı metinlere dönüştürülmüştür. Bu çözümlemenin ardından her bir satıra bir numara atanmış ve görüşme döküm formu hazırlanmıştır. Görüşme döküm formu ve görüşme kaydının bir bölümü araştırmacı dışında ikinci bir alan uzmanıyla paylaşılmış ve tutarlılığın denetimi sağlanmıştır. İkinci aşamada görüşme dökümleri alan uzmanlarıyla birlikte belirlenen temaların altında gruplanmıştır.

Çizerlerin kişisel bilgilerini korumak amacıyla çalışma grubunda yer alan her bir çizere görüşme sırasına göre “Çizer 1”, Çizer 2” vb. şeklinde kodlar verilmiştir. Araştırmanın devamında çizeler bu verilen kodlarla anılmıştır.

Analiz sürecinin devamında, doğrudan alıntı yapılacak bölümler seçilerek araştırma sorularıyla ilişkilendirilmiştir. Son aşamada temalar ile çizelerin ifadeleri incelenerek araştırma konusuyla ilişkili olan bulgulara ulaşılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde resimli kitap çizerleriyle yapılan görüşmeler sonrasında ortaya çıkan bulgulara ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir. Resimli kitap çizerlerinin, kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarımında kitap resimlerinden yararlanmaya ilişkin görüşlerini anlamak adına;

- 1- Kültürel miras nedir?
 - a. Kültürel mirasın kapsamı
 - b. Kültürel mirasın önemi
- 2- Kültürel mirasın aktarılmasına ilişkin görüşünüz nedir?
 - a. Kültür aktarımında kullanılan araçlar
 - b. Kültür aktarımı, görsel sanatlar ve tasarım ilişkisi
- 3- Kültürel miras ve kitap resimleri arasındaki ilişki hakkında görüşleriniz nelerdir?
 - a. Kitap resimleri ve kültür arasındaki ilişki
 - b. Kültürel miras aktarımında kitap resimlerinin rolü
- 4- İçinde yaşadığınız toplum ve kültür, çalışmalarınızı nasıl etkilemektedir?

şeklinde çeşitli sorular sorulmuştur. Araştırmanın devamında bu sorular karşısında alınan cevaplara ilişkin bulgulara ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir.

3.1. Kültürel Miras Kavramına İlişkin Görüşler

Görüşmeler kapsamında sorulan ilk soru, resimli kitap çizerlerinin “kültürel miras” kapsamındaki görüşlerini alabilmek amacıyla sorulmuş olan “Kültürel miras nedir?” sorusudur.

Çizer 1 bu soruya; “*Yani kültürel miras (uu) yani heritage plane diyorlar şeyler İngilizler (uu) kuşaktan kuşağa aktarılan bir şey aslında yani bayrak yarışı gibi bir şey. Yani bir kuşak başka bir kuşağa bir takım (uu) bilgiler aktarıyor ama (uu) bilgiler değil sadece aynı zamanda sanat eserleri veya edebiyat eserleri ne bileyim mimari yapıtlar dediğiniz gibi edebiy şeyler (uu) edebiyat eserleri içine yapılmış resimler ya da ressamların yaptığı resimler. Aslında kültür birçok şeyi kapsıyor yani kültürün alanı çok (duraksama) geniş bir alan [st. 3-8].*” şeklinde cevap vermektedir. Araştırmanın “Kültürel Miras” başlığı altında yer alan ve Tunçer (2017) tarafından tanımı yapılan kültürel miras kavramı, burada Çizer 1’in yaptığı tanımla örtüşmektedir. Tunçer

(2017), kültürel mirası, “önceki kuşakların oluşturduğu ve küresel anlamda değerli bulunan eserler” olarak tanımlamıştır. Çizer 1 ise burada yine bu noktaya değinmiş ve kültürel mirası kuşaktan kuşağa aktarılan değerli şeyler olarak tanımlamıştır.

Kültürün aslında biyoloji kaynaklı ortaya çıkan bir kavram olduğundan da bahseden çizer, günümüzde bulunan kültür mühendisliğinin aslında yapay bir oluşum olduğunu da belirtti. Kültürün bu sayede tasarlanabilir bir kavrammış gibi gösterildiğini ama aslında bunun tehlikeli bir tutum olduğunu dile getiren çizer, kültürün tasarlanamayacağından, kendi kendine oluşan bir şey olduğundan ve sonuçlarını kestiremeyeceğimiz bir kavram olduğundan söz etti. Çizer 1 kültür aktarımı konusuna bu soru başlığı altında kısaca değinerek bu aktarım sürecinin sadece bizim istediğimizden kaynaklı olmadığını, bazen de kendiliğinden ve tamamen bilinçsizce olduğunu belirtti.

Görsel 16: Behiç Ak’a ait bir illüstrasyon

Görüşme yapılan çizerlerden Çizer 2 ise; “*Ya u adı üstünde kültürel miras (u) yani (u) şimdi (u) kültür olmadan bir u gelecek de olamayacağı için (u) dolayısıyla*

(ii) kültürel miras çok gerekli bir şey şüphesiz. Yani kültürel miras ne kadar u zenginse bir (ii) şeyin, ülkenin diyelim (ii) yani o kadar sağlıklı bir (ii) yapıdır, sağlıklı bir kuruluştur. Dolayısıyla u kültürel miras oldukça (ii)ı gerekli bir şey diye düşünüyorum. (ii)(ii) yani aşağı yukarı cevabım bu olur. (ii)ı yani bir şey kültür (ii) yani o bir derinliktir bu kültür şüphesiz yani (ii) derinlik de çok önemli bir şeydir kuşkusuz. (ii) dolayısıyla dediğim gibi yani kültürel miras ne kadar sağlıklıysa ve kültürel miras ne kadar korunmuşsa (iiiii) ne kadar işte yıpratılmamışsa (ii) bir sürü nedenlerden dolayı da olabilir (ii) o kadar o u ülkenin iii önemini kazanmıştır. Bu ülke önemli bir ülke olmuştur yahut genelde dünyanın mirasına sahip çıkılırsa (ii) insanlık için (ii) şüphesiz (ii) çok yararlı, olmazsa olmazdır diye düşünüyorum [st. 3-13].” diyerek fikirlerini dile getirmektedir. Burada fikirleriyle kültürün yaşatılması ve kuşaklarca aktarılmasının önemine değinen Çizer 2, Türker ve Çelik’in (2012) bu konudaki “Bu kültürel öğelerin kuşaklar arasında taşınması o kültürün yaşatılması için önemlidir. Eğer bu kültürel öğeler gelecek kuşaklara taşınmazsa kültür olma özelliklerini yitirirler.” şeklindeki görüşlerini destekler nitelikte konuya yaklaşmaktadır.

Görsel 17: Mustafa Delioğlu'na ait bir illüstrasyon

Görüşmeye katılan çizerlerden Çizer 3 bu soruya: “Yani kültürel miras dediğim şey, işte bence çok geniş, ben şöyle siz ben (tam anlaşılmayan yuvarlama sesler çıkararak cümlesini toparladı) bugün işte şöyle bir baktım. Kültürel miras? Ooov! (Gülerek) Yani kültürün tanımları var bir dolu ama bana göre hiçbiri yani hepsi tıd hayat boyu kazanılan bir dolu beceri, gelenek, görenek, u inanç, (uu) dil, (uu) yani hep bütün bunların birleşimi değil mi? O yüzden ben buna yani demin söylediğim gibi bir tanım veremiyorum, bu bir süreç veee soyut bir kavram bana göre, biz de bunu işte ne yapıyoruz somutlaştırmaya çalışıyoruz. Ama en iyi şekilde (uu) ve çocuklarda bu şekilde büyüyor böyle zincirleme sanki (bekleyerek düşündü) ekosistem gibi. (Güldü) [st. 68-75]” şeklinde cevap verdi.

Aynı zamanda çizdiği kitaplardan örnekler sunarak konuyu daha kapsamlı şekilde de açıkladı. Bu noktada ikinci soruya denk gelen kültür aktarımı konusuna da değinmiş oldu. “Beyoğlu Macerası” isimli kitabını göstererek, bu kitaptaki çizimlerin bundan yıllar sonra bakıldığında dönemin İstanbul’u hakkında hem tarihi hem de kültürel anlamda gelecek kuşaklara bilgi vereceğinden bahsetti. Görselliğin aktarım konusunda önemli olduğunu belirten çizer, resimlerin, soyut kavramları somut hale getirebileceğinden söz etti. Bu sayede somut olmayan kültürel mirasın da resimle aktarılabilceğini belirtti.

Görsel 18: Ayşe İnan’a ait bir illüstrasyon

Çizer 4 ise bu konudaki fikirlerini; “(ii) Kültürel miras genel olarak bakacak olursak (ii) önceki kuşakların tarafından oluşturulmuş ve en önemlisi evner evrensel değerlere sahip (ii) eserlere verilen isim. Yani tabi bunun kriterleri var, şöyle ki (ii)(ii) bir geleneğe tanıklık etmesi, (ii) yaratıcı insan dehası sının ürünü olması ve (ii) insanlık tarihinin bir veya daha fazla dönemine (ii) anlatması, temsil etmesi gerekiyor [st. 5-9].” şeklinde ifade etmektedir. Çizerin görüşlerine bakıldığında evrensellik vurgusu yine Tunçer’in (2007) “önceki kuşakların oluşturduğu ve küresel anlamda değerli bulunan eserler” şeklindeki kültürel miras tanımıyla örtüşmektedir.

Görsel 19: Yusuf Tansu Özel’e ait bir illüstrasyon

Görüşme bağlamında sorulara yanıt veren Çizer 5 ise; “Tabi ki aslında hani kültürel miras akademik açıdan ya da literatürde ne geçiyor hani benim söylemem saçma olur çünkü işte dün de konuştuk işte sadece İngiltere’de bile kültür için 120 tane tanım bulunuyor. Yani bu kadar (tebessümle) geniş kapsamlı bir şeyi tanımlamak mümkün değil. Ama benim için kültürel miras sanırım bir (ii) toplumda (ii) toplumun

kabul ettiği bir değer. Mmm ne olabilir? Bu ama u somut olabilir, soyut olabilir. İŖte bizim türkülerimiz, ocuk oyunlarımız, (ii) aslında gastronomimiz... Hani hiç belki hesaba katmadığımız birçok Ŗey bizim için bir kültürel mirastır. İŖte bizim kumaşımız, (ii) halılarımız, kilimlerimiz vesaire ama biz tabi ilk baŖta kültürel miras deyince hemen aklımıza iŖte somut varlıklar geliyor bazen (ii) iŖte Efes Celcius Kütüphanesi gibi ya da iŖte daha müzeler vesaireler ama aslında bunlar da var yani. Ya hayatımıza dokunan, yani birçok (ii) iŖte soyut da kültürel miras var. Ama genel olarak herhalde toplumun benimsediği, kabul ettiği, (ii) kültürel olarak aktarılmıŖ ve benimsenmiŖ ve hala değer (ii) değer olarak görülen, devam ettirilen varlıklar diyeyim (tebessümle bitirdi cümlesini) [st. 7-19].” Ŗeklinde kültürel mirası dile getirmektedir. izer 5 kültürel mirası tanımlarken somut ve somut olmayan kültürel mirastan bahsetmektedir. Yanı sıra kültür kavramını tanımlarken dünya üzerindeki kültür tanımlarının eŖitliliđinden söz etmektedir. AraŖtırma kapsamında literatür taranırken bu eŖitlilik Kroeber ve Kluckhohn’un (1952) derledikleri “Culture” isimli eserde de görülmektedir. Eserde 100’n üzerinde kültür tanımına yer verilmiŖtir.

Aynı zamanda konuŖmasını destekler nitelikte kısaca eklemeye bulunan çizer 5 somut olmayan kültürel mirasın önemine de tekrar tekrar değinmektedir. Karadeniz Bölgesi’nde kullanılan ıslık dilini örnek vererek somut olmayan kültürel mirası yeniden vurgulamaktadır.

Görsel 20: Mavisu Demirağ’a ait bir illüstrasyon

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmeye yazılı olarak verdiği cevaplarla katkı sağlayan Çizer 6 ise; “90’larda doğup büyümüş birisi olarak benim kültürel miras tanımım, bilinen kapsamın yanında, dinleyerek büyüdüğüm yakın tarihe mal olmuş müzikleri, okuduğum, duyduğum masalları, izlediğim kült animasyon filmleri ve tabii ki mesleğim ve ilgi alanımdan ötürü çocuk kitaplarını içinde barınıyor ya da ben bu noktalarda kültürel miras tanımını biraz daha somutlaştırabiliyorum. Sanatın zaman ve yöntem ne olursa olsun yaratıldığı dönemi yansıttığı aşikar. Dolayısıyla hem birey hem de toplum olarak, bizden öncekileri, yaşanan zamanın ruhunu ve kendimizi tanıyabilmemiz adına kültürel mirasın önemi yadsınamaz diye düşünüyorum [st. 1-9].” şeklinde düşüncesini belirtmektedir.

Görsel 21: Mert Tügen’e ait bir illüstrasyon

Konu bağlamında yöneltilen soruya Çizer 7 ise; “Genel olarak kültürel mirası mmm biliyoruz işte (u) bize aktarılan, nesiller boyu gelen hani eserler (u) resimler vesaire ya da soyut anlamda düşünürsek (u) gelenekler, dil (uum) hatta bazı davranışlara da belki bu girer [st. 9-11].” diyerek cevap vermektedir. Çizer 7 kültürel

mirası tanımlarken somut ve somut olmayan kavramlardan söz etmektedir. Araştırma kapsamında yapılan kaynak taramasına göz gezdirildiğinde, Ahmad (2006) tarafından bu konunun ele alındığı ve kültürel mirası oluşturan unsurlar arasında el sanatları, dans türleri veya edebi eserler gibi somut olmayan eserlerin de yer alabileceği görülmektedir. Bu noktada Ahmad (2006) ile Çizer 7'nin yaptığı kültürel miras tanımlarının örtüştüğü fark edilmektedir.

3.2. Kültürel Miras Aktarımında Görsel Sanatlar ve Tasarımın Rolüne İlişkin Görüşler

Görüşmeler kapsamında sorulan ikinci soru “kültür aktarımı” kapsamındaki görüşleri alabilmek adına sorulmuş olan “Kültürel mirasın aktarılmasına ilişkin görüşünüz nedir?” sorusudur.

Bu soruya Çizer 1; *“Kültürel mirasta bu anlamda birbirlerine aktarılıyor ama bu aktarım tabii ki sadece manipülatif olarak değil, yani biz istediğimiz için biz aktarıyoruz da o kuşaklar bir kı (uu) bağlantı kuruyorlar da oluyor şeklinde değil de kendiliğinden de olan bir yanı var ve kendiliğinden hiç keşfedilmemiş bir yanı da var. Yani (uu) birdenbire bakıyorsunuz sizin yaptığınız birtakım hareketler, eylemler ya da zevkler, beğeni bildirmeler birtakım tercihler geçmişteki (uu) şu anda yaşamayan insanların kültürel birikimlerinden, kültürel alışkanlıklarından, edimlerinden kaynaklanıyor ve siz bunu tarif etmeseniz de bunu manipüle ederek bir başka kuşak bir başka kuşağa aktarmamış da olsa böyle bir gerçekliğin içine doğuyorsunuz. Yani anlatabiliyor muyum? O yüzden şey (uu) o da (uu) insanın varoluşunun şaşırtıcı bir yanı, şaşırtıcı bir boyutu. O yüzden kültürel miras derken sadece biz yaptığımız için, biz edindiğimiz için ya da biz istediğimiz için başka kuşaklara aktarılır bir mirastan değil, kendiliğinden olan, geçişken olan bir (uu) bilgi akışından ya da alışkanlık akışından, deney akışından da bahsediyoruz. Yani anlatabiliyor muyum? Böyle bir yanı var (hafif duraksama) işin.”* şeklinde cevap vermektedir. Konuşmasının arasında kültür aktarımı konusuna tekrar değinen Çizer 1, kültürün aktarımında o dönemin değer ve yargılarının da önemli olduğunu *“...Mesela örnek vereyim size. Çocuk hikayeleri, çocuk masalları, Nasreddin Hoca masalları... Mesela Nasreddin Hoca masalları (uu) bir kültürel süreklilik (hafif bekleme) şey yapıyor (hafif bekleme ve ardından tebessümle lafa giriş) kapsıyor tabii. Yani bugün de Nasreddin Hoca masalları var, bugün de biz konuşuyoruz falan filan ama (nefes alış) aslında*

Nasreddin Hoca masallarının gerçek anlamıyla bugün yani o gün (uu) bundan yüzyıl önce iki yüzyıl önceki halleriyle falan konuşmaya başlasak, mak masalları aktarmaya başlasak bunlar müstehcen falan kaçıyor. Yani belden aşağı şeyi çok hatta Pertev Naili Boratav'ın derlediği şeyi Yapı Kredi Yayınları bastı bunu ve sonra birka bir gün içinde tekrar geri toplattı bütün kitapları. Çünkü günümüze çok uygu uygun olmadığı düşünüldü falan. Ama bu tabi ki (uu) böyle bir u bir daha onlar basılacak anlamına gelmiyor. O günkü, o anki kültürel ortamın, kültürel iklimin getirdiği bir şeyle tekrar yeniden toplattılar onları. Belki belli bir süre sonra o (uu) o uu şey iii bugün müstehcen gibi gelen şey aslında o o gün gelmeyecek. Anlatabiliyor muyum? Yani tarihsel ti iii şeyler tekerrürler, tarihsel (uuu) şeyler (uu) devinimin bir parçası da aslında. Yani siz bir gün baskı bir şey yapabilirsiniz, bastırabilirsiniz bunu ama belli bir süre sonra tekrar ortaya çıkabilir. Fakat (uu) tabi ki yapısal değişiklikler var toplumlarda mesela (uu) o biraz işte bugün müstehcen gibi turnak içinde gelen (uu) masalların belki (u) kadına bakışla ilgili (üüü) kadını belki ikinci sınıf gören birtakım esprilere dayanması da söz konusu olabilir. Ve toplum, yapısal olarak u daha demokratik, daha kadın erkek eşitliğine dayalı bir toplum haline dönüşmüşse falan bu masalların yeri çok fazla olmayabilir o zaman. Yani ii sadece bir şey müzessel (s vurgulu) olarak bir zeolojide, kültürel bir müzeolojide yeri olabilir ama ne bileyim günlük hayatın içindeki ki u şeyde çok fazla yeri olmayabilir (uu) donanımda diyeyim dolaşımda çok fazla yeri ola... (cümle sonunu yuvarlayarak bitirdi) [st. 26-105].”

Çizer 1 bu noktada, kültürel mirasın aktarımının zaman içerisinde değişime uğrayabileceğine değinmektedir. Günümüzden yıllar önce yaşanmış, yazılmış, öğretilmiş, anlatılmış hikayelerin veya kültür öğelerinin zaman içerisinde değişebileceğini ve bu değişimin günümüz değer yargılarından kaynaklandığını söylemektedir. Daha sonra bu konudaki fikirlerini;

“Çünkü toplumlar yapısal değişiklikler geçirdikçe ve bu değişik olumlu bir değişikse o zaman (uu) şeyi kültürü de criticize ediyor yani eleştiriyor (hafif kekeleme) kültürü. Kültür bir eleştirel şeye dönü (uu) ye dönüşüyor. Yani kültür (gülerek) şey değil bağımsız değil. Yani işte kafa kesme kültürü mesela değil mi yani (gülme) insan kafalarını kesiyor insanlar ama (uu) sonra idam ediyorlar falan ama sonra bakıyorsunuz idam cezası ortadan kalkıyor yani bu uu bu değişimler aslında u şey insanlığın bir anlamda biraz ilerlemesi, gelişmesiyle de ilgili bir şey yani olumlu

gelişmeler. O yüzden bunlara belki geri dönüş belli toplumlarda olabilir ama (ii) kesinkes olumsuz olan şeyi olumsuz olan şeyi kültürel öğeleri dışlamak da (ii) toplumsal gelişmenin bir parçası. Yani (i) böyle bir boyutu var. Aynı şekilde (ii) insanın insanlığın yani geliştirdiği bir süzgeç var. Yani ilerlemekle ilgili, gelişmekle ilgili bir süzgeç var. O süzgeç içinde, o süzgecin içinden geçirerek birtakım şeyleri ediniyor ya da (ii) bir dahaki nesillere taşımak istiyor. Yani böyle bir yanı var işin. O yüzden kültürel miras çok önemli (i) ama o süzgeç de önemli ve o süzgecinde delikleri kimi zaman büyük kimi zaman küçük (gülme) kimi zaman da orta büyüklükte değişiyor yani anlatabiliyor muyum? Süzgeç nasıl bir süzgeç? Güncel bir süzgeç o. O süzgecin her zaman doğru süzdüğünü düşünemeyiz. Yani (ii) çok hatalar yapan bir süzgeç, çok iyi şeyleri geride bırakan bir süzgeç [st. 105-122].” sözleriyle ifade etmektedir.

Kültür aktarımının tarihsel süreçte farklı şekilde olabileceğine değinen Çizer 1, bu aktarımın planlı yapılmasının yanında plansız ve kendiliğinden de gerçekleşebileceğini söylemektedir. Bunu ise geçmişteki insanın yaptığı bazı hareket, hal, tavır veya davranış gibi durumların günümüzde yaşayan insanda da görülebileceğini örnek göstererek açıklamaktadır. Hiçbir şekilde bilinçli bir aktarım sağlanmamış olsa da insan kendisinde eskiye dönük benzer izler görebilir. Çizere göre bu da kültürün istemsiz aktarımından kaynaklı bir durum olarak kabul edilmektedir. Bu noktada iletişimin temelinde bulunan dilin kültür aktarımındaki rolü ortaya çıkmaktadır. Aksan (2001), araştırmasının “Kültürel Mirasın Aktarılması” başlıklı bölümünde dil sayesinde bir ulusun kültürüne ait tüm değerlere ulaşabileceğimizi söylemektedir. Çizerin görüşlerinden yola çıkıldığında istemsiz gerçekleşen aktarım olayının büyük ölçüde dil sayesinde gerçekleştiği yorumlanabilir.

Çizer 2 ise bu konuda; “*Ya kuşkusu kuşkusuz bir sürü araç var. Yani bugün tabii (ii) dijital dünya da buna (i) oldukça (ii) büyük bir destek sağlıyor (i) aktarımına kültürel mirasın. (ii) ama bu kültürel mirasın aktarımında en (ii) önemli şeylerden birisi kuşkusuz kitaptır. (ii) kitapta benim alanım olduğu için onun için bir şeyler söyleyebilirim. (iiiii) yani kitaplarla, kitabın içindeki resimlerle (ii) bugüne kadar çok şeyler olmuştur yani bir şeyler görmüşüzdür. (ii) bilgi edinmişizdir. Bu tabii sanatın yoluyla da yapıldığı için sonuçta bir illüstrasyon (i) içinde tabii bir (i) bunu (i) süsleme diye basit anlamında da anlamda düşünmeyebiliriz. (ii) sanat yoluyla da o kültürü (i) iletmek ve kitap aracılığıyla, kitabın içindeki (ii) sanatsal (ii) oluşumla*

(ii) dolayısıyla (ii) çok önemlidir bu (uu) kitap (ii) daha sonra tabi kitap en eski olduğu için de (uuu) yani şimdi illüstrasyon (ii) na geldiğiniz zaman, kitabın içindeki şeylere illüstrasyon diyoruz ya (ii) aslında tabi kitabın içinin deki görsel (uuu) bir şey diye düşünelim. (uuu) dolayısıyla yani en eski şeyide nedir bunun? Mesela şeyde görüyoruz, nerede görüyoruz (cümleyi destekler nitelikteki bir soru cümlesi şeklinde söyledi) (ii) İncil'de bu (uuuu) süsleme yazılarının çevrilmesindeki süslemeleri görüyoruz. (iii) yani sanıyorum en eski şey olmalı (ii) bu (uuu) sanıyorum Kuzey ülkelerindeki halılarda da görüyoruz (uu) o şeyi (uuu) yani bir illüstrasyon gibi bir (u) halılarda o çok eski halılarda (uuu) o çizimleri görüyoruz. (uuuu) yani o da bir (u) o günden bugüne gelen bir (u) iletişim aracıdır da o. Tabi halı yine kilimlerde gördüğümüz (u) o süslemeler, o soyutlanmış motifler (ii) falan, onlar da bir (u) iletişim (u) aracı olmuştur [st. 17-34].” demektedir.

Çeşitli araçların kültürel miras aktarımına destek olduğunu söyleyen Çizer 2, dijitalleşen dünyada bu aktarımın daha da desteklendiğini belirtmektedir. Tüm bunlara rağmen kitapların kültür aktarımında en etkili yöntem olduğunu söylemektedir. Kitapların ve içlerindeki resimlerin kültürü aktarmaya yardımcı olduğunu dile getirmektedir.

Görüşmeye katılan Çizer 3 bu soruya; “Bu bütün so soyut diyeyim artık değil mi? Kültüre (ii) kültür mi miras dediğimiz şey o kadar geniş ki bunların hepsinin birleşimini ben hani net bir şeyle açıklayamıyorum. (Hafif bekleme) Gelenek-görenek de var (uuuum) (biraz düşündü) beceri alışkanlıklar ben kendimm için düşünürsem (ii) yani sanat (ii) bütün bu birikimler, ailemden çevremden aldığım birikimlerin tam tanımını yapamıyorum, değil mi soyut bir şey?.. Ama ben bunu ne yapıyorum (soru cümlesi gibi değil, sonraki cümleye zemin hazırlamak için söylendi) işimde, iş yaparken çocuklara, iş demeyeyim ben buna (u) çocuklara bunu verirken (ii) somut hale getiriyorum ve bu şekilde aktarıyorum. Değil mi aslında? [st. 6-13]” şeklinde cevap vermektedir. Aynı zamanda konuşma sırasında farklı bir bölümde de aktarım konusunu; “...Mesela Beyoğlu Macerası'nda şey değil mi (yine destekler şekilde bir soru kalıbı) burada tarih de var, kültür de var... Ben buna bir hani olur da inşallah 100 yıl sonra bakılırsa bugünün tarihi konusunda çok (ii) bilgi veriyor, hepsi. Urfa mesela kitapları (Bozkırı Öğreniyorum Öğrenci Etkinlik Kitabı Bozkırın Hayvanları

isimli kitabı göstererek) (ii) o dönem, bu dönem yaşayan hayvanların (ii) tarihini veriyor [st. 16-20].” şeklinde açıklamaktadır.

Çizer 3 hem somut hem de somut olmayan kültürel mirasın aktarımında resimli kitap çizimlerin etkili olduğunu belirtmektedir. Resimlerin somut olmayan kültürel miras öğelerini de somutlaştırarak aktarmayı başardığından bahsetmektedir.

Bir diğer katılımcı olan Çizer 4 ise; “Şöyle ki çocukluk dönemindeki görsel farkındalık ve birikimlerden başlıyor aslında. (ii) tabi ki burada da bu görsel farkındalık farkındalığı yaratacak olan şeyler de çevremizdeki (ii)ı değ doğadaki ve çevremizdeki (ii) görsel uyaranların (ii) (iii) kişideki vizyonu. (ii) şöyle diyeyim mesela (ii) izlenimcilik akımında olduğu gibi çünkü onlar da (ii) bir merakla ortaya çıkmışlar. (ii) Doğa, mevsimler, ışık ve ışığın (ii) hareketinin çevreye etkisini merak ederek başlamış. (iiiii) dolayısıyla son sonrasında bu (ii) oluşan merak sonucunda (ii) bireysel gelişimde (iiiii) çocukta şöyle bir şey oluyor yani en azından kendimi söyleyeyim. Çevrede bunları (ii) gördükçe, merak ettikçe, bu nedir dedikçe (ii) merak bir kat daha artıyor. (ii) artık resimle ilgileniyorsunuz, ressamlarla ilgileniyorsunuz, çevrenizde görebiliyorsanız (ii) sanat eserleri, heykil heykeller hatta mimari (ii) kısacası tüm görsel disiplinler buna (ii) eşlik ediyor sizinle birlikte. Daha sonra (ii) tabi tabi ki bu bireysel meraktan dolayı biraz daha (ii) yoğunlaşıyorsunuz ve (ii) çizer olma yolunda ilk adımları atıyorsunuz. Tabi ki burada şöyle bir şey var; bu sebeple ilk önce kültürel mirasın aktarımındaki öncelik yaşadığımız çevreyi, doğayı, şehi şehir hafızasını oluşturan mimariyi (ii) görsel sanatlar sa tiyatro, müzik bunların içinde. Bunların, bu doğal yapının korunması önemli. Bu doğal yapı (ii) korunursa (ii) bir (iii) (düşünmek için bekledi) çizerlik yolundaki ye ya da insan gelişiminde çocuk el er (ii) ele alırsak (ii) bunlar korunursa (ii) aktarım gerçekleşiyor [st. 12-28].” cümleleriyle bu soruyu yanıtlamaktadır.

Kendi çocukluğundan örnek vererek soruyu yanıtlayan Çizer 4, kültür aktarımının çocukluktan başladığını ifade etmektedir. Çocukken görülen ya da duyulan şeylerin, toplumun etkisiyle ve o çevrede oluşmuş olan şeyler olduğunu ve bunların ise kültürün bir parçası olduğunu aktarmaktadır. Bu kültürel mirasların korunmasının önemine de değinen Çizer 4, korunma gerçekleşirse aktarımın olabileceğini söylemektedir.

Çizer 5 ise bu soruyu; *“Ya aktarımı konusunda aslında yani bizim için herhalde en büyük (iii) kaynak yazı, resimler (mmmm) artık tabi ki bu çok farklı mecralara da taşındı ama hani Paleolitik Çağ’dan bu döneme kadar gelen işte yazılar, resimler (ii) buluşlar, icalatlar hepsi aslında bizim için kültürün aktarımı. Yani bir şey bulundu, yapıldı bir nesne de olabilir bu ve bu benimsendi, kabul edildi ve aktarıldı. Yani bunun gibi aslında gelenekler, inançlar... İnanç belki de en büyük kültür aktarımı. Çünkü zaten hani dogmatik bir yapı, sorgulayamıyorsunuz ve belli ki benimsiyorsunuz, kabul ediyorsunuz ve aktarmaya başlıyorsunuz. Ama hani dediğim gibi kitaplar, kitap resimleri, (ii) eskiden hani tabi ki biz şu an çocuk kitabı resimliyoruz çok illüstre ediyoruz, (ii) stilize ediyoruz o şekilde bunu (ii) icra ediyoruz ama şey eskiden de ansiklopedi çizimleri vardı. Hani bu bence yani bu dönemin nasıl kitap resimleme, kitap illüstratörü dediğimiz kavram varsa o dönem içinde bence işte ansiklopedi resimlemekte ayrı bir gerçekten ustalık istiyordu [st. 30-41].”* diyerek yanıtlamaktadır.

Resimli çocuk kitabı çizeri Çizer 5 kültürel miras aktarımında çizimin bir iletişim şekli olduğuna vurgu yapmaktadır. Aynı düşüncüyü Bayav (2009) da ifade etmiş ve kişilerin sanat yoluyla düşüncelerini aktarabileceğini söylemiştir. Kültür aktarımında önemli olan bu iletişim ve resim ilişkisini üçüncü soru kapsamında daha detaylı aktarmaktadır.

Konu kapsamında görüştüğümüz bir diğer katılımcı olan Çizer 6 ise; *“Yaratıcılık kendini yüzlerce farklı şekilde dışarı vurabiliyor. Hatta zaman geçtikçe, teknoloji ve diğer birçok gelişmeyle kültürel miras aktarımında kullanılan araçlar da şekil değiştiriyor. Kendi yakın üretim geçmişimi mercek altına aldığım da bile, yavaş yavaş kağıtlardan, boyalardan, bilgisayarlara ve tabletlere geçişimi izleyebiliyorum. Ürettiğim işlerin içeriklerinde ve çizgilerde de yakın zamanı birkaç yıllık kesitlere bölerek görsel sanatlar ve tasarım alanında yaşanan değişimlerin, etkileşimlerin -ki bunda sosyal medyanın etkisi büyüktür- izlerini fark edebiliriz. Bunu sadece kendimde değil kendi çağdaşlarım üzerinde de gözlemleyebiliyorum. Yakın zamanda bu araçlara ve bilgiye erişimin kolaylaşmasıyla da üretilen işlerin yoğunluğu ve akışı zenginleşiyor, genişliyor ve bana öyle geliyor ki bunca üretim arasında bir şekilde arta kalabilenler kültürel mirasın küçük parçalarından biri olabilecekler [st. 11-20].”* diyerek soruyu yanıtlamaktadır.

Kültürel miras aktarımında kullanılan araçların çeşitliliğinden bahseden Çizer 6, bu çeşitliliğin gelişen teknoloji ve gelişim gösteren diğer etkenlerden kaynaklandığını belirtmektedir. Çizer 6'ya göre gelişen ve değişim gösteren bu etkenler ortaya konulan işleri de zenginleştirmektedir. Bu zenginliğin içerisinde zamanla yok olmayarak kalıcı hale gelenlerin kültürel miras olarak kabul göreceğinden söz etmektedir.

Diğer bir katılımcı olan Çizer 7 ise bu soruya; “(uu) kültür aktarımı, görsel sanatlar ve tasarım ilişkisi (bekleyiş) yani şöyle bu belki ikiyle üç birleşik gibi oldu benim kafamda. (uu) şöyle ö öneminden de hatta l'in b'si de (burada sorulara atıfta bulunuyor) bunun içinde girebilir belki yani şey (uu) bu aktarılan mirasın önemi aslında belki en çok o konuda konuşabilirim. Mmm yani insanın kendini tanimasının (uu) önemmm minden yola çıkarak diyorum tabi ki şey benliğini bulma konusunda (uu) çok önem taşıyan bir durum. Fakat hani tabi ülkemiz bazında düşünürsek ne kadar biz (u) kendimize (u) tanıyor ve sahip çıkıyoruz, o da tartışılır. (uu) hele de işte bunu şey anlamında işte mimari anlamda falan düşünürsek (u) berbat bir durumda olduğumuzu zaten görüyoruz sokağa çıkınca [st. 13-21].” biçiminde cevap vermektedir.

3.3. Kitap Resimleriyle Kültür İlişkisine Yönelik Görüşler

Bu bağlamda çizerlere “kültür aktarımı” ve “kitap resimleri” başlıkları kapsamında üçüncü soru yöneltilmiştir. Üçüncü soru olan “Kültürel miras ve kitap resimleri arasındaki ilişki hakkında görüşleriniz nelerdir?” sorusuyla birlikte “kültür aktarımı” ve “kitap resimleri” başlıkları altındaki görüşlere ulaşmak hedeflenmiştir.

Çizer 1 ise bu soruya “Yani kitap (uuu) tabi kitap resmi dediğimiz zaman (uu) şimdi (uzunca bekleyiş) bugünün resimlerinden geçmişe doğru baktığımızda mesela Japonların (u) rulo şeyleri var (uu) resimleri var. Bir insanın bütün bir hayatını anlatıyor. Bu ruloyu açıyorsunuz böyle, falan adam doğduğundan itibaren yaşadığı şeyler, bilmem ne falan bir tarih kitabı, hiç yazı yok neredeyse. Ama bir tarih kitabı gibi. Bu (hızlıca resim kelimesini tekrar ederek) resim resim resim arka arkaya geliyor ve belirli bir tipoloji içinde devam ediyor bu. Yani o dönem yapılmış bir şey. Önemli insanların hayatları, önemli olaylar çok insan çok karmakarışık şeyler var onun içinde (uu) falan. Bir kitabın resimlenmesi değil ama tabi ki kitap resimlenmeleri (uu) rine baktığınız zaman aslında o da bir resimli kitap gibi yani o rulonun kendisi bir resimli

kitap gibi. O tür rulolar çok var. (iii) bizde de mesela (iiii) yani (ii) Anadolu Kültürü'nde de birtakım resimlemeler yapılmış. Yani şeyde (ii) bu taşlar üzerine yapılmış illa kitaplar üzerine yapılması değil (ii) daha çok dini şeylerden yola çıkarak farklı dinlerin oluşturduğu mozaik içinde diyelim dini masallardan yola çıkarak da çok yapılmış. Bunlar da aslında (ii) şeyler. (ii) fakat (ii) çocuk kitabı (ii) ysa eğer sizin özel alanınız tabi çocuk kitabı dediğimiz şey çocuk için yapılmış yani çocuğun ihtisaslaşmasıyla da ilgili bir şey (hafif tebessümle) yani anlatabiliyor muyum? Çocuk kitabı biraz modern bir şey yani modern modern döneme ait bir şey. Çünkü (ii) modern olmayan dönemlerde çocuk diye bir şey var ama bir yandan da yok yani. Çocuk babasının kıyafetinin aynısını giyiyor yani tipolojideki gibi çocuk kıyafeti diye bir kıyafet yok anlatab... (cümlemin sonunu yuvarlayarak bitirdi) ya da çocuk odası yok mesela. Yani böyle mekân da ihtisaslaşmamış. O yüzden çocuk kitabı dediğimiz bir kitap da (ii) o kadar yani istisaslaşmış olduğunu söyleyemeyiz. Masallar var. Ve bu masallar (ii) sözlü olarak aktarılıyor ve sözlü olarak aktarılıyor ve sözlü olarak değişiyor. Yani her aktarım bir değişim aslında. Aynısı değil. Yani sözelliğin öyle bir dezavantajı ve avantajı var yani aktardığınız zaman. (Burun çekme) Tabi bunun içinde görsel öğeler var (ii) sözelliğin içinde. Bunları resimlemeye kalktılar daha sonra kalkıyorsunuz sonra. Tabi ki o bir görsel şey oluyor fakat bu görsellik de değişken. Yani (hafif bekleme) (ii) yani mesela işte (ii) birisi anlatırken (ii) oradaki bir zebaniyi ya da masaldaki (ii) bir karakteri (hafif bekleme) falan (ii) ve o o karakter kimisine göre uzun boylu, kimisine göre kısa boylu, kimisine göre dev, kimisine göre farklı kişiliği olan birisi, kimisine göre çok şey yani yavaş yavaş kültürlere göre de bir değişkenlik arz edebiliyor masalların kendi içeriği ama bunların resimlerinin o dönem çizildiğinden çok da emin değilim yani. (ii) çünkü çocuk kitabı dediğimiz şey modern döneme ait bir şey olduğu için (ii) mesela bir Eflatun nu şeyin Eflatun Cem Güney'in çok güzel kitabı vardır; Boğaç Han falan Dede Korkut Masallarını (bekleyiş) resimlemişlerdir. Onlar mesela çok güzel resimlerdir. Neşet Günel yapmıştır onların resimlerini, bilmiyorum onu gördünüz mü? Doğan Kardeş çok yıllar önce (hafif tebessümle) yani bizim çocukluğumuzun şeyi, gördünüz mü onu? Hakikaten çok çok güzel bir şey tabi piyasada bulmanız mümkün değil. Boğaç Han falan onları anlatır. Eflatun (ii) şeyin (ii) dili de çok güzel. Olağanüstü güzel bir Türkçesiyle, Türkçeyle yazılmış bir kitap ve (ii) Neşet Bey'de (Ressam Neşet Günel) çok güzel resimlemiş.

Hakikaten şeyin o masalın tam ruhuna uygun (uuu) resimler yani. Çünkü bir masalı resimlemek gerçekten (uu) zor bir şey aslında [st. 133-176].”

Görsel 22: Dede Korkut Masalları kitabında yer alan Neşet Günel'a Ait Çizim

“Bugün yapıyor mesela, Mustafa Delioğlu'nun çok yaptığı güzel çalışmalar var. Çünkü masallar (u) da (uu) sözel anlatım olduğu için (uu) onu bir resme döktüğünüz zaman onu sanki statikleştiriyormuşsunuz gibi bir hava da oluyor. Yani o yüzden o şey (uu) çok kolay değil yani yapmak. (uu) mesela Keloğlan (gülerek) diyelim Keloğlan... Televizyonda açıyorsunuz bir Keloğlan şeyi var, televizyonda oynuyor dizisi. Keloğlan çok iyi bir insan gibi gösteriliyor orada. Oysa ki Keloğlan kötü bir insan. Yani bugünün ölçüleriyle kötü bir çocuk yani. İnsanlara kazık atıyor, yalan söylüyor, çok bencil, çok fırsatçı falan böyle bir tip fakat (uu) o tipi mesela, o karakteri alıp mesela (uu) iyi bir çocuk, iyi kalpli, iyi yürekli falan insanlara yardım (gülerek) eden bir hale dönüştürdüğünüz zaman onun tabii Keloğlan'la falan bir ilgisi kalmıyor. Sadece kel olması, o kadar... Yani anlatabiliyor muyum? Gerçek Keloğlan değil. Yani o Keloğlan'dan vazgeçmek gibi bir şey oluyor. Öyle bir şey. Yani o hikayelerin ruhunu yakalamak, o masalların ruhunu yakalamak çok önemli bir şey. Yani onu yapabilmek için... [st.177-188].”

Çizer 1, masalların çizimleriyle ilgili yaptığı konuşmasında bu çizimlerin sözlü gelenek üstündeki etkisine değinmektedir. Çizimlerin kimi zaman masalların ruhunu öldürdüğünden söz etmektedir. Keloğlan gibi sinemaya aktarılmış masalların özünden farklı yansıtıldığını söylemektedir. Daha sonra konuşmasına devam ederek sorulan soruyu;

“Neşet Günal’uun yaptığı şeyde (ii) resimlendirmede o var yani o masal resimlendirmesinde var o ama çocuk kitabı dediğimizde, hikaye dediğimizde, hikaye masaldan ayrı bir şey. Yani hakikaten bunu fi iyi fark etmek lazım. Hikayeci de çok az yetişen bir şey, bir bir şey. Yani (ii) hikayenin resimlenmesi farklı bir şey. Yani çocuk hikayesinin resimlenmesi çok modern döneme ait bir şey. Mesela ne bileyim yüzlerce yıl bekledirler belki Ukrayna’dan Kiev’den Gogol’un çıkmasını. Çünkü bir hikayeci çıkmıyor toplumlardan ya da Japonya’dan Naoyan’ın çıkmasını yüzlerce yıl bekledi insanlar. Çıkmıyor, onlar hep anlatılan masal ya da anlatı formunda olan şeyler. Hikayede birey var, kişi var anlatabiliyor muyum? Yani o bireyin kendi psikolojisi var. Yani iii çatışma var, çelişki var, kendi içinde düştüğü çat çelişkiler var. Öyle kısa yoldan verilen öğütler yok ya da hayati anlamayı kolaylaştırmak için yapılmış bir kurgu yok. Bazen hiçbir şeyi anlamamanız için yapılıyor, bazen (ii) çok başka soruları ortalaya (ii) atarak o sorularla sizi yalnız başına bırakıyor hikaye anlatabiliyor muyum? [st.188-200]. Tabi ki (iii) şeyleri hikayeleri resimleyen insanlar belli bir süre sonra eğitilmiş insanlar. Yani resim eğitimi görmüşler, kompozisyon eğitimi (cümleyi tamamlamadan) bütün dünyada öyledir. Kompozisyon eğitimi görmüşler. Ve bunlar (ii) belli bir grafik eğitimi gördükleri için son derece mükemmel olabiliyor ama bazen de akademik olduğu için çocuk ruhuna çok fazla uygun olmayabiliyor yani. Çocuklar mesela çok iyi tasarlanmış, çok iyi dizayn edilmiş birtakım hikayelerle karşılaşılıyorlar. Kapakları çok güzel, resimleri olağanüstü güzel falan filan fakat çocuk onunla pek fazla ilişki kurmayabiliyor. Çünkü o çocuğun yaş gruplarına, çocuğun eğilimleri, çocuğun sevgisel bağları falan o uuu şeyin hikayenin o tür görsel (ii) yetişkinlerin oluşturduğu dünyanın oluşturduğu görsel dengeleriyle çok fazla uyum içinde olmak zorunda değil. Ve çoğu zaman da öyle oluyor falan (hafif kahkaha ile) yani yetişkinler genellikle çocuk hikayelerine ödüller veriyorlar falan... Oysa kendi zevklerine göre ödül veriyorlar, böyle bir şey. Ama o ikisi birbirinden farklı yani burada önemli olan şey hikaye ve masal arasındaki farkı koymak ama masallar yazılı ürünler olmadığı için, masallar yazıldığı zaman acaba hikaye haline dönüşür mü diye sorabilirsiniz. Hayır, dönüşmüyorlar aslında dil olarak dönüşmeleri biraz zor. Yani iii dil olarak çünkü tipolojik bir dilleri var. Yani bir tipoloji (ii) yi içerdikleri için bir tipolojik uzantıları, uzantısı onlar. Yani iii ama (uuu) şey yapıyor, o masalı statikleştiriyor şey yazdığınız zaman. Statik hale geliyor. Yani tıpkı sahnede folklor oynamak gibi. Aslında folklor de folklor oyunları da değişir yani. Yüz yıllar içinde değişir ama yö değişim çok

yavaştır, onu biz fark etmeyiz ama siz oyunun bütün kurallarını kural haline getirip, matematiksel olarak iki adım ileri bir adım geri, sağa bir adım sola bir adım falan diye matematik haline getirdiğiniz zaman artık o gelişimini durdurmuş olursunuz. Yani onu da sahneye taşıdığınızda u o bir cii seyirlik bir olay haline dönüşür. Oysa ki folklor yapılırdır yani seyredilmek için değil de yapılmak içindir aynı zamanda. Anlatabiliyor muyum? Bu ikisi birbirinden farklı yani... Masalı da yazdığınız zaman, hikaye haline dönüştürdüğünüz zaman onu aslında bir şekilde durdurmuş oluyorsunuz, serüvenini. Yani bu da bir ama şey bu sadece bir eleştiri olarak algılamayın bu söylediğimi. Bu bir şeydir aslında (hafif bekleme) bu bir olgu diyeyim (gülerek) olgu. Böyle bir şey... [st. 204-231].” şeklinde açıklamaktadır.

İnsanın tarihi ve kültürü açısından kitap resimlerinin önemli olduğuna değinen Çizer 1, bu resimlerin sadece kitap resmi olarak karşımıza çıkmadığını, Anadolu’da taş üzerine yapılmış örnekleri olduğunu da belirtmektedir. Fakat çocuklar için resimlenen kitaplara bakıldığında bunun çok yeni bir şey olduğundan söz etmektedir. Çocuğun ihtisaslaştırılmasından sonra bu durumun yaygınlaştığını belirterek bu resimlerin yetişkinler tarafından tasarlanıp ödüllendirildiğinin altını çizen Ak, ortaya konulan bu çizimlerin bazen çocuklar için dikkat çekmeyen bir hal aldığını da söylemektedir. Kültürel açıdan bakıldığında sözlü gelenek ile aktarılan masal gibi eserlerin zaman içerisinde resimlendiğini, bu resimlerin çok güzel örnekleri olduğunu fakat bazen kafamızda kurduğumuz karakterle resimlendikten sonra gördüğümüz karakterin uyuşmadığını da dile getirmektedir. Bunun yanı sıra çizere göre masal gibi sözlü geleneğin parçası olan eserler yazı haline getirilerek hikayeleştirildiği zaman ilerlemeyi durdurmaktadır.

Bu soru kapsamında Çizer 2, bir önceki soruya verdiği cevapla açıklamada bulunduğunu söylemektedir. Aynı zamanda kendi çocukluğundan örnekler de veren Çizer 2, belirli bir kültürle beslenerek büyüdüğünden de söz etmektedir.

Çizer 3 bu soruya; “Yani biraz önce söylediğim gibi resim bu alanda çok etkili kesinlikle. Ben şimdi şey olarak (u) bu dijital çocuklara verilen dijital ortamdan, ekrandan verilen bütün eğitim ya da bütününn ne veriliyorsa yani görsel de hepsine karşıyım. Okul öncesinde özellikle. Ben bu konuda ne yapacağım ne kadar direneceğim bilmiyorum ya da bunu nasıl daha (uumh) (u) etkileşimli hale en iyi şekilde nasıl getiririm belki de onların yoluna bakacağım daha sonra ama ben hala

direniyorum yani şeyde çok istek geldi bana, hayır diyorum. Ben çocukla göz göze iletişim kurmalıyım, o an bir şey paylaşmalıyım ve o an gerçekten (ii) kitap olacak değerde şeyler var çocuklarla paylaşımlarım. O an mmm bir mucize oluyor. Bir şeyler paylaşıyoruz, o bir şey diyor ben bir şey diyorum gerçekten o kadar güzel fikirler çıkıyor ki orada, mucize gibi yani hatta ona şey diyoruz; “Sihir yaptık şu an sihirbaz gibi, tavşan çıktı.” Gerçekten de çıkıyor. O yüzden o konuda ona hala şeyim, dirençliyim. (ii) bunun dışında (ii) kitaplar (ii) başka yani kitaplarla ulaşıyoruz. Atölyelerle, birebir (ii) çamur şey yani boya olması şart değil bizde. Kağıt da kıvrırız keseriz ya da çamurla da oynarız (ii) çocuklarla bir araya gelince ben ne varsa yani obje olarak... Geçen mesela şey örnek vereyim size, bah (ii) yazın bir arkadaşımın çocuğuyla bahçe gibi bir yerdeyiz, hiçbir şey yok. Yani boyamız yok falan hiçbir şey ne yapacağız diye sıkılmaya başladı yani var. Yaprak var, dal var bir şey var. Oradan bambaşka şeyler yaptık objeler, sonra ona küçük bir ev yaptık falan derken baktık karıncalar geldi birkaç bir şey bulduk, bütün akşama kadar çok keyifli zaman geçirdik. Oyun aslında temeli. Bütün ooo boyalar da hepsinin temelinde oyun var [st. 90-108].” şeklinde cevap vermektedir.

Konuşmasının genelinde resim sanatının kültürel miras ile ilişkisi olduğunu ve resmin bu alanda önemli olduğunu belirten Çizer 3, kültürün aktarımında bire bir iletişimin de yüksek oranda önemli olduğunu belirtmektedir. Özellikle çocuklara verilen eğitim bağlamında yüz yüze iletişim olması gerektiğini değinen İnan, işin temeline inildiğinde her şeyin bir oyun olduğunu söylemektedir.

Çizer 4 ise bu konuda; “(ii) (ii) Peki bu kültürel mirasla, resimle, kitap resimlemenin yerinden bahsedecek olursak (iii) bu da şimdi (ii) resim disiplini içinde (ii) şöyle bir şey de var. Kitap resimleme daha spesifik bir alan. Gerek kapak gerekse tüm kitabın resimlenmesi. (ii) birazcık da (ii) resimlemede illüstrasyon içeriği, bahsedilen konunun, sahnenin yalın yorumunu içermeli. Yani (ii) çocuk kitabı resimliyorsanız bir çocuğun (ii) (gülerek) müşteriniz çocuk olduğu için bir çocuğun algılayabileceği şekilde düşünmeniz ve o (ii) sadeliğe indirgemeniz gerekiyor. Bunun için de (ii) resim sanatı kadar, resim sanatının içinde (ii) eşdeğer olan yani grafik tasarım ve karikatür (üüü) bu noktada ortaya çıkıyor. (ii) bizde de şöyle bir şey oluyor (ii) hepimiz mizah dergileri ya da gazete resimleri var. (ii) onlarla büyüdük. O zaman (ii) en azından kendim için söyleyeyim (ii) internet olmadığı için elimizdeki basılı

materyallerden öğreniyorduk. (ii) bize de nasıl aktarıldı? Aslında aktarılması konusuna da (gülerek) bir şekilde cevap vermiş oldum [st. 42-53].” şeklinde konuşmaktadır.

Çizer, kültürel miras ve kitap resimleri hakkında fikirlerini ifade ederken kitap resimlemenin spesifik bir alan olduğundan söz etmektedir. Çizer 4, bir çocuk kitabının resimleneceği zaman hitap edilen kitlenin çocuklar olduğunu söylemekte ve bir çocuk gibi düşünerek resimleme yapılmalıdır şeklinde konuşmaktadır.

Çizer 5 ise; *“Kültürün aktarılmasında şu anda mmm ne kadar rolü var? Yani şu zaman için öngöremiyorum. (Tebessümle) Ama geçmiş hani dönemlere, milattan öncesine baktığımız zaman işte bir (ii) duvar resimlerinde aslında kültürün aktarılması şu şekilde, yani bir duvar resmi çiziyorsunuz, bir tane boğa var ve aslında onu bir düşman olarak, kocaman resmediyorsunuz, siz yanında küçücüksünüz, aslında bence hani ben bunu deneyimledim, belki de hani bu böyle bir hayvan, bu tehlikeli ya da ona karşı hep şey çizilir (ii) bir tane boğa olur, hep o düşman, belki de ölümle bu sembolize edilir. Ondan sonra yanında bir sürü insan vardır ve hepsinin elinde bir şey vardır. Aslında şunu der belki de: tek başına değil, bu hayvanı topluca öldürebilirsin (gülerek) ve illa ki bir alet kullanman gerekir. Aslında bu şekilde aktarılmış. Yani (u) sen bir şeyi tecrübe etmişsin ve bunu bir şekilde tecrübe ettim, kayıplar yaşadım, öldük, ettik, kaldık ama bir şekilde bunu aktarmam lazım. Yani insanda demek ki bu mmm içgüdüsel olarak aktarma ihtiyacı hep varmış. Ya o yüzden de hani eski duvar resimlerinden, sonraki işte kitaplara, yazıtlara, tekrar resimlere kadar her şekilde insan bulduğu şeyi (ii) tecrübe ettiği şeyi aktarmak istemiş. Bu da bizim için sanırım en büyük kazanç, yani tekrar baştan baştan deneyimlemek zorunda kalmamışız hiçbir şeyi [st. 46-60].”* şeklinde bu soruyu yanıtlamaktadır.

Kültür aktarımı bağlamında bu ilişkiyi ele alan çizer, milattan öncesinden örnekler vererek konuyu açıklamaktadır. İnsanın, tarih boyunca resimle bir şeyler ifade edip bir şeyler aktardığını belirterek bunun aslında bir yandan da faydalı olduğunu dile getirmektedir. Çizer 5’e göre bu sayede insanlar birbirlerine bir şeyler öğretmekte ve öğrendiklerinin üzerine koyarak insanlık tarihi ileri doğru yol almaktadır.

Soru bağlamında açıklama yapan Çizer 6; *“Masalların ve dolayısıyla zamanla çocuk kitaplarının da kültürel mirasın önemli bir parçası olduğunu düşünüyorum. Bir*

yandan masallarda ve kitaplarda hem zamanın geçişlerini ve dönemin kodlarını okuyabiliyoruz, öte yandan yüzyıllar da geçse bazı değerlerin, insana dair bazı şeylerin hala nasıl aynı kalabildiklerine şaşırabiliyoruz. Çocuk kitaplarının bireyin kişisel gelişimine katkısı konusundaki önemi büyüktür sanıyorum. İnsani değer yargıları, iyi, kötü, sevgi, mutluluk, hüznün gibi hayata dair birçok şeyi tanıtmak, bazen de sadece hoşça vakit geçirmek ve hayallere dalabilmek adına başvurabileceğimiz en iyi araçlardan birisi sanırım. Yukarıda da bahsettiğim gibi tarihten belli kesitler alıp her dönem üretilen çocuk kitaplarını gözlemleyebilirsek hem içerik olarak yaşanan değişimi hem de kitap resimlerinin uğradığı değişimi ve gelişimi görebiliriz diye düşünüyorum. Çizeri hem zamanın kendi ruhu hem yaşadığı coğrafya hem de döneminin sanatçıları ve tabii ki bireysel tarihi etkiliyor. Buradan çıkan biricik sanat, bir yazarın benzer süreçlerden geçerek ürettiği metinle buluşuyor ve bunca birikimin ürünü olan kitap çocukla buluştuğunda çocuğun kendi gelişiminin, hayal gücünün ve kişisel tarihinin bir parçası olabiliyor. Çocukken okumak için seçtiğimiz kitapların çoğunlukla resimlerine bakıyoruz. Bir çocuk kitabı çizeri olarak da okuduğum eski masalların en çok aklımda kalanlarını hep resimleriyle hatırlıyorum. Bazen gerçeğe daha yakın çizgiler ve hikayelerle, henüz gözlerimizle göremediğimiz dünyaları görebiliyor, hayal gücünü zorlayan ve figürlerin, betimlemelerin görece soyutlaştığı çizimlerle görsel hafızamızda yeni kapılar açabiliyoruz [st. 22-44].” şeklinde fikirlerini beyan etmektedir.

Çizer 6, bireyin kişisel gelişiminde çocuk kitaplarının öneminden bahsetmektedir. Bu kitap resimlerinin zaman içerisinde değiştiğini ve geliştiğini ifade eden Çizer 6, bu değişimin çizere bağlı olduğuna vurgu yapmakta ve çizerin de yaşadığı çevreden, zamanın ruhundan ve kendi bireysel tarihinden etkilendiğinden söz etmektedir. Polat (2020) kültürün, bulunduğu ortama ve zamana göre değiştiğini ifade etmiştir. Kitap resimleri ve kültür birbirini etkileyen iki kavram olarak karşımıza çıkar. Bu etkileşim bireyde de bir etki yaratır ve Çizer 6’nın bahsettiği gibi etkilenen bireyin işine de yansır. Değişen ve gelişen toplum kültürü, kültür ise toplumu ve bireyi etkileyerek ve geliştirerek bir döngü şeklinde ilerleyen iki kavramdır.

Konu bağlamında görüşülen bir diğer çizer olan Çizer 7 ise bu soruya ayrıca bir cevap vermemiş, ikinci soruya verdiği; “(iii) kültür aktarımı, görsel sanatlar ve tasarım ilişkisi (bekleyiş) yani şöyle bu belki ikiyle üç birleşik gibi oldu benim

kafamda. (uu) şöyle ö öneminden de hatta l'in b'si de (burada sorulara atıfta bulunuyor) bunun içinde girebilir belki yani şey (uu) bu aktarılan mirasın önemi aslında belki en çok o konuda konuşabilirim. Mmm yani insanın kendini tanımmasının (uu) önemmm minden yola çıkarak diyorum tabi ki şey benliğini bulma konusunda (uu) çok önem taşıyan bir durum.” şeklindeki cevabıyla bu soruyu da yanıtladığını söylemiştir.

3.4. İçinde Yaşanılan Toplumun ve Kültürün Çizerlerin Çalışmalarına Olan Etkilerine Yönelik Görüşler

Görüşmeler kapsamında sorulan 4. soru ise, resimli kitap çizerlerinin “kitap resimleri” ve “kültürel miras” kapsamındaki görüşlerini alabilmek amaçlı sorulmuş olan “İçinde yaşadığınız toplum ve kültür, çalışmalarınızı nasıl etkilemektedir?” sorusudur.

Çizer 1 son soruya; “Yani içinde bulunduğumuz kültür derken güncel kültür demek istiyorsunuz herhalde... Tabi ki hem benim güncelim hem de toplumsal bir güncel. Bu (uuu) bu çok zor bir şey yani insanların kendi güncellerini yansıtabilmeleri (hafif bekleme) aslında çok zor bir şey. Yani hikayelerde olsun şeylerde olsun... Bu bir dönem yapılmış yani ben kendi hesabıma bugünün hikayesini yazmaya çalışırım ve onu resimlemeye çalışırım ama hep içinde (uu) başka şeyler de vardır ama günümüzü nasıl tarif ettiğimizle çok ilgili bir şey o. (Hafif bekleme) Yani (uu) gü günümüzde eğer (uu) şöyle birtakım (u) şeyler kurallar içinde yaşıyorsanız, “ya bundan sonra artık çocuklar “indoor generation” bir daha hiç sokağa çıkmayacaklar, artık evlerin içinde yer alacaklar” mesela böyle bir ön kabul le bakıyorsanız hayata yani ev içi çocuğu kavramıyla bakıyorsanız ona göre davranırsınız ama bunun aslında doğru olmayan bir şey, geçici olan bir şey olduğunu düşünürseniz yani günümüzü kritik etmeye başlarsanız, günümüzün eleştireliliğini de kendinizle birlikte yapmaya başlarsanız o zaman kap önünüze başka kapılar açılır. Yani günceli edinmek yani günceli edinmek... Yani herkesin günceli aynı değil de diyebilirim daha kaba bir ifadeyle. Ama şöyle bir şey (u) eğer (uu) ki critical bir mind'a sahipteniz yani eleştirel bir zekaya sahipteniz günceli eleştirerek edirsiniz yani aslında modern toplum bu imkanı sunar insana modernleşme bu imkanı sunar çünkü modernleşmede kendi iyileştirişi modernleşmeye içkindir. Yani modern kendisini eleştirerek var olur. Yani modernizmi de eleştirebilirsin modern dünyada anlatabiliyor muyum? Yani bir taraf tutma yoktur yani

modernist şeyde... “Ben moderni savunuyorum” diyeme demeyebilirsiniz. Çünkü modern çağ çok fazla şey (ii) ka (ii) kritik düşünceye, eleştirel düşünceye olanak tanıyan bir çağdır. Ama postmodern den ilen bir çı (ii) (tebessüm ederek) dönem var ki onun da bittiği söyleniyor şimdi, postmodern çağda ise taraf tutma vardır. Ben şucuyum, ben bucuyum, ben söyleyim, sen değilsin falan şeklinde ya da bu budur, şu şudur gibi yani bir şeyin tarafını tutarsınız, onu analiz etmezsiniz. Bir şey edinirken de onu kritik etmeden edirsiniz anlatabiliyor muyum? O yüzden eğer kritik olarak ediniyorsanız u hala bu edindiğiniz şeyin günceli farklı bir şeydir, farklı bir yanı da çünkü dünyayı değiştirmek istiyorsunuz. Yani mesela diyelim işte çevre ki (fikrinden vazgeçti) veya “Bundan sonra nükleer santraller olacak, artık her şey böyle (oo) üretilecek.” Bu böyledir. Yani başka çare yok (ii) işte bilmem ne işte “Herkesin elinde bir laptop olacak herkes laptopla ilişki kuracak başka çare yok.” Yani bunlar hep taraf tutmayla ilgili olan (bekleme ve yutkunma) kısımlar ve daha bu şey değişecek, “Bütün herkes iPad’le okuyacak şeyleri hikayeleri artık şey bitiyor, tiyatro bitti.” falan gibi anlatabiliyor muyum? Yani bu tarz şeyler taraf tutmayla ilgili şeyler, kritik düşüncenin, critical mind’in devreye girmediği, eleştirerek edinilmeyen bilgilerin şey olmadığı (ii) durumlar. O yüzden bu iki bakış arasında bir (u) şey var paradigmasal diyeyim bir farklılaşma var. Bir paradigma farkı var. Bu paradigma farkı da (ii) aslında bakış açınızı çok fazla beliri beliriyor. O yüzden günümüzün kültürünü de ben edinirken, ben mesela kişisel olarak edinirken eleştirerek ediniyorum yani ve bu bu eleştiri benim metinlerimde de var. O yüzden benim yarattığım güncel, hikayelerdeki güncel, onların resimleri bazen mesela bundan 50 yıl önceki bir çocuğun böyle bahçede oynayıp, mahalledeki arkadaşlarıyla ilişki kurmasını da kapsayabiliyor ya da (ii) işte (ii) teknoloji bağımlısı bir çocuğun eleştirisini de kapsayabiliyor. Ya da internetle ilişki kuran bir şeyi de kapsayabiliyor falan. Ama günümüzü (ii) günümüzün bütün değerlerini diyeyim bütün (ii) buluşlarını, bütün edinimlerini bir zafer olarak almayan bir şey (ii) bakış açısı, bir kazanım olarak almayan bir bakış açısı, bir ilerleme, bir gelişme olarak almayan bir bakış açısı. Bunların hepsini birden kritik ediyor, geçmişe de aynı şekilde bakıyor. Geçmiş de kritik ediyor. Yani anlatabiliyor muyum? O yüzden buradaki bu (iii) kritik ederek oluşturulan şey içinde bireysel bir dünya kuruluyor yani o dünyada işte çocuklar mahallede top oynamıyorlar, boş arsalar var, bazısında boş arsalar yok o yüzden sıkıntı içindeler, çatı katına sığınmışlar. Çatı katlarından çatı katlarına atlayıp bambaşka bir dünyanın içine

girebiliyor bir çocuk falan. Yani bu tabi ki şey (u) farklılaşıyor (uu) o yüzden. Yani (uu) resim resim resim edilmesi de böyle bir şey (tebessümle) tabi ki yani resmedilmesi de böyle bir şey. [st. 255-313].”

Çizer 1, verdiği cevapta taraf tutma konusu üzerinden çizim yapma işini ele almıştır. Taraf tutmanın bu noktada çizim yönünü körelteceğini, kritik yapma yetisini ortadan kaldıracığını söylemektedir. Daha sonra sözlerine devam ederek soruya;

“Benim hikayelerimde hep bir masal vardır. Yani içinde bir masal var, hikayenin içinde bir masal çoğunlukla oluyor fakat bir masal ve hikaye arasındaki ilişki hep böyle bir şey kritik bir ilişki oluyor. Onu ben özellikle yapıyorum masalın (u) ama o masal hiçbir zaman için söylenmiş bir masal değil. O tamamen benim yazdığım bir masal fakat masal formda yazılmış bir şey gibi (uu) öyle bir şey. Bu hikayeye masal arasındaki bir şey (uu) farklılaşmayı (u) orada (u) görebiliyoruz yani anlatabiliyor muyum? Böyle bir şey onun mesela resimlendirmesini birazcık daha farklı yapmaya çalışıyorum falan... Böyle bir şey... Yani (uu) resimlerdeki kültürel şey öyle. Yani kültürel miras dediğiniz şey ise miras da hep (uuu) bireyin yani tabi buradaki asıl kritik soru şu; birey bunu kritik ederek ediniyor ve onu kendi bireysel kimliğiyle yoğurarak tekrar topluma sunuyorsa o değerli bir şey aslında. Yani buna siz katılabilirsiniz, katılmayabilirsiniz, o bireyin fikirlerini benimseyebilirsiniz, benimsemeyebilirsiniz ama onu birey yapıyorsa (cümle sonunu yuvarlayarak bitirdi) ama toplumsal olarak böyle bir genel karar verilip birtakım şeyler dışarıda tutuluyorsa bunun çeşitli pup şeyleri olabilir sorunları olabilir yani (uu) yani olmayabilir de ama olabilir de çok (uuu) şey olabilir. O zaman kültürel mirasın et şeyinde aktarımında birtakım problemler, birtakım tikanıklıklar (uu) olabilir yani buu şey tabi (iiii) hızlı bir şekilde modernleşen toplumlar yavaş yavaş demlenerek (u) modernleşen (gülerek) toplumlar yani toplumların modernleşme hızlarına da çok bağlı bir şey bu öyle bir şey. Mesela Fas’a gittiğinizde Fas (u) modern bir toplum gibi gözükür ama bütün böyle antik (iii) şeyler Fas’ta yaşamaktadır yani mesela bir adam kendi iii şeyinde (uu) diyelim (uu) gimbri adlı sazını hem üretir dört metre karelik dükkanında (u) gimbri ustası hem de gi hem onu satar hem üretir hem satar hem de çok iyi gimbri ustasıdır anlatabiliyor muyum yani üst üste örtüşmüştür yani. Yani tıpkı orta çağdaki gibi. Yani yapan, satan, çalan adam aynı kişi... Düşünebiliyor musun? Ha modern çağda falan (nefes alam) yani (uu) şey içinde de mesela yani hem adam

mesela (gölerek) benim durumumun, benim durumum gibi. Hem yazıyorum hem çiziyorum, hem (u) kitabı resimliyorum falan hem de üzerine konuşuyorum falan bu tabi biraz böyle şey daha atik bir tip gibi ortaya çıkıyor oysa ki bu da modernizm buna olanak tanır tanıya tanıyor aslında. Anlatabiliyor muyum? Bu modernin bir şeyi (uu) tezahürü de aynı zamanda. Eğer bunlar korunabiliyorsa, bu insanlara değer veriliyorsa, bu insanların önemi ortaya çıkar... (cümle sonu yuvarlanarak söylendi) “Ya biz ya kardeşim sen hala bilmem ne kendin üretip kendin şey yapıyorsun. Ya bırak başkası üretsın!” o insanın o kendi özel durumunun değeri anlaşılamiyorsa burada işte taraf tutma yani toplum sanki toplumlar ilerliyormuş gibi, toplumlar sanki (gölerek) gelişiyormuş gibi bir (u) şey (uu) ta (iiii) taraf tutma şeyi ortaya geliyor ki bu aslında sorgulanmamış bir şey. Neyi ne kadar (uu) şey yapacaksınız (uu) fark edeceksiniz ve görce yani bir şeyleri fark ettiğiniz zaman bir şeylerin değerini anladığınız zaman onları (uu) korumak, onları başkalarına aktarmak (u) ta (u) önem taşımaya başlıyor. Mesela bir saz ustasının bir saz yapma sının bir çocuğuna aktarılması ve o çocuğun aynı şekilde çok iyi bir saz yaparken aynı zamanda çok iyi bir saz çalıcısı olmasını öğrenmesi falan bunlar önemli şeyler yani kural şey değil artık (uu) bu (uu) bu budur, şu şudur, bundan sonra böyle olmaz şeklinde bir kurallar silsilesi içinde değil. Yani (u) şey (uu) ama (uu) biz biliyorsunuz artık homosapiens değiliz yani homosapiens sapiensiz yani. Bir şeyin farkında olan insan, (uu) farkında olduğunun da farkında olan insan mesela u uu başka bir boyut taşıyor değil mi? Anlatabiliyor muyum? Bu bu tabi (uu) zaman zaman insanın özne olmasını etkiliyor yani insan belki de dünyayı değiştiremiyor, dünyada bir nesne haline dönüşüyor giderek, dönüştü belki... Bu çok tehlikeli bir şey (iiii) tabi ama insanın özne haline dönüşebilmesi için, insanın kendisini kritik edebilmesi, toplumu kritik edebilmesi, edindiği her şeyi kritik ederek edinebilmesi lazım yani bir taraftarlıkla değil de (derin nefes alma) (uu) çağdaş şeyin gibi görülen her şeyi kritik ederek ya da geçmişten getirdiği her şeyi kritik edebilme kabiliyetine sahip olması lazım. O yüzden işte bu tür sizin gibi yaptığınız tezlerde de bu eleştirelilik, kritik etme yani analiz etme diyeyim yani eleştirelilik derken illa ki negatif anlamda değil de analiz etme, analiz şeyini kabiliyetini çok farklı boyutlarda olabilmesi lazım ki o geniş spektrum içinde (uu) biz bunları kavrayalım ve bunun içinde (uu) şey attığımız ağ çok fazla balık (gölerek) yakalayabilsin anlatabiliyor muyum? Yoksa böyle şey hep aynı şeyleri kültürel miras

önemlidir, bunların aktarılması doğrudur, şu da şöyledir falan diye birtakım retorikleri tekrar etmekten ileri gidemeyiz [st. 313-367].” şeklinde yanıt vermektedir.

Çizer 1, içinde bulunulan toplumun yanı sıra bir de insanın bireysel bir günceli olduğundan söz etmektedir ve insanın bireysel günceli, yaşadığı toplumu ve yaşadığı zaman dilimini akıl süzgecinden geçirerek, kritik ederek oluşmaktadır. Bu şekilde insan geçmişten bugüne biriktirdiği bilgi ve birikimi yine bugünün günceliyle harmanlayarak kullanabilmektedir. Kişinin doğup büyüdüğü toplumda edindiği bilgi birikim, bugüne uyarlanarak yine kişi tarafından yaptığı işle bir şekilde kesişmektedir. İnsan aklının eleştirel tarafı buna izin vermektedir. Bu konuya biraz daha eğilecek olursak, araştırmamızın önceki bölümlerinde Elif Yemenici ve Ali Miri’den alıntılanmış eserlerin, Çizer 1’in bahsettiği gibi yaşanan toplumun etkileriyle ortaya konulduğu görülmektedir.

Çizer 2 ise son soruya; “*Şimdi tabi (uu) şüphesiz ki başta da anlattım ya aslında beni çok etkiledi. Yani çünkü ilk gördüğümüz, karşılaştığımız ve benim ülkemde yapılmış şeyler yani illüstrasyonlar, (u) resimler. (uu) bu ülkede yapılanları gördüğüm kadarıyla tabi bir yabancı şeylerle de bize de kitaplar geldi. Yani ben bir köy okulunda o (yine internet kaynaklı bir kopma yaşandı ve anlaşılmadı) böyle hikaye kitapları gelirdi (u) İstanbul’dan gönderirlerdi falan. (uu) kitaplığınızda küçük (u) küçük kitaplığında bir sürü yabancı şeyler olurdu. Mesela çok iyi hatırladığım Pinokyo kitabı, tam bir çeviriydi. Ama içinde resimler yoktu ama (uu) yani kapağındaki resim bile beni etkiley etkilemişti, etkiliyordu yani ve bu Pinokyo’yla ben böyle neredeyse bir yaz (uu) kanlı canlı onunla yaşadım yani öyle bir etkilenme olmuştu. (uu) sonra, derken gene o bazı klasik (u) Batı Klasikleri vardı. (uu) böyle basit şey yapılmış (uu) neydi resimlenmiş. Tabi bu (uu) düşünün benim 60 yıl önceki hadise ve çok basit resimlenmiş belki burada resimlenmiş (u) şeyler olabilir. Genellikle işte burada çeviri yapıp resimlenmiş olabilir. İşte onları çok tabi hatırlamıyorum kim resimledi, ne resimledi falan diye. (uu) şöyle bir şey vardı, yani benim çokkk etkilendiğim şeylerden birisi Alfabe’dir mesela. Bir Alfabe vardır, kapağında Atatürk vardır (u) işte Ülkü’yle beraber. (uu) Ve bu 3 renkli bir alfabeydi. (uuu) neydi; gri basılmış (uu) kırmı (u) kırmızı (uu) oranja yakın bir kırmızı (uu) ve bir de siyah vardı. Bu 3 renkli bir şeydi ama (uu) resimler çok sağlam ve çok iyi, güzeldi yani. Ve çok etkileyen şeylerden birisiydi (uu) kitap olarak etkilendiğim. Zaten ilk alfabemiz oydu bizim. (uu) sonra*

başka piyasada yapıldı falan daha çok renkli ama (uu) o renklere biz tabi çocuklar heves ediyorduk buuu çok renkli falan (uu) cazip geliyordu ama (uu) doğru olan bu benim dediğim Ramis'in resimlediği (uu) onun da ismini analım. Çok değerli bir (uu) o zamanı düşünün yani bu Alfabe'yi resimlemiş diğer ders kitaplarını resimleyen kişi Ramis (uu) oradaki o resimlerin sağlamlığı (uu) çok (u) bugün düşünüyorum da (uu) ne kadar sağlıklı (u) şeylerdi onlar (uu) illüstrasyonlardı. (uu) sonra dediğim gibi ooo ders bizim yurttaşlık bilgisi falan gibi şeyler vardı, tabiat bilgisi, yurttaşlık kitapları vardı. Onlarda mesela gene siyah beyaz resimler vardı, onlar beni çok etkilerdi ve onları kopya etmeye çalışırdım falan [st. 76-101].” şeklinde cevap vermektedir.

Kültürün çizimleri üzerine etkisi olduğundan bahseden Çizer 2, bu etkinin sadece kültürle sınırlı olmadığını, aynı zamanda büyürken denk gelip okuduğu kitapların, yani kendi yaşamının da etkisi olduğundan söz etmektedir. Bu durum içinde büyüdüğü toplumun kültürel etkisi olarak görülebilse de aynı zamanda ülkemizde yabancı kaynakların sıklığı ve kitap resimleme işinin geç başlamasından dolayı farklı ülkelerin kültürlerinden de beslenildiği fikri çıkarılabilir. Çizer 2, çizimlerindeki etkiyi daha çok çocuklukta görüp okuduğu işlerden aldığını ve günümüze taşıdığını ifade etmektedir.

Soru kapsamında Çizer 3: *“Ee kesinlikle (gülerek) yine en başa döndük. (Gülerek) Yani bugüne kadar kazandıklarım, öğrendiklerim, beceriler, aile, çevre, inançlar hepsi beni tabi ki bir bütün yapan beni aslında o. Hani, şu an şeyin programı var çok güzel (hafif bekleme) Nilay Örnek'in de “Nasıl Olunur?” falan filan... Yani bunların bir bütünü olduğu için bunlar şu an ben ne yaparsam her türlü çizgimi etkiliyor. Ben etkiliyorum yani çizgimi o yüzden çok (uuu) şu anki ama süreçte de ne yapıyordur (yine güçlendirmek için var olan bir soru) ancak kastettiğim şekilde de (gülerek) sıkıntıdan o da çizgime yansiyordur. Her türlü yani dinlediğin müzik de çizgine yansır, o an ne dinliyorsan, biz bunun çalışmasını da yapmıştık. Şu an ne hissediyorsan bunu çiz. Hani müziğe göre dersimiz temel sanat eğitiminde vardı o. İşte hoca farklı müzikler dinletiyor bize ve onu çizgiye döndür dönüştürmemizi istemişti Zülfikar Sayın. çok da faydalıydı. Çok güzel, farklı şeyler çıkmıştı, çizgiler. Mmm o yüzden (hafif bekleme) şu anki yaşadığımız zaman da çok etkili [st. 113-124].”* şeklinde cevap vermektedir.

Çizer 3, kültürün ve yetişilen ortamın insana benlik kattığına değinmektedir. Hayatta yaşadığı her şeyin insanı etkilediğini söyleyen Çizer 3, bu etkinin ise haliyle yapılan işe yansıdığını belirtmektedir. Yıldız (2010), kültürün kitap resimlerine etkisinden bahsederken bu konuya değinmiş ve toplumların sanat eserleri üretirken kendilerine ait kültürel değerleri kullandığından söz etmiştir. Çizer 3'ün söz ettiği insana etki eden faktörler ve bunun sonucunda bu etkinin yapılan işe yansıyor olması Yıldız'ın (2010) sözünü ettiği durumla örtüştüğü görülmektedir.

Son soruya Çizer 4 ise; “Şöyle bir şey var (ii) kültürel mirasta şimdi aslında hani resimle ilgilenmek, çizimle ilgilenmek biraz daha evrensel bir durum. Dolayısıyla (ii) sadece (ii) size (düşünme) ilham verecek (ii) kendi coğrafyanız dışarısında, dışında aslında hepimiz çizgi roman el elimize aldık ettik (ii) dolayısıyla biz yurtdışı hani Türkçe basım da olsa yurtdışındaki usta sanatçılardan, çizerlerden de etkileniyor (ii) bir çizer. Hatta daha çok etkileniyor çünkü eskiden (ii) bu şey basımın (ii) çeviri basım aslında daha çok var yani (ii) günümüze daha çok (ii) Türk edebi eserler daha fazla yaygınlaşabiliyor. Tabi eskiden de çok vardı ama (ii) maruz kaldığımız işte Asterixler, Red Kitler ya da (ii) dolayısıyla (ii) yurtdışı kaynaklarından da çok beslendik. (ii) ama şöyle bir şey de var (ii) şu anda o zaman anlamasam da şu anda anlıyorum bunlar hep bizim mirasım aslında Türkçe'ye çevrildiği için aslında bunlar da bizim (ii) kültürümüzün içerisinde var oluyor, devam ediyor. Bunlar da aktarılıyor. Yani (ii) üniversite döneminde a arkadaşından (ii) öğrendiğin bir çizere (ii) belki o arkadaşından daha hastalıklı bir biriçimde bağlantıyorsun falan. Ama şey de görüyorsun mesela şu andaki büyük ustaların, Türk ustaların aslında (ii) çizgi değerinden artık onların da yurtdışından etkilendiğini hissedebiliyorsun. Dolayısıyla bu kültürlerin birbirinden etkilenmesi de oluyor. Bira... Daha evrensel bir boyut, o yüzden bunu söylemek istedim [st. 108-123].” kelimeleriyle cevap vermektedir.

Sadece yaşadığı ve büyüdüğü kültürden değil dünyanın genelinden de etkilendiğini ifade eden çizer, kendi çocukluğunda yurtdışından gelen eserlerin daha fazla olduğunu ve bu yüzden etkileşimin dünya genelinde olduğunu ifade etmektedir. Hatta bugün işlerine baktığı usta çizerlerin eserlerinde bile o esintiyi hissettiğini söylemektedir. Bu durumu ise kültürlerin birbirlerinden etkilenmesi olarak açıklamaktadır.

Çizer 5 ise bu soruya; “Çalışmalarımı nasıl etkilemekte... Aslında çalışmalarımı etkilemiyor. Ama şöyle bir etkisini söyleyeyim. (ii) Tudem Yayınları’ndan çıkan bir kitabımız vardı; “Kırmızı Ayakkabı” diye... İşte böyle benim için kumbara sembolü mesela çok üniktir. Hep bir domuz olur ve o kumbara olur. Aslında benim için sembolleşmiş bir şey. Mesela öyle bir kumbara yaptım ve küçücük yani, kitapta hani seçilmez bir şey bile. Mesela (ii) yazarımız Bursa’ya gitmiş (ii) şeye işte imza gününe ve kitabı yüzüne fırlatmışlar. Mesela ben burada “Haa, demek böyle miymiş? Böyle mi düşünmeliymişim? Buna dikkat mi etmeliydim?” diye düşündüm ama bu da çok kötü bir şey, otosansüre giriyor ama bunu asla yapmak istemiyorum. Ama hani hiç o niyetle düşünmediğin, tamamen görsel bir şekilde oluşturduğun, çizdiğin, aktardığın bir şeyin buna dönüşmesi, siz neyi empoze etmek istiyorsunuz falan diye bir de hani bir şiddete başvurulması sonunda, mesela çok üzücüydü. Ama bundan sonra dikkat ettim mi? Hayır, işin gerçeği etmedim. Çok hani talihsiz, kendimce talihsiz (gülerek) bir şey olmuştu. (ii) bir iş yaptım 1 buçuk yıl kadar süren. İşte (ii) orada bir sayfa vardı, onu çizmeye başladık. Ya küçücük, yani kuş bakışı çiziyorum zaten hani ne kadar büyük olabilir? Kız küçücük ve bir eteği var. Eteği kısa gelmiş ve bunu uzatmışlar. Ama bu uzatıldığından ne yazık ki benim haberim yok. Ondan sonra (ii) ben bunu basıldıktan sonra gördüm. Ya dedim ki; “Bu çok kötü bir şey. Siz izin almadan baya çizime müdahale ediyorsunuz.” Hani uzatıyorsunuz, bir şeyler yapıyorsunuz yani dedim ki; “Bu bence zaten minnacık bir şey çizmişim, 3 santim boyunda. Onun eteğine birisi takılıyorsa dedim bence bu sorun.” Yani hastalıklı (tepkili bir gülüşle) bir durum olan bu. O zaman dedim hani bunu zaten bana sormadan yapmayın. E sonra ben çok rahatsız oldum, ben dedim buna maruz kalmamak için şort çizeceğim, pantolon çizeceğim vesaire ama hani onlar da bu işi yapan da bir ajans, yani işi aldığım yer bunu bir ajansa vermiş ve ajansta kendisine zaten buna revize gelir diye hop otosansür uyguluyor, hop uzatıyor eteği. Ama hani Türkiye’de aslında biraz (gülerek) hani bu kültürel durumlarda maruz kaldığın şey hep genelde bu tarz şeyler oluyor. Hani hiç kalkıp da birisi; “Bu kitap işte (ii) inceleniyor mu?”, “Acaba sakıncalı bir şey var mı çocuklar için?”, işte renk kullanımı, şiddet vesaire bunlara bakmaktansa biz nedense daha farklı konulara bakıyoruz. İşte daha etek, işte domuz bilmem ne... Yani daha olmayacak (tepkili şekilde gülerek) konulara bakıyoruz. Yani evet bu tarz şeyler zorluyor. Yani zorlamaktan öte çok can sıkıyor yani ama onun dışında hani renkli bir kültürümüz var,

faydalanmayı da seviyorum. Ama ben genelde şu halinden değil işte geçmiş beğendiğim hallerinden (gülerek) etkileniyorum. Hani çarpık bir durum varsa belki de onu olması gerektiği gibi çizmeyi seviyorum. Yani şimdi işte bir mahalle kültürünü yansıtacak bir kitap yapıyoruz ama işte şu an gördüğüm, benim evimden baktığım mahalleyi çizmek istemiyorum. Ben eskiden bildiğim, sevdiğim işte daha dokusu olan yapılar çizmek istiyorum. Ya bazen besliyor kültürümüz bazen beslemiyor (gülerek) o beslemediği noktada hayal gücüm bir noktada geliyor. Böyle olmalı diye bir şeyleri daha çok çiziyorum. Yani umarım da değişir durumlar, (gülerek) bilmiyorum şu an için [st. 64-100].” diyerek cevap vermektedir.

Kültürün genel anlamda çalışmalarını etkilemediğini ifade eden çizir bu soruya biraz daha politik yaklaşmaktadır. Çizer 5, içinde yaşadığı toplum zaman zaman çizimlerine tepki gösterse de bundan etkilenmeden çizim yapmaya devam ettiğini söylemektedir. Günümüzde bir çizimin tekniğine, kalitesine veya o çizimin ne anlatmak istediğine odaklanmak yerine olmayacak şeylere odaklanılmasının can sıkıcı bir durum olduğunun altını çizen Çizer 5, bu gibi sebeplerden dolayı toplumun güncel kültüründen değil de içinde doğup büyüdüğü, eskide kalmış olan kültürel değerlerden etkilendiğini söylemektedir. Çizerin söylediklerinden yola çıkıldığında kültürün çizimlerini etkilediği ama bu kültürün bugünün kültürü olmadığı anlaşılmaktadır. İçinde bulunulan toplum yapısının işlerine olan müdahalesini can sıkıcı olarak gören çizir, bu gibi durumların değişmesi gerektiğine de konuşmasında yer vermektedir.

Son soru kapsamında Çizer 6 ise düşüncelerini; *“İçinde yaşadığımı kültürün ve toplumun yaptığım işlerin, hatta çizimin, üretimimin oluşmasında olumlu ve olumsuz büyük katkılarının olduğunu düşünüyorum. Çizgiler bazen daha politik, bazen daha geleneksel, bazen de sosyal medya ve platformların etkisiyle daha güncel bir noktada durabiliyor. Her gün bu platformlarda etkileşim halinde olduğum, üreten diğer insanlarla zenginleşiyor, hatta birlikte evriliyor. Dijital üretimler gün geçtikçe artmaya başlıyor. Bunların nasıl ve ne şekilde kalıcı olacakları benim için soru işreti olmakla birlikte çocuk kitapları basılı yayın olma özellikleriyle sıyrılıyor bu noktada [st. 46-52].”* şeklinde ifade etmektedir.

Çizer 6 kültürden etkilenme hususunda fikirlerini ifade ederken var olan bir etkiden bahsetmektedir. Fakat bu etki Çizer 6’ya göre sadece olumlu değil bazen de olumsuz şekilde olmaktadır. Sosyal medyanın etkisiyle dijital üretimin arttığından söz

eden çizer çocuk kitaplarının basılı olmasından kaynaklı dijital üretimden sıyrıldığını ifade etmektedir.

Son soru kapsamında Çizer 7 ise; “(ii) hani benim çalışmalarımı nasıl etkiliyor kısmına gelirse de (ii) yani olabildiğince çocuk kitaplarına ben onları yedirmeye çalışıyorum aslında zaten belki onu görüp dikkatini çekmiştir (ii) hani kitaplara baktıysan. (ii) işte çini motifleri hatta en son yaptığım Albaraka Yayınları'nın (ii) işte ebru yani Türk sanatından yola çıkarak bir seriye başladık. Tabi benim hayatım çok karışınca o seri kaldı şimdilik devam edemedim ama sadece hat sanatını yapmış oldum. (ii) yani bunun bir çocuk kitabı olması tabi ki daha çocuk yaşta hani insanın kültürünü tanıması için (ii) önemli buluyorum buu onu. (ii) Biz mesela hat, çini, ebru diye böyle bir şey kafamızda kurmuştuk mmm ha bir de minyatür olacaktı. İşte şimdi günümüz çocuklarına baktığımda tabi bunun ne kadarı tanınıyor. Hani o hatta şu an (gülerek) Ramazan şeyinde düşünürsek o klişedir “Nerede o eski Ramazanlar?” diye tabi ki tamamen şey (i) sıradan bir gün birçok insan için. Hani o tarz bugüne getiremediğimiz çokça gelenek var. Evet bunlara sahip çıksak çok güzel olurdu (i) belki kişisel küçük çabalarla mmm biz kendi kendimize bunu sürdürebiliriz yani bir tarihi eser için artık geri dönüşü olmayan şeyler için yapılabilecek bir şey yok. Sadece hani (ii) korumakla yükümlüyüz onları. Hani biraz daha bizi aşan şeyler belki işte onların korunması, restorasyonu vesaire ama (uum) yani soyut kısmına yine dönecek olursam (uum) kendi adıma bunu baya herhalde devam ettiriyorum. Yani şöyle işte anneannemin, babaannemin anlattığı (ii) masalları atıyorum ileride çocuğuma anlatmam belki buna girer. İşte (uum) yani onların atıyorum mesela tarhana diye bir kitap yapmıştık yine hani tarhana da bunun bir parçası bence. İşte belki yıllar sonra pek olmayacak bir şey. Çünkü bunu benim babaannem, anneannem yapardı fakat (ii) işte annem (i) yapıyor ama ben bilmiyorum mesela bir ot yemek geleneğininnnnn benim jenerasyonumda bir kırılmasına örnek bu aslında. (ii) onun gibi en azından elimden geldiğince hani (gülerek) yemeği yapamasam da kitabını yapmış oldum gibi bir şey oldu şimdi düşününce. (ii) yani benim bunu sürdürebildiğim ve (uum) korumaya çalıştığım alan, işim kitaplar olduğu için doğal olarak kitaplar oluyor. Dolayısıyla işte gerek motiflerde gerek bazen konularda bunları işleyerek (i) bir şekilde korumaya özen gösteriyorum diyebilirim [st. 23-47].” şeklinde konuşmaktadır.

Çizer 7 içinde bulunduğu kültürün çizimlerine etki ettiğini belirterek yaşadığı kültüre ait kültürel miras öğelerini de eserlerine elinden geldiğince aktardığını ifade etmektedir. Çocuk yaşta kültürün tanınmasını önemli bulduğunu söyleyen Çizer 7, somut olmayan kültürel miras öğelerini eserlerine yansıtarak ileriye taşıdığına değinmektedir. Araştırmanın önceki bölümlerinde Elif Yemenici'nin çizimi incelenmekte ve yaşadığı toplumun çizimi üzerindeki etkileri görülmektedir. Yine bir Yemenici eseri olan Görsel 23, Türk Kahvesi'ne ait bir çizimi içermekte ve alışla gelmiş kahve fincanı motifleri hemen göze çarpmaktadır. Türk mutfaklarında sıkça görmeye alışık olduğumuz fincan bizlere bu kültürü yansıtmaktadır.

Görsel 23: Elif Yemenici' ye ait bir illüstrasyon

3.5. Yorumlar

Çizerlerin kültürel miras hakkındaki düşüncelerine ait bulguların yorumlanmasıyla genel olarak toplum içinde değer kazanmış eserlerin bütününden bahsettikleri görülmektedir. “Kültürel miras nedir?” sorusuna alınan cevaplar biraz daha incelendiğinde çizerlerin somut olmayan kültürel mirasa da sıkça değindikleri görülmektedir. Somut olmayan kültürel miras öğelerinin sözlü gelenekle veya usta çırak ilişkisi gibi durumlarla aktarılabilceği ortadadır fakat çizimle de kalıcı olarak

aktarılabileceği çizerlerin konuşmalarından çıkarılabilir. İşleri çizmek olan alan uzmanlarının somut olmayan kültürel miras üzerinde sıkça duruyor olmaları bunun göstergesi olarak kabul edilebilir.

Kültürel mirasın aktarılmasında görsel sanatlar ve tasarımın rolüne ilişkin verilen cevaplara genel olarak bakıldığında kültürel miras aktarımının öneminden bahsedilmektedir. Kültür aktarımının önemine vurgu yapan çizerler bunun iletişim sayesinde gerçekleşebileceğini belirtmektedirler. Bu iletişim yollarının çeşitliliğinden söz eden çizerler bu yollardan biri olan çizimin önemine de sık sık değinmektedirler.

Kitap resimleriyle kültür ilişkisine yönelik görüşler incelendiğinde çizerler genel anlamda kültürel miras aktarımında resim sanatını bir araç olarak görmektedirler. Bu bağlamda kitap resimlerinin kültürel miras ile ilişkisini de bir aktarım aracı olması açısından değerlendirmektedirler.

Kültürel mirasın aktarımında kitap resimlerinin rolüne ilişkin görüşler için verilen cevaplar genelinde bakıldığında çizerler, içinde buldukları toplumdan ve kültürden etkilendiklerini ifade etmektedirler. Fakat sadece içinde buldukları toplum ve kültürden değil aynı zamanda politikadan ve/veya dünyanın çeşitli yerlerindeki farklı kültürlerden de etkilendiklerini belirtmektedirler.

İçinde yaşanan toplumun ve kültürün çizerlerin çalışmalarına olan etkilerine ilişkin görüşler için verilen cevaplar genelinde bakıldığında çizerler, içinde buldukları toplumdan ve kültürden etkilendiklerini ifade etmektedirler. Fakat sadece içinde buldukları toplum ve kültürden değil aynı zamanda politikadan ve/veya dünyanın çeşitli yerlerindeki farklı kültürlerden de etkilendiklerini belirtmektedirler.

Görüşme kodlarının ilgili temalar altındaki durumları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Çizer görüşmelerinin temalar ile ilişkisi

Alt Temalar	Çizer 1	Çizer 2	Çizer 3	Çizer 4	Çizer 5	Çizer 6	Çizer 7
Kültürel Mirasın Kapsamı	5	2	3	2	3	1	2
Kültürel Mirasın Önemi	4	3	3	3	4	1	1
Kültür Aktarımında Kullanılan Araçlar	2	4	2	4	3	3	2
Kültür Aktarımı, Görsel Sanatlar ve Tasarım İlişkisi	3	3	2	3	3	2	3

Kitap Resimleri ve Kültür Arasındaki İlişki	7	5	4	3	3	2	4
Kültürel Miras Aktarımında Kitap Resimlerinin Rolü	3	2	3	2	4	2	2

Genel olarak tüm sorular dahilinde çizerlerin verdiği cevaplar yorumlandığı zaman; çizerler, öncelikle kültürel mirasın önemine değindikleri söylenebilir. Kültürel miras özelinde ise sıklıkla somut olmayan kültürel miras üzerine konuştukları görülmektedir. Kültürel mirasın aktarılması konusunda, mirasın korunması ve aktarılmasının gerekliliğinden söz eden çizerler özellikle günümüzde çok sayıda aktarım aracı bulunduğu değinmektedirler. Fakat aktarımın temelinde dili gören alan uzmanları, yüzey sanatlarından olan resim sanatının ne denli önemli olduğundan söz etmektedirler. Sorular kapsamında verilen yanıtlara bakıldığında resim sanatının bir iletişim aracı olarak görüldüğü sonucuna varılabilir. Çizerlerin resim ile kültürel miras arasında aktarım temelli bir ilişki olduğuna değindikleri gözlenmektedir. Genelde sözlü geleneğe, usta-çırak ilişkisine dayanarak aktarımı sağlanan ve somut olmayan kültürel miras başlığı altında ele alınan eserlerin resim sayesinde daha kolay aktarıldığı sonucuna ulaşılabilir. Alan uzmanları, kitap resimlerken resimlenen kitap kapsamında kültürel miras öğelerine yer verdiklerinden söz etmektedirler. Bu durumun ise içinde yaşadıkları toplumdan ve kültürden kaynaklı olduğu söylenebilir. Verilen yanıtlar değerlendirildiğinde resimli kitap çizerlerinin çizim yaparken sadece yaşadıkları toplum ve kültürden değil aynı zamanda dünyanın genelinden de etkilendikleri sonucu çıkarılabilmektedir. Bunun yanı sıra anlık olarak içinde buldukları ruh hallerinin de bunu etkilediği söylenebilmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde; kapsam dahilinde elde edilen bulgular, bu bulgular neticesinde ulaşılmış sonuçlar ve sonuçlar bağlamında uygulayıcılara ve araştırmacılara yönelik verilmiş öneriler yer almaktadır.

4.1. Sonuç

Kültürel mirasın aktarımında kitap resimlerinin öneminin araştırılmasının amaçlandığı bu tez çalışmasında izleyen başlıklarda ifade edilen sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında görüşleri alınan çizerlerin tamamının kültürel miras kavramı hakkında bilgi sahibi oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Çizerlerin kültürel mirasın aktarılmasında görsel sanatların ve tasarımın rolüne ilişkin sundukları görüşlerinde ise aktarım açısından görselleştirmenin etkili olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Çizerlerin verdikleri cevaplara göre kitap resimleriyle kültür arasındaki ilişki incelendiğinde ağırlıklı olarak kitap resimlerinin bir araç olarak görüldüğü sonucuna ulaşılmaktadır. Cevaplar doğrultusunda kitap resimleri kültür aktarımında bir aracı olarak öne çıkmaktadır. Çizerlerin, yaşadıkları toplumun ve kültürün çizimleri üzerindeki etkilerine yönelik sundukları görüşleri doğrultusunda, içinde bulunulan toplumdan etkilendikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Kültürel mirasın kitap resimleri yoluyla aktarılması yok olmak üzere olan kültürel değerlerin yaşatılması ve kalıcı olabilmesi için oldukça önemli bir fırsattır. Bir kültürel miras ögesi gelişen ve hızla ilerleyen dünyada yok olup gidebilir. Kuşaklar arası aktarımda eksiklik yaşanabilir ve aktarım gerçekleşmeyebilir. Fakat herhangi bir kültürel miras ögesinin resmedilmesi ve bunun kitaplar aracılığıyla ulaşılabilir kılınması, yok olmaya yüz tutmuş o mirasın kalıcı hale gelmesini sağlar. Bu bağlamda kitap resimleri kültürel miras aktarımında önemli bir araç olarak görülebilir.

Araştırma bağlamında yapılan incelemelere bakıldığında, yapılan çizimlerin, çizerlerin içinde buldukları toplumu yansıttığını söylemek yanlış olmaz. Fakat tek başına bu söylem hatalı kabul edilebilir. Günümüzde dünya, küresel bir köy haline gelmiş ve gelişen teknoloji ile -mecazen- sınırlar ortadan kalkmıştır. Bu şekilde var olan bir dünyada farklı kültürlerin birbirlerini etkilemeleri de kaçınılmazdır. Her insan gibi çizerler de bu durumdan etkilenmekte ve işlerine de bu etkilenmeyi

yansıttıklarından söz etmektedirler. Bu yüzden resimli kitaplarda gördüğümüz çizimlerin tamamına tek bir kültüre ait esintileri barındırır demek bu anlamda bir yanlışlığı içerebilir. Fakat bu çizimler ağırlıklı olarak çizerlerin yaşadığı kültüre aittir demek de mümkündür.

4.2. Öneriler

Araştırma kapsamında ulaşılmış sonuçlar ve bu sonuçlardan elde edilmiş bulgular doğrultusunda uygulayıcılar ve araştırmacılar için oluşturulmuş olan önerilen devam eden başlıklarda sunulmuştur.

4.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Kitap resimlerken, resimlenen kitabın konusu kapsamı dışına taşmadan kültürel miras öğelerine yer verilebilir.
- Kültürel miras öğelerine konu alan kitaplar yazılıp çizimleri yapılabilir.
- Kültürel miras olarak kabul görmüş alanlarda geçen hikayeler yazılıp, çizilebilir.

4.2.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kabul gören minyatür sanatı ve nakkaşlık üzerine bir araştırma yapılabilir.
- Kültürel mirasın aktarılmasında araç olarak kullanılan ve resim dışında kalan diğer sanat türleri hakkında bir araştırma yapılabilir.
- Sözlü geleneğe dayanan masallar incelenerek, masalların içinde bulunan kültürel değerler açığa çıkarılabilir.
- Teknolojik gelişmelerin kültür aktarımındaki etkisi incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Ahmad Y. (2006). *The Scope and Definitions of Heritage: From Tangible to Intangible*, International Journal of Heritage Studies, 12(3), 292-300, DOI: 10.1080/13527250600604639. 6 Ekim 2020 tarihinde <https://doi.org/10.1080/13527250600604639> adresinden elde edilmiştir.
- Aksan D. (2001). *Türkçenin Gücü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aktan C.C., Tutar H. (2007). *Bir Sosyal Sabit Sermaye Olarak Kültür*, Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi, 6(20), 1 – 11. 2 Mart 2021 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/318672185_BIR_SOSYAL_SABIT_SERMAYE_OLARAK_KULTUR adresinden edinilmiştir.
- Altaş Ş. (2020). *Görüntüdeki O “An”*, Akdeniz Sanat Dergisi, 14(26), 169 – 181. 5 Ağustos 2021 tarihinde <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1017245> adresinden edinilmiştir.
- And M. (2017). *Osmanlı Tasvir Sanatları 1: Minyatür*. İstanbul: Türkiye İş Bankası ve Kültür Yayınları.
- Antakyalıoğlu Z. (2012). *Guernica*. 21 Aralık 2020 tarihinde <http://lebriz.com/pages/lsd.aspx?lang=TR§ionID=12&articleID=987> adresinden edinilmiştir.
- Aslan Z., Ardemagni M. (2006). *Introducing Young People to the Protection of Heritage Sites and Historic Sites*. (UNESCO-ICCROM, Italy). 6 Ekim 2020 tarihinde <https://www.iccrom.org/publication/introducing-young-people-heritage-site-management-and-protection> adresinden edinilmiştir.
- Ata Güreşen H. (2017). *İhap Hulusi Görey’in Reklam Afişlerinin Göstergibilimsel Bir Analizi*. (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara). 26 Şubat 2021 tarihinde <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwi2--WXs5nvAhWKZMAKHTssCEcQFjACegQIAxAD&url=https%3A%2F%2F>

dspace.gazi.edu.tr/bitstream/handle/20.500.12602/175600/1/2F4d2fdc023715e142b6d2d5eaa07809de.pdf&usq=AOvVaw03TuRvI6JJs174SeC4Tc3t adresinden edinilmiştir.

Atak O., Tatar S., Tunaseli A. (2017). *Kültürel Miras Oluşumunda Festivallerin Yeri ve Önemi: Fethiye Müzik Köyü Üzerine Bir Değerlendirme*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(52), 1396 – 1409, DOI: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2017.1989>. 22 Şubat 2021 tarihinde https://www.sosyalarastirmalar.com/cilt10/sayi52_pdf/8diger_sosyalbilimler/atak_onur.pdf adresinden edinilmiştir.

Atan U. (2013). *Grafik İllüstrasyon Olarak Minyatür*, Akdeniz Sanat Dergisi, 6(11), 23-33. 14 Ekim 2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/275428> adresinden edinilmiştir.

Atatürk Kültür Merkezi Yayını. (1990). *Milli Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.

Aydoğan Bolat K.E. (2019). *Sanat Eğitiminde Eğitsel Bir Araç Olarak Çocuk Sanat Kitapları*, Anadolu Journal of Educational Sciences International, 10(1), 763 – 789, DOI: 10.18039/ajesi.682145. 25 Aralık 2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ajesi/issue/52151/682145> adresinden edinilmiştir.

Ayhan A. (2015). *Müzik İmgelerinin Kültür Aktarımında Kullanılabilirliği: Kültürel Yansımalar*, İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi, 1(1), 79-83. 9 Ekim 2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/89600> adresinden elde edilmiştir.

Balcı, A. (2007). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Basat Metin E. (2013). *Somut ve Somut Olmayan Kültürel Mirası Birlikte Koruyabilmek*, Milli Folklor, 25(100), 61-71. 7 Ekim 2020 tarihinde <https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=100&Sayfa=58> adresinden elde edilmiştir.

- Bayav D. (2009). *Resim Sanatında ve Sanat Eğitiminde İmge*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(2), 105-122. 10 Ekim 2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/321632> adresinden elde edilmiştir.
- Becer E. (2011). *İletişim ve Grafik Tasarım*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Bolat S. (2013). *İspanya İç Savaşında Almanya'nın Rolü*. 19 Aralık 2020 tarihinde https://www.academia.edu/24221502/İspanya_İç_Savaşında_Almanyanın_Rolu adresinden edinilmiştir.
- Carney R.N., Levin J.R. (2002). *Pictorial Illustrations Still Improve Students' Learning From Text*, Educational Psychology Review, 14(1), 5-26. 15 Ağustos 2021 tarihinde https://www.jstor.org/stable/23363486?seq=1#metadata_info_tab_contents adresinden edinilmiştir.
- Creany A.D. (1993). *Representation of Culture in Children's Picture Books*, Educational Resources Information Center (ERIC), 1 – 9. 26 Aralık 2020 tarihinde <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED370570.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Çağıldak A. (Ed.). (2015). *Somut Olmayan Kültürel Miras*. Bayburt: Baksı Kültür Sanat Vakfı Yayınları.
- Çakır E.M. (2019). *Fantastik Edebiyat Resimlemeleri ve Bir Etkileşimli Kitap Uygulaması*, (Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara). 14 Ekim 2020 tarihinde <http://openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/8128> adresinden edinilmiştir.
- Çarkıt C. (2020). *Ortaokul Türkçe Derslerinde Kültür Aktarımına Yönelik Uygulamalar*, Kastamonu Education Journal, 28(3), 1380-1389, DOI: 10.24106/kefdergi.4017. 9 Ekim 2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1109625> adresinden elde edilmiştir.

- Çeken B., Çiçekli K., Ersan M. (2018). *Dijitalden Doğan İllüstrasyon Tekniği: Low Poly*, Sanat Eğitimi Dergisi, 6(2), 167-179, DOI: 10.7816 sed-06-02-05. 14 Ekim 2020 tarihinde <https://sanategitimidergisi.com/makale/pdf/1540198408.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Çetin T. (2010). *Cumalıkızık Köyünde Kültürel Miras ve Turizm Algısı*, Milli Folklor, 11(87), 181 – 190. 22 Şubat 2021 tarihinde <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TVRBM05UWTFOUT09> adresinden edinilmiştir.
- Deniz T., Yavaş B. (2020). *Karşılaştırmalı Bir Kültürel Coğrafya Araştırması: Bulak ve Yazıköy (Safranbolu) Kırsalında Keşkek Yapımı ve Kültürü*. Journal of Humanities and Tourism Research, 10(3), 680-689, DOI: 10.14230/johut852. 5 Ağustos 2021 tarihinde <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1468799> adresinden edinilmiştir.
- Deretarla Gül E. (t.y.). *Okulöncesi Dönemdeki Çocuklar İçin Kitap Seçimi ve Okuma Alışkanlığı*. 12 Ekim 2020 tarihinde http://anaokulu.cu.edu.tr/_/file/11_OKULONCESI_DONEMDEKI_COCUKLAR_ICIN_KITAP_SECIMI_VE_OKUMA_ALISKANLIGI.pdf adresinden edinilmiştir.
- Dönmez C., Yeşilbursa C.C. (2014). *Kültürel Miras Eğitiminin Öğrencilerin Somut Kültürel Mirasa Yönelik Tutumlarına Etkisi*. Elementary Education Online, 13(2), 425-442. 6 Ekim 2020 tarihinde <http://ilkogretim-online.org.tr/index.php/io/article/view/2109/1944> adresinden elde edilmiştir.
- Ellul J. (2017). *Sözün Gözden Düşüşü*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Gökalp, Z. (2019). *Türkçülüğün Esasları*. 14 Eylül 2020 tarihinde http://kdm.anadolu.edu.tr/TurkKlasikleri/Turkculugun_Esaslari.pdf adresinden edinilmiştir.
- Gönen M., Aydos E.H., Şentürk Ç., Karacan G., Kahraman C., Tuna P. (2013). *Resimli Çocuk Kitaplarının İçerik ve Fiziki Özelliklerinin İncelenmesi*, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, ?(1). 26 Aralık 2020 tarihinde

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/susbid/issue/17335/181022> adresinden edinilmiştir.

Gönüllü A.B. (2017, Mayıs). 2. *Uluslararası Felsefe, Eğitim, Sanat ve Bilim Tarihi Sempozyumu*, İllüstrasyon (Resimleme) Sanatını Tanımlamak. 14 Ekim 2020 tarihinde <https://drive.google.com/file/d/1kDiLR2MI6gsycL-6OqB7cMhnj6SS756w/view> adresinden edinilmiştir.

Güvenç B. (1993). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Hockney D., Gayford M. (2017). *Resmin Tarihi – Mağaralardan Bilgisayar Ekranına*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Inwood M.J. (1992). *A Hegel Dictionary*. UK: Blackwell Publishers Ltd. 11 Ekim 2020 tarihinde https://kupdf.net/download/michael-inwood-a-hegel-dictionary-blackwell-philosopher-dictionaries-wiley-blackwell-1992-pdf_58be5adde12e89d91dadd376_pdf adresinden edinilmiştir.

İSMEP Rehber Kitaplar. (2014). *Kültürel Mirasın Korunması*. 5 Ekim 2020 tarihinde https://www.ipkb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/ISMEP6_KC3BCltC3BCrelMirasC4B1nKorunmasC4B1.pdf adresinden edinilmiştir.

Javadi, M. ve Zarea, K. (2016). Understanding thematic analysis and its pitfall. *Journal of Client Care*, 1(1), 33-39, DOI: 10.15412/J.JCC.02010107. <http://journals.rpp.co.ir/demo/paper/20011> adresinden edinilmiştir.

Karaca Ş., Gümüş N. (2018). *Kültür ve Tüketim*. 12 Eylül 2020 tarihinde <https://www.turcademy.com/tr/kitap/kultur-ve-tuketim-9786053447238> adresinden edinilmiştir.

Karataş Z. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1(1), 62-80. 21 Mart 2021 tarihinde https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjf_c6hgdvvAhXDziUKHa68DvsQFjABegQIBBAD&url=https%3A%2F%2Favys.omu.edu.tr%2Fstorage%2Fapp%2Fpublic%2Fozgubulut%2

[F129744%2FSosyal_Hizmet_E_Dergi_SOSYAL_BILIMLERDE.pdf&usg=AOvVaw3fjb3HCWKhk41_80bJAS7u](https://www.sosyalbilimlerde.com/2021/02/sosyal-hizmet-e-dergi-sosyal-bilimlerde.pdf) adresinden edinilmiştir.

Kısaogulları Cançat A. (2016). *Görsel Sanat Eğitiminde Yüzey Teknikleri ve Anlam Problematikliği*, Sanat Eğitimi Dergisi, 4(1), 19 – 36. 23 Şubat 2021 tarihinde <https://sanategitimidergisi.com/makale/pdf/1458058055.pdf> adresinden edinilmiştir.

Kocatürk U. (1999). *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi. 10 Ekim 2020 tarihinde https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwibma-H_ZHvAhUCxoUKHQw_BM0QFjACegQIAhAD&url=http%3A%2F%2Fatam.gov.tr%2Fwp-content%2Fuploads%2FATAT%25C3%259CRK%25C3%259CN-F%25C4%25B0K%25C4%25B0R-VE-D%25C3%259C%25C5%259E%25C3%259CNCELER%25C4%25B0-I.doc&usg=AOvVaw0VQ_KbHLB-IC0IW0qKD2aY adresinden elde edilmiştir.

Kongar E. (2008). *Kültür Üzerine*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Konyar E. (t.y.). *Eski Mısır Tarihi*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.

Korkmaz D., Arıkan H. (2018). *Sanat Siyaset İlişkisi Bağlamında Politik İmge*, Journal of Arts, 1(2), 25 – 38, DOI: 10.31566/arts.2018242272. 17 Aralık 2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/537805> adresinden edinilmiştir.

Kozak, M. (2018). *Bilimsel araştırma: tasarım, yazım ve yayım teknikleri*. (4. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.

Kroeber A.L., Kluckhohn C. (1952). *Culture: A Critical Review of Concepts and Definitions*. 22 Eylül 2020 tarihinde https://www.academia.edu/27899992/CULTURE_A_CRITICAL_REVIEW_OF_CONCEPTS_AND_DEFINITIONS adresinden edinilmiştir.

- Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. (2008). *Türkiye'nin Somut Olmayan Kültürel Mirası*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Labarre A. (1994). *Kitabın Tarihi*. İletişim Yayınları.
- Lysaker J., Sedberry T. (2015). *Reading Difference: Picture Book Retellings As Contexts for Exploring Personal Meanings of Race and Culture*, UKLA, 49(2), 105 – 111. 26 Aralık 2020 tarihinde <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/lit.12055> adresinden edinilmiştir.
- Mamur N. (2012). *Görsel Kültürün Çağdaş Sanat Uygulamalarında Sorgulanması*, Sanat ve Tasarım Dergisi, 1(10), 79-90. 15 Ekim 2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sanatvetasarim/issue/20657/220383> adresinden edinilmiştir.
- Manuelian D.P., (Edt.) (2015). *30 Saniyede Antik Mısır*. Çin: Caretta Kitapları
- Mazlum Ö. (2011). *Rengin Kültürel Çağrışımları*, 31, 125-138. 15 Ekim 2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/55729> adresinden edinilmiştir.
- Moran B. (2002). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Negiz N. (2017). *Kentlerin Tarihsel Sürdürülebilirliğinde Kültürel Miras: Önemi ve Değeri Üzerine Düşünmek*, Akademia Sosyal Bilimler Dergisi, 3(1), 159-172. 7 Ekim 2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1263323> adresinden elde edilmiştir.
- NTV (2020). *Minyatür UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne alındı*. https://www.ntv.com.tr/sanat/minyatur-unesco-insanligin-somut-olmayan-kulturel-mirasi-temsili-listesine-alindi,qkeKEnbxsUC_Rur_P5jtpQ adresinden edinilmiştir.
- Oğuz, M. Öcal. (2008). *Türkiye'nin Somut Olmayan Kültürel Mirası*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü

- Ozankaya Ö. (1992). *Ulusal Toplumun Ve Ulusal Kültürün Kurucu Ögeleri*, Atatürk Yolu Dergisi, 3(10), 213-225. 8 Ekim 2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/20759> adresinden edinilmiştir.
- Özsezer M., Özkul A.E. (2016). *Siyasi İktidarların Tarih Ders Kitaplarına Etkisi Bağlamında Kıbrıs Türk Toplumunda Yazılan Tarih Kitaplarının İncelenmesi (1974 – 2016)*, SUTAD, (45), 143-165. 17 Aralık 2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sutad/issue/49621/636167> adresinden edinilmiştir.
- Polat S. (2020). *Kültürün Dinamik Ögeleri Olarak Sanat ve Müzik*, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 9(2), 1757-1771. 15 Ekim 2020 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/342583172_Kulturun_Dinamik_Ogeleri_Olarak_Sanat_ve_Muzik adresinden edinilmiştir.
- Read H. (2018). *Sanat ve Toplum*. İstanbul: Hayalperest Kitap
- Soysaldı A. (2018). *Kültür, Sanat ve Beşeriyet İlişkisi*, STD, 305-315. 15 Ekim 2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/609792> adresinden edinilmiştir.
- Şahin G. (2014). *Okulöncesi Dönem Çocuk Kitaplarında Görsel Bir Uyarın Olarak Resim*, Turkish Studies, 9(3), 1309-1324. 12 Ekim 2020 tarihinde <http://dspace.balikesir.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12462/4295#sthash.tPOncU.dpbs> adresinden edinilmiştir.
- Tanju E.H. (2010). *Çocuklarda Kitap Okuma Alışkanlığı'na Genel Bir Bakış*, Aile ve Toplum, 6(22), 30 – 39. 10 Aralık 2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/21100/227236> adresinden edinilmiştir.
- TDK. (2020). *Miras*. <https://sozluk.gov.tr>
- TDK. (2021). *Yüzey*. <https://sozluk.gov.tr>
- Tokay Argan M., Argan M., Kurulgan M. (2008). *Kitaplara İlişkin Biçimsel Özelliklerin Okuyucu Tutumları Üzerine Etkisi*, Bilgi Dünyası, 9(1), 179 –

206. 27 Ocak 2021 tarihinde <http://eprints.rclis.org/11427/1/179-206.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Tolstoy L.N. (2011). *Sanat Nedir?*. İstanbul: Türkiye İş Bankası ve Kültür Yayınları.
- Tunçer M. (2017). *Kültürel Miras ve Koruma*. 30 Eylül 2020 tarihinde <https://www.turcademy.com/tr/kitap/kulturel-mi-ras-ve-koruma-9786053445227> adresinden edinilmiştir.
- Turani A. (2010). *Dünya Sanat Tarihi*. 10 Ekim 2020 tarihinde https://www.academia.edu/16609142/Dünya_Sanat_Tarihi_Adnan_Turani adresinden elde edilmiştir.
- Türker A., Çelik İ. (2012). *Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurlarının Turistik Ürün Olarak Geliştirilmesine Yönelik Alternatif Öneriler*, Yeni Fikir, 9, 86 – 98. 22 Şubat 2021 tarihinde <http://www.yenifikirdergisi.com/uploads/29/yenifikir-volume-4-issue-9-6-20120749686-a.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Tylor E.B. (1920). *Primitive Culture*. 14 Eylül 2020 tarihinde <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.42334> adresinden edinilmiştir.
- Uçkaç Altun S. (2010). *Hitler Almanyası'nda Sanat ve Propaganda*, Sanat ve Tasarı Dergisi, 1(5), 23 – 39. 24 Şubat 2021 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sanatvetasarim/issue/20662/220418> adresinden edinilmiştir.
- UNESCO, (2001). *Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesi*. <https://www.unesco.org.tr/pages/180/17> adresinden edinilmiştir.
- UNESCO, (2003). *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*, Paris. 11 Ekim 2020 tarihinde <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-TR-PDF.pdf> adresinden edinilmiştir.
- UNESCO, (2020). *Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme*. <https://www.unesco.org.tr/Pages/161/177> adresinden edinilmiştir.

- Ümer E. (2017). *Görsel Kültür ve Resim Sanatında İmge*, İdil Dergisi, 6(33), 1535 – 1553, DOI: 10.7816/idil-06-33-06. 7 Aralık 2020 tarihinde <https://idildergisi.com/makale/pdf/1492791812.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Wee S., Park S., Choi J.S. (2014). *Korean Culture as Portrayed in Young Children's Picture Books: The Pursuit of Cultural Authenticity*, Children's Literature in Education, 46, 70 – 87, DOI: 10.1007/s10583-014-9224-0. 26 Aralık 2020 tarihinde <https://link.springer.com/article/10.1007/s10583-014-9224-0> adresinden edinilmiştir.
- Wigan M. (2009). *The Visual Dictionary of Illustration*. London: AVA Publishing SA.
- Yaylagül L. (2016). *Kitle İletişim Kuramları*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yıldırım A. (1999). *Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri Ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri Ve Önemi*, Eğitim ve Bilim, 23(112), 7-17. 21 Mart 2021 tarihinde <http://213.14.10.181/index.php/EB/article/view/5326/1485> adresinden edinilmiştir.
- Yıldırım A. & Şimşek H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız E.Ö. (2010). *Sanat Bağlamında Kültürün Reklama Yansımaları*. (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul). 15 Ekim 2020 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden edinilmiştir.
- Yılmaz Ö. (2019). *Kültürel Miras Aktarımında İllüstrasyon: "Dilrüküş Hanım" İsimli Türk Halk Hikayesinde Karakter İllüstrasyonları*. (Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum). 19 Haziran 2021 tarihinde https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=jNRDC1RLfVd4_T7x7ZXmmYHYFjJaICfV-gzB6fek9PsfM2P7yiCcpzylohjxLi9 adresinden edinilmiştir.

Görsel Kaynakça

- Görsel 01:** Filiz N. (2019). *Erken Devir Türk Yazıtlarında Türk Sanat Tarihine İlişkin Bilgiler*. (Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar

Üniversitesi, İstanbul). 5 Ağustos 2021 tarihinde

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=vjszP7PzV0HebcjFEvDfwEDu1Rc6kXVxN0FLnaoG3LzIwBImFttLBKdc3Llf8kEN>

adresinden edinilmiştir.

Görsel 02: 26 Şubat 2021 tarihinde [https://cdn1.ntv.com.tr/gorsel/d7gax-](https://cdn1.ntv.com.tr/gorsel/d7gax-WI6EyxGIUAGtSheA.jpg?width=1000&mode=both&scale=both&v=1256655504000)

[WI6EyxGIUAGtSheA.jpg?width=1000&mode=both&scale=both&v=1256655504000](https://cdn1.ntv.com.tr/gorsel/d7gax-WI6EyxGIUAGtSheA.jpg?width=1000&mode=both&scale=both&v=1256655504000) adresinden edinilmiştir.

Görsel 03: 13 Temmuz 2021 tarihinde

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/96/Accused_flanked_by_attorneys_at_sentencing%2C_courtroom_sketch_by_Butch_Krieger.jpg/800px-](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/96/Accused_flanked_by_attorneys_at_sentencing%2C_courtroom_sketch_by_Butch_Krieger.jpg/800px-Accused_flanked_by_attorneys_at_sentencing%2C_courtroom_sketch_by_Butch_Krieger.jpg)

[Accused flanked by attorneys at sentencing%2C courtroom sketch by Butch Krieger.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/96/Accused_flanked_by_attorneys_at_sentencing%2C_courtroom_sketch_by_Butch_Krieger.jpg/800px-Accused_flanked_by_attorneys_at_sentencing%2C_courtroom_sketch_by_Butch_Krieger.jpg) adresinden edinilmiştir.

Görsel 04: 14 Ekim 2020 tarihinde [https://www.bl.uk/collection-items/villain-your-](https://www.bl.uk/collection-items/villain-your-work)

[work](https://www.bl.uk/collection-items/villain-your-work) adresinden edinilmiştir.

Görsel 05: 27 Şubat 2021 tarihinde [https://docplayer.biz.tr/51566292-Turk-tezhip-ve-](https://docplayer.biz.tr/51566292-Turk-tezhip-ve-minyatur-sanati.html)

[minyatur-sanati.html](https://docplayer.biz.tr/51566292-Turk-tezhip-ve-minyatur-sanati.html) adresinden edinilmiştir.

Görsel 06: Yılmaz Ö. (2019). *Kültürel Miras Aktarımında İllüstrasyon: “Dilrüküş Hanım” İsimli Türk Halk Hikayesinde Karakter İllüstrasyonları*. (Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum). 19 Haziran 2021 tarihinde

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=jNRDC1RLfVd4_T7x7ZXmmYHYFjJaICfV-gzB6fek9PsfM2P7yiCcpzylohjxli9 adresinden edinilmiştir.

Görsel 07: Konyar E. (?). *Eski Mısır Tarihi*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.

Görsel 08: And M. (2017). *Osmanlı Tasvir Sanatları 1: Minyatür*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Görsel 09: 8 Aralık 2020 tarihinde https://www.instagram.com/p/CCIn_1gg4Ln/

adresinden edinilmiştir.

Görsel 10: 8 Aralık 2020 tarihinde

https://static.wixstatic.com/media/6c3a2f_3340b797dabc48148b4a1093919182ef~mv2_d_2953_1488_s_2.jpg/v1/fill/w_2190,h_1112,al_c,q_90,usm_0.66_1.00_0.01/6c3a2f_3340b797dabc48148b4a1093919182ef~mv2_d_2953_1488_s_2.jpg adresinden edinilmiştir.

Görsel 11: 21 Aralık 2020 tarihinde

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/tr/7/7f/Picasso_Guernica.jpg adresinden edinilmiştir.

Görsel 12: Hill C. (2017). *Geçmişin Büyük Halkları: Yunanlılar*. İstanbul: SEV Yayıncılık.

Görsel 13: Lacey M. (?). *Harika Bilim Serisi – Keşfedin: Büyük Makineler*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Görsel 14: 28 Aralık 2020 tarihinde <http://thibaultprugne.com/wp-content/uploads/page5Bdef1.jpg> adresinden edinilmiştir.

Görsel 15: 5 Ağustos 2021 tarihinde https://www.behance.net/gallery/112898559/Pop-Up-book?tracking_source=search_projects_recommended%7Cpop%20up%20book adresinden edinilmiştir.

Görsel 16: 6 Temmuz 2021 tarihinde <https://www.kitapcenter.com/bulutlara-siir-yazan-cocuk-behic-ak-gunisigi-kitapligi-182645-95-B.jpg> adresinden erişilmiştir.

Görsel 17: 6 Temmuz 2021 tarihinde <https://www.instagram.com/p/B76S91sALdU/> adresinden edinilmiştir.

Görsel 18: 6 Temmuz 2021 tarihinde https://www.instagram.com/p/ByiPnCLjh_X/ adresinden edinilmiştir.

Görsel 19: 6 Temmuz 2021 tarihinde <https://www.instagram.com/p/CKUR2r7g3NA/> adresinden edinilmiştir.

Görsel 20: 6 Temmuz 2021 tarihinde <https://www.instagram.com/p/B-PHT5unNQ/> adresinden edinilmiştir.

Görsel 21: 6 Temmuz 2021 tarihinde <https://www.instagram.com/p/CQgV6WfpfOQ/> adresinden edinilmiştir.

Görsel 22: Güney, E.C. (1958). *Dede Korkut Masalları*, İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları. Ağustos 2021 tarihinde <https://phebusmuzayede.com/data/products/36440/37-1.jpg> adresinden edinilmiştir.

Görsel 23: 16 Haziran 2021 tarihinde https://static.wixstatic.com/media/6c3a2f_5b3c540dab114f558618d1c3eb6cd16~mv2_d_1878_1878_s_2.jpg/v1/fill/w_830,h_832,al_c,q_85,usm_0.66_1.00_0.01/6c3a2f_5b3c540dab114f558618d1c3eb6dcd16~mv2_d_1878_1878_s_2.jpg adresinden edinilmiştir.

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Kültürel Miras Sınıflandırması

Tablo 2: Ana ve Alt Temalar

Tablo 3: Çizer Görüşmelerinin Temalar İle İlişkisi

EKLER

Ek 1: Etik Kurul Kararı

Ek 2: Veri Toplama Aracı

Ek 1

Tarih ve Sayı: 10.06.2021 - E.34647

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

Sayı : E-78977401-050.02.04-34647
Konu : Etik Kurul Kararları

10.06.2021

Sayın Dr. Öğr.Üyesi Evrim ÇAĞLAYAN

İlgi : 29.04.2021 tarihli ve 28628 sayılı dilekçe.

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulunun 08/06/2021 tarih ve 2021/06-02 sayılı kararı yazımız ekinde sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Elif ÇEPNİ
Kurul Başkanı

Ek:Etik Kurul Kararı (1 sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: BSM5Y9H75U

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/karabuk-uni-versitesi-ebys>

Adres: Karabük Üniversitesi Demir Çelik Kampüsü Merkez/Karabük

Telefon: 444 0478

e-Posta: iletisim@karabuk.edu.tr İnternet Adresi: <http://www.karabuk.edu.tr>

Kep Adresi: karabukuni-versitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Nebahat İŞİK

Unvanı: Bilgisayar İşletmeni

Ek 1 (Devam)

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL ve BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU
KARARLARI

TOPLANTI TARİHİ : 08.06.2021
TOPLANTI NO : 2021/06

Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu toplanmış ve aşağıdaki kararı almıştır.

Karar 2:

29/04/2021 tarihli Dr. Öğr. Üyesi Evrim ÇAĞLAYAN'ın Etik Kurul form ve ekleri görüşüldü.

Karabük Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Evrim ÇAĞLAYAN danışmanlığında yürütülen “Kültürel Mirasın Aktarımında Bir Araç Olarak Kitap Resimleri” konulu çalışma kapsamında uygulanmak üzere ekte sunulan çalışmanın etik kurallara uygunluğu oy birliği ile kabul edilmiştir.

ASLI GİBİDİR

Prof. Dr. Elif ÇEPNİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurul Başkanı

Ek 2

VERİ TOPLAMA ARACI

Değerli Alan Uzmanları,

Bu çalışmada vereceğiniz yanıtlar, tarafımdan “*KÜLTÜREL MİRASIN AKTARIMINDA BİR ARAÇ OLARAK KİTAP RESİMLERİ*” başlıklı yüksek lisans tezi için kullanılacaktır. Soruları yanıtlarken göstereceğiniz içtenlik mevcut durumun ortaya konması için son derece önemlidir. Bu nedenle, tüm sorulara içtenlikle yanıt vermeniz beklenmektedir.

Gösterdiğiniz ilgi ve katkılarınızdan dolayı teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Dr. Öğr. Üyesi Evrim Çağlayan
Tez Danışmanı

Enis Dumrul
Karabük Üniversitesi LUEE
Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi
A.B.D.
e-posta:

Görüşme Soruları

- 1- Kültürel miras nedir?
 - a. Kültürel mirasın kapsamı
 - b. Kültürel mirasın önemi
- 2- Kültürel mirasın aktarılmasına ilişkin görüşünüz nedir?
 - a. Kültür aktarımında kullanılan araçlar
 - b. Kültür aktarımı, görsel sanatlar ve tasarım ilişkisi
- 3- Kültürel miras ve kitap resimleri arasındaki ilişki hakkında görüşleriniz nelerdir?
 - a. Kitap resimleri ve kültür arasındaki ilişki
 - b. Kültürel miras aktarımında kitap resimlerinin rolü
- 4- İçinde yaşadığınız toplum ve kültür, çalışmalarınızı nasıl etkilemektedir?

ÖZGEÇMİŞ

Enis DUMRUL ilk, orta ve lise öğrenimini Ankara'da tamamladıktan sonra lisans eğitimi için 2013 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'ne gitmiştir. 2017 yılında İletişim Fakültesi, Gazetecilik bölümünü bitirerek lisanstan mezun olmuştur. İki yıllık bir aranın ardından 2019 yılında Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Fakültesi, Kültürel Miras ve Miras Alan Yönetimi bölümüne başlamıştır.

Küçük yaştan itibaren çizime ilgi duyan Enis DUMRUL, lise ve üniversite yıllarında bu hobisini geliştirmiştir. Süreç içerisinde çizimin yanına grafik tasarım becerisi de ekleyerek lisans eğitimi bittikten sonra mesleki olarak grafik tasarımcı ve çizer pozisyonunda; dergiler, reklam ajansları ve yayınevlerinde çalışmıştır. Üniversite zamanlarında grafik tasarım alanında küçük ölçüde işler alarak çalışmıştır. 2017 yılında üniversiteden mezun olduktan sonra mizanpaj, sosyal medya tasarımları, video ve fotoğraf çekimleri, fotomontaj ve video kurgu, çocuk kitabı resimleme, reklam tasarımı gibi işler yapmıştır. Yüksek lisans eğitimi ile birlikte çalıştığı kurumdan ayrılmıştır. Şu an serbest zamanlı olarak grafik tasarım işleri yapmaya devam etmektedir.